

EVANGÉLIKUS Élet

Bóra Katalin
a Duna Televízóban

Három felekezet
három püspöke
a Szentírásról

Vendégségben
Zalaistvándon

Kéthetente megjelenő magazin | ára: 600 Ft | 82. évfolyam, 41-42. szám | 2017. október 22. | Evangélikus.hu

Martinus Luther
Ein Diener und Euan-
gelist Christi. A.
1483 Von mein ge-
bürt angestellt und A.
1517 fing ich zu pre-
digen an. A. 20 war
also mein gesalt A.
46. befahl mein selb
in Gottes Hand.

196 oldal, 120x190 mm, kartonált, 1690 Ft

Hermann-Joseph Frisch

Kedves Márton testvér! Kedves Ferenc testvér!

Levélváltás

„Luther Márton reformátor és Ferenc pápa között a fiktív levélváltás történelmileg is lehetetlen. Ugyanakkor nagyon izgalmas, ha a kereszténységnek ez a két kiemelkedő egyénisége – akik a nagy felekezetek közül kettőt képviselnek – párbeszédre lép egymással. Vajon mit írna egymásnak ez a két valójában nagyon is eltérő vérmérsékletű ember?

Milyen témákkal foglalkoznának az időközben kialakult hagyományok tükrében? A két felekezet immár ötszáz esztendeje elszakadt egymástól. A mai körülmények már nem felelnek meg a 16. század eleji állapotnak. Mit mondanának a hitről, az egyházzal, az egyházi hivatalról?

A Luther Márton által ötszáz évvel ezelőtt felvetett legfontosabb témákkal kapcsolatosan mindketten állást foglalnak ennek a könyvnek a leveleiben. Derű, türelem, komolyság és békeségre törekvés jellemzi ezeket az írásokat. Bárcsak a reformáció idején a konfliktusban részt vevők ilyen derűt, türelmet, komolyságot és békülékenységet tanúsítottak volna egymás iránt! Mennyi szenvedést kerülhetek volna el az európai emberek, de a keresztény egyházak is világszerte!”

**KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK
A WWW.LUTHERKIADO.HU/BOLT OLDALON**

Evangélikus könyvesbolt: 1085 Budapest, Üllői út 24.

Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között

www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518

Levelezési címünk: Luther Kiadó, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Ami nem érhet véget...

A reformáció ötszázadik, jubileumi évének ünnepei hamarosan a csúcspontjukhoz érnek. Ezekben a napokban világszerte megemlékezések tízezreit tartják, amelyekben az 1517. október 31-én, Luther 95 tételének közreadásával elindult megújulási mozgalomért adnak hálát. Az újból felfedezett régi kincs, az Isten ígéje változások és áldások egész sorát indította el az egyházban, de annak határait átlépve az élet más területein is.

Elsőéves teológusként már belekóstoltam egy fontos ötszázadik jubileum alkalmából tartott megemlékezésbe. 1983-ban, Luther születésének ötszázadik évfordulóján többedmagammal diakóniai gyakorlatra mentem az akkori NDK-ba (Német Demokratikus Köztársaság – a szerk.). A négyheti munkát követően mintegy záróakordként meglátogattuk a Luther-városokat. Az országban mindenfelé, de Luther életútjának helyszínein különösen is komoly megemlékezések voltak. Ezek során Lutherről mint nemzeti hősről, az egységes német nyelv megteremtőjéről beszéltek. Ott és akkor arról azonban hallgattak, hogy az egységes nyelvhez a Biblia németre fordítása és annak elterjedése vezetett. Azt sem említették, hogy Luther egyébként egyházi személy volt...

A reformáció valóban sokat adott a világnak, és ajándékaiból néhányat a nem hívők is értenek és nagyra értékelnek. Ilyen például a kultúrára gyakorolt hatása, a

társadalom formálása vagy a következményei sorában a gazdasági szemlélet átalakítása.

Amikor viszont a legfontosabb örökségét keressük, akkor nem a következményekre kell fókuszálnunk, hanem a fő mozgatóerőt érdemes kitapintani. A reformáció indulásánál a legfontosabb motiváció Luther szenvedélyes igazság- és istenkeresésében ragadható meg. Amikor rátalált a Szentírásra, majd azon belül Krisztusra, az számára kiapadhatatlan forrássá vált. Erőt és tanácsot tudott meríteni belőle, amely segítette és eligazította.

Az ötszázadik évforduló ünnepnapja hamarosan elérkezik. A megemlékezéseknek, illetve a reformációnak azonban nem kell véget érnie. Nemcsak azért, mert a fél évezrede elindult mozgalom évtizedeken át tartott, ezért a mozgalom további fontos állomásainak az évfordulói is még előttünk állnak. Hanem elsősorban azért, mert az ötszáz év felfedezett forrás továbbra is élő valóság.

Az emlékezésnél és a járulékos ajándékoknál sokkal fontosabb, hogy Jézus Krisztus élő Úrként ma is formálhatja az életünket, közösségeinket és egyházunkat. A reformációnak, a megújulásnak nem történelmi emlékeknek kell lennie, hanem mindennapi életünk részének. A régi-ek nem véletlenül mondták: „Ecclesia semper reformanda est”, vagyis az egyháznak szüntelenül meg kell újulnia.

■ SZEMEREI JÁNOS *püspök*

Mit üzen a reformáció?

Mi a reformáció, a reformációi emlékévé legfontosabb üzenete egyházunk közössége számára? Egyházi vezetőket: Pröhle Gergelyt, Fischl Vilmost, Hafenschér Károlyt és egyetemi professzort: Csepregi Zoltánt kértünk arra, hogy az október 31-i jubileumra készülve osszák meg gondolataikat olvasóinkkal. Egy kérdés több szempontból.

34. oldal

A magyar Biblia és a magyar irodalom

„A Biblia közös nyelv tehát, amelyen Isten üzen, s amelyet az embernek érdekében áll megérteni, tisztelni és elfogadni, de a Bibliában az ember is megszólítja Istent...” – írja Alexa Károly.

A Szentírás irodalmi alkotások forrása, ihletője is. Az irodalomtörténet egy hosszabb tanulmányából közlünk részletet a reformációi emlékévé apropóján.

37. oldal

Luther-kerti beszélgetés

„Ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még akkor is ültetnék egy almafát” – mondta Luther Márton. A 2017-es jubileumi évre készülve Wittenbergben úgy határoztak, hogy nem kőből vagy bronzból alkotnak reformációi emlékművet. Így született meg – szem előtt tartva a reformátor idézett gondolatát – a Luther-kert, melynek hatvanhatodik fáját a Magyarországi Evangélikus Egyház ültette el. Hans Kasch evangélikus lelkésszel, a Lutheránus Világszövetség Luther-kert programjának igazgatójával a 2009-ben „megnyitott” emlékparkról és fogadtatásáról, illetve további terveikről beszélgettünk.

24. oldal

Láthatóan evangélikus

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

Bogdányi Szabolcs testnevelő tanár – Miskolc. Testnevelő tanárként közvetlenebbek a gyermekek velem, jobban megnyílnak nekem, mint másoknak. Ezáltal sokat beszélgetek a fiatalokkal, elmesélik a családi hátterüket, terveiket, kérdéseket tesznek fel. Ha látom, hogy valamelyik diák szomorú, megpróbálok segíteni neki. Amikor ez az iskola még állami volt, itt tanultam. Öröm, hogy most ugyanitt, de egyházi intézményben taníthatok. Gyermekként ide jártam a szomszédos gyülekezetbe, akkor még Szebik Imre volt a lelkész, nála jártam konfirmációi órára, ő vitt be a táborba. Nagy élmény volt. Onnan kerültem közel az egyházhoz. Igaz, hogy templomba nem minden héten járok, de gyermekkorom óta nem telt el úgy egy nap, hogy ne fordultam volna imádsággal az Úrhoz. Számomra az imádság elsősorban ahhoz szükséges, hogy meglegyen a lelki nyugalmam, hogy tudjam, hova, azaz kihez tartozom. Emellett a család és a közösség a legfontosabb a számomra. Egy közösséghez tartozás mindenképpen jó, mind az embernek, mind a közösségnek. Ezt a gyülekezetben, de az iskolában is jó megélni.

A mai evangélikus arcképcsarnok az interneten a lathatoan.reblog.hu és a [facebook.com/lathatoan.evangelikus](https://www.facebook.com/lathatoan.evangelikus) címen érhető el.

Parókusi vizsga. Öt lelkész tett tanúságot felkészültségéről a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület győri székházában október 2-án, hétfőn tartott parókusi alkalmassági vizsgálaton. Arató Eszter (Tab), Farkas Ervin (Lovászpata), Györgyi Zsolt (Csurgó), Pablényi Edina (Kemeneshőgyész) és Pfeifer Ottó (Iharosbe-

rény) beosztott lelkész vizsgázott az egyházkerület lelkészi vezetőjéből, valamint esperesekből, felügyelő lelkészekből és gyülekezeti felügyelőkből álló bizottságok előtt. A vizsgálaton minden jelölt megfelelt, így mostantól megválaszthatók parókusi lelkészi szolgálatra.

■ ADÁMI MÁRIA *felvétele*

ORATIO OECUMENICA

Istenünk, szent Atyánk, láttasd meg velünk imádságaink ellentmondásosságát, hogy ezt felismerve járassunk neked tetsző megszentelt életben – segíts úgy élnünk, ahogy imádkozunk! Hiszen imádkozunk, hogy neked tetsző szent életet éljünk, miközben csak emberek szemében akarunk szentnek mutatkozni. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk a békéért, miközben a szívünk tele van békeatlansággal és nehezteléssel. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk azért, hogy vége legyen a világméretű éhezésnek, miközben mi nagyobb kényelmet élvezünk, mint amekkorára szükségünk lenne. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk azért, hogy akaratod teljesüljön az életünkben, miközben szeretnénk mindig, mindenkinek megfelelni. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk azért, hogy bocsásd meg vétkeinket, miközben mi nem bocsátunk meg az ellenünk vétkezőknek. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk a betegekért, miközben a legváltózatossá módon romboljuk egészségünket. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk elhunyt testvéreinkért, miközben nem törődünk eléggé az élőkkel. Kegyelmezz nekünk!

Imádkozunk ébredésért, miközben a hétköznapiakban éppen mi vagyunk a legnagyobb akadályai evangéliumod terjedésének. Kegyelmezz nekünk!

Hallgass meg, Urunk, és áraszd ránk megszentelő Lelkedet, hogy általa felismerjük ajándékaidat, amelyekkel elhalmozod életünket, amelyek megtöltik csendünket tartalommal, küzdelmeinket reménnyel, kapcsolatainkat erővel, meghiúsult terveinket új lehetőségekkel, képmtató életünket mindent átalakító, hitteles tartalommal.

Istenünk, szent Atyánk, láttasd meg velünk imádságaink ellentmondásosságát, hogy ezt felismerve járassunk neked tetsző, megszentelt életben, az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

Szentháromság ünnepe után 19. vasárnap

2Móz 34,1-10

I-X.

Munkamegosztás. Mindig is nagy dolognak tartottam, ha az általam tisztelt emberek – az édesapám, egy-egy tanárom – megkértek arra, hogy segítsék nekik a dolgukban. Valami olyas-miben, amihez egyáltalán nem vagy még nem nagyon értek. Felemelő érzés, amikor valaki ilyen módon beenged egy olyan világba, egy olyan tevékenységbe, amelyet korábban csak kívülről lehetett ámulattal nézni.

Mózes nemcsak a Szentírás egyik legnagyobb küldetését kapja meg az égő csipkebokor tövében, hanem Isten közvetlen munkatársává válik. Részesé lesz egyrészt a szabadításnak, másrészt megismerheti Istent a választott néppel együtt a pusztai vándorlás során. Mondhatjuk, hogy Isten az *Exodus* történeteiben keresztül mutatkozik be a megszabadított, kiválasztott közösségnek.

Nem elvárás tehát, hogy Istenről tudni kell, Isten dolgait érteni kell, hanem a feladat évezredek óta, hogy megismerkedjünk Istennel, a lehető legközelebb kerüljünk hozzá. Ennek alapja „az Ószövetség evangéliuma”: Isten meghallja a nyomorúságban felkiáltó ember hangját, elhatározza magát, és cselekszik.

Nemcsak egy konkrét történelmi helyzet kiváltsága ez, hanem általános érvényű az emberre nézve, hogy aki az Úristenhez kiált, azt ő meghallgatja. Mózes közvetítő szerepe pedig nagyon fontos, mert segít megérteni nemcsak Izráel számára, hanem a mi számunkra is, hogy mit jelent Istennel járni, az ő jelenlétében és közösségében élni az életünket. Isten és Mózes újra elkészítik az összetört kőtáblákat, Mózes farag, Isten pedig ráírja mindazt, ami szükséges az életben – a mihez tartás végett.

„How can you mend a broken heart?” („Hogyan tudsz megjavítani egy összetört szívet?” – Bee Gees.) Van, hogy egy egyszerű popdal megéneklje a legfontosabb életkérdéseket. Hogyan lehet helyrehozni azt, amit egyszer elrontottunk? Hogyan lehet helyreállítani egy megtört bizalmi kapcsolatot? Hogyan lehet megforrasztani az összetört szívet?

Az Úristent nemcsak a világ Urának tartjuk, hanem mindenhatóságát is hisszük és valljuk, és azt, hogy nála minden lehetséges. Továbbá hogy számára az ember a legnagyobb és legszeretettebb kincs a világon. Egy ilyen kötődésben fel kell figyelni arra, hogy Isten velünk szenved, és sokszor értünk „fáj a szíve”. Bibliai történetekből tudjuk, hogy ő megindul, együttérez, amikor nyomorúságunk, küzdelmeink vannak, átérzi, amikor fájdalom ér minket, végtelenül elszomorodik, amikor gonoszak, álnokok vagy közönyösek vagyunk. A bibliai ember és a mindenkori ember egyaránt.

A kőtáblák darabokra törésével sérül az emberrel kötött szövetség, az a bizalmi kapcsolat, amely iránt mindkét fél elköteleződött. Megtörik az Isten szíve értünk, miattunk. Hogyan lehet ilyenkor megbocsátani? Hogyan lehet egy ilyen helyze-

REMBRANDT: MÓZES A KÖTÁBLÁKKAL

tet helyrehozni? Emberi kapcsolatainkból tudjuk, hogy mire van szükség ilyenkor: őszinte kommunikációra és mérhetetlenül sok szeretetre.

Szia, Istenem! Ki vagyok én Isten előtt, és kicsoda számomra Isten? Nemcsak az, aki türelmes, megbocsát, és aki szeret, hanem maga a türelem, a bocsánat és a szeretet. Eső és forrás is, amellyel eláraszt, és amelyből meríthetek azért, hogy továbbadhassam. Aki megtapasztalja a bűnbocsánat örömét, Isten türelmét, szeretetét és hűségét, az képes lesz megbocsátani, szeretni, türelmesnek és hűségesnek lenni. Ez a mi tőle kapott ígéretünk és reménységünk. Isten törvénye, a táblákra írt parancsolatok alapvető útmutatásai az életünknek, amelyekhez tartjuk magunkat. Az istenfélő lelkiismeret pedig megéli a törvény valóságát és a kegyelem megtartóerejét a hétköznapiakban, amikor tapasztaljuk, hogy mennyire nehéz, sőt lehetetlen minden helyzetben jól dönteni, Istent, egymást és magunkat mindig szeretni. De Istennél minden lehetséges, az ő irgalma, szeretete és hűsége életmintává forrasztja össze és csiszolja meg a szívek törésvonalait.

■ MOLNÁR LILLA

Imádkozzunk! Köszönöm, Istenem, hogy megszólítasz, türelmes vagy, és szeretsz engem. Segíts nekem ebből élni és e szerint jelen lenni a világban! Ámen.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (október 22.) *Simon így felelt: Mester, egész éjszaka fáradoztunk ugyan, mégsem fogtunk semmit, de a te szavadra mégis kivetem a hálót.* Lk 5,5 (1Krn 22,16b; Mk 2,1–12; Ef 4,22–32; Zsolt 32) A jövő évi Szélrózsa országos evangélikus találkozó mottója – „Mégis!” – a kihunyni nem akaró reményről szól. Ha ez a remény Krisztusban gyökerezik, nem lehet hamis. Ha tőle indul a küldetés, és közben sem tévesztjük el őt szemünk elől, célba kell, hogy érjünk. A magam erejéből csak a fáradozásra telik, de a tőle kapott remény erőt is ad. Kérdés, mi akad az isteni parancsra halászok hálójába. Jézus azt ígerte tanítványainak, amikor őt követni kezdték, hogy emberek halászaivá teszi őket. Valami korábbihoz hasonló tevékenységet akart rájuk bízni, mégis valahogy nagyobb távlatból rátekintve az egészre: lelkeket kifogni az örökkévalóság számára. Ebben a foglalatosságban nincs reménytelen eset – ha az indíttatás tőle jön.

Hétfő (október 23.) *Bízd az Úrra dolgaidat, akkor teljesülnek szándékaid.* Péld 16,3 (Fil 2,13; 2Móz 15,22–27; Ez 3,12–21) Vágyaink nyomába szegődve a legkülönbözőbb terveket szövögetjük. Harcba indulunk a megvalósításukért. Keményen nekiveselkedünk a falaknak és az akadályoknak, talán mert azt tanultuk, hogy küzdés által valósulnak meg a célok. A kudarcra való szembesülés perceiben pedig elérkezünk a másik megoldáshoz, a „B” változathoz: Istenre bízni dolgainkat. Nála nincsenek rossz helyen az ügyeink. Micsoda békesség ez a korábbi nyugtalanság után! Ha megtetted, ami tőled telt, engedd érvényesülni őt!

Kedd (október 24.) *Nagy sokaság gyűlt össze, hogy hallgassák, és meggyógyítsa őket betegségeikből. Ő azonban visszavonult a pusztába, és imádkozott.* Lk 5,15–16 (Ézs 65,18; Jel 15,3; Ez 3,22–27) A „sztárgyógyítók” a legkülönbözőbb fórumokon hirdetik magukat: az interneten, hirdetési újságok hasábjain, a televíziókban találkozunk nap mint nap különböző, hatásosként reklámozott gyógyszerekkel és gyógy módokkal. Mennyire más Jézus hozzáállása! Elmegy a kíváncsi tekintetek elől, és az Atyával való közösséget keresi. Ha az ő gyógyításával szeretnénk találkozni, őt is meg kell találnunk – elrejtett helyeken, imáink pusztaságában, belső szobánk szentélyében.

Szerda (október 25.) *Jó csendben várni az Úr szabadítására.* JSir 3,26 (Zsid 10,23b; Lk 13,10–17; Ez 4,1–8) Hogy mekkora zajban élünk, arra sokszor egy-egy ajándékba kapott csendes alkalom ébreszt rá bennünket. Reggeltől estig szlogenekkel, szólamokkal, zajokkal bombáz a világ. Megyünk-megyünk ebben

a zajban, nem is zavar már, hozzá is szoktunk, csak a ránk köszönő fáradság ébreszti fel a lelkünkben a vágyat a csöndre. Mert „Isten csendje belső csöndre kényszerít” (Simone Weil).

Csütörtök (október 26.) *Jézus megérintette a kezét, és elhagyta az asszonyt a házban, és felkelt, és szolgált neki.* Mt 8,15 (Ézs 56,1; Fil 2,4; Ez 7,1–13) Milyen erőteljes és egyértelmű ez a gyógyulás, ahogyan Péter apostol anyósa talpra állt, és magáról meglepődve elkezdett Jézusért tevékenykedni! Az érte való szolgálat már önmagában gyógyító erejű. Amit neki teszünk, az a közösséget is szolgálja. Ahogy Weöres Sándor írja: „»Amit nekem adsz: mindenkinek adod«, hirdeti a földi hatalom. »Amit mindenkinek adsz: nekem adod«, hirdeti az égi hatalom.” (A teljesség felé – részlet.)

Péntek (október 27.) *Hiszen valamennyien a világosság és a nappal fiaí vagytok, nem vagyunk az éjszakáé, sem a sötétségé.* 1Thessz 5,5 (Ézs 2,5; Jer 17,13–17; Ez 7,14–27) „Mondd világosabban” – kérjük a másikat, ha valamit jobban szeretnénk érteni mondanivalójából. A világos beszéd, a fény érthetőbbé teszi az üzenetet, a körülöttünk levő világot. De láthatóvá válnak a hibák és a hiányosságok is: az ablakon betűző vékony fénysugárban a táncoló porszemeket is észre lehet venni. A világossághoz tartozni olyan kihívás, amely nem mindig jelent kényelmes semmittevést. Világosságban élni folyamatos munkálkodást jelent, saját magam és a helyzetem felvállalását. Adott esetben ez harc és küzdelem. Vállalom-e?

Szombat (október 28.) *Nem hagyta magát bizonyág nélkül, mert jövevők volt, a mennyből esőt adott nektek és termést hozó időket, bőven adott nektek eledelt és szívbéli örömet.* ApCsel 14,17 (Ézs 48,20; Mt 24,14; Ez 8,1–18) Az Ószövetségben többször olvassuk az Isten népének szóló felszólítást: Emlékezz! Emlékezz arra, hogy kihozott az Úr Egyiptomból, vezetett és megtartott! Emlékezz, ahogyan gondoskodott rólad! Emlékezz, és meséld el fiadnak! Ünnepeinknek kivétel nélkül a hálaadó emlékezésről kellene szólniuk. Nekünk magunknak van szükségünk a hálaóra, nem Istennek, mert a hála megtanít örömben és reménységben élni. Öröm és reménység: ez a két „lelki vitamin” pedig elengedhetetlen az egészséges élethez. Ha ezek jelen vannak az életünkben, és a külvilág számára érzékelhetőek, az egyszerűen Istenhez hívó vonzóerőt jelent. Egy jó illatnak szívesen szegődik a nyomába az ember, hogy kiderítse a forrását. A hála jó illata szívbéli örömet hoz mindenkinek.

■ BALOGH ÉVA

HIRDETÉS

EVANGÉLIKUS Élet | FIZESSEN ELŐ LAPUNKRA!
megrendelheti online is: evangelikuselet.hu/elofizetes

A reformáció hónapjában

A Deák téri evangélikus templomban megtartott zenés istentisztelettel vette kezdetét a hónap első (vasár)napjának délutánján a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának hagyományos októberi rendezvénysorozata, amelynek idei mottója: „...változzatok meg értelmetek megújulásával...” (Róm 12,2) Az Október a reformáció hónapja elnevezésű országos program hivatalos budapesti nyitóalkalmán Steinbach József református püspök hangzottatta: „Az egyház minden tetteinek az evangéliumot kell szolgálnia, és ebbe sosem fáradhat bele.”

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának (MEÖT) elnöke a *Korinthusiakhoz írt első levél* alapján hangsúlyozta: az „ige egyházának” szolgálata Jézus Krisztushoz, az ő evangéliumához kötött

dr. Khaled A. László metodista szuperintendens és Pataky Albert püskösdi egyházelnök.

Az ünnepélyes nyitóalkalmat protestáns zenekarok és kórusok megszólalásai

A reformáció hónapja hagyományosan október 31-én, a reformáció emléknapján zárul, amikor világszerte megemlékeznek arról, hogy Luther Márton német Ágoston-rendi szerzetes, egyetemi tanár, a reformáció elindítója 1517-ben e napon tűzte ki 95 tételét a wittenbergi vártemplom kapujára.

Magyarországon október 31-én a Papp László Budapest Sportaréánában tartják a reformáció jubileumi emlékévének központi megemlékezését. Mint Hafenscher Károly evangélikus lelkész, a kormányzati Reformáció Emlékbizott-

FOTÓ: HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

szolgálat. Bármit tesz az egyház, az csak az evangéliumot szolgálhatja, minden más tette „pótcselekvés és hiábavaló”. Ez „huszonnégy órás szolgálat”, amelyet szenvedéllyel kell végezni „szívünk utolsó dobbanásáig” – fogalmazott Steinbach József. Mint mondta, továbbá „helyhez kötött szolgálat: nem a világ összes emberét és a világ összes gondját bírta ránk az Isten, hanem elsősorban azokat, akik között élünk”. Kiemelte azt is, hogy az evangélium hirdetése a mai, audiovizuális ingerekkel telített korban is elsősorban szóbeli tanítás kell, hogy legyen. Rámutatott, hogy az evangélium hirdetése „hiteles élethez kötött szolgálat”. Munkánk eredményét pedig „bízunk bátran Istenre” – mondta végül a református püspök.

A liturgiában részt vett dr. Fischl Vilmos, a MEÖT főtitkára, továbbá dr. Lackner Pál nyugalmazott evangélikus tábori püspök, Papp János baptista egyházelnök,

színesítették. A templom előtt az érdeklődőket harangjáték, majd térszene fogadta, amelyben közreműködött a Bocskai Oktatási Központ Egressy Béni Zeneművészeti Szakiskola fúvószenekara Tóth Tamás vezetésével (*képünkön*).

A templomban – első fellépőként – a Magyar Püskösdi Egyház zenei missziója adott elő egyházi énekeket Fuchs Ágnes és Kánászi-Nédó Tibor vezetésével. A váci baptista énekkar zenei szolgálatát Kolesza Judit vezényelte, orgonán és zongorán Tóka Szabolcs, fuvolán Kulcsár Rita működött közre. A Csákvári Evangélikus Egyházközség Harmonia Floriana kórusának zenei előadását Szebik Ildikó vezényelte. Orgonán Ecsedi Zsuzsanna, hegedűn Pozsgai Márta és Szakály Szilvia, blockflötén pedig Bódi Anna és Szebik Julianna működött közre. A Központi református kórust Berkesi Boglárka dirigálta.

ság miniszteri biztosa a Magyar Távirati Irodával is közölte, a rendezvény 10 órakor protestáns istentisztelettel kezdődik, majd Orbán Viktor miniszterelnök és Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere mond beszédet. A délelőtti programot a Duna Televízió élőben közvetíti, a délutáni – verses, zenés, táncos, filmbejátszásokkal színesített – gálaműsort pedig az M5 kulturális csatorna felvételtől sugározza. A Puskás Ferenc Stadion metróállomásnál az érdeklődők megtekinthetik a reformáció történetéről szóló vándorkiállítás, amelyet egy csuklós buszban rendeztek be.

Az egész napos rendezvényre több mint tízezer embert várnak. A belépőjegy 500 forintba kerül, az ebből befolyó összeget jótékony célra ajánlják majd fel.

■ Forrás: MTI

(További információ az interneten a reformacio2017.hu oldalon olvasható.)

Megemlékezés Alsószeliben

Az alsószeli (Dolné Saliby, Szlovákia) evangélikus templomban tartották a Felvidék egyetlen magyar nyelvű reformáció megemlékezését. Az október 1-jei rendezvény Magyarország pozsonyi nagykövetsége, a Pozsonyi Magyar Intézet és Nagyszombat megye támogatásával zajlott.

Nagy Olivér helyi lelkész (*képünkön*) bevezető szavai után elsőként Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke mondott köszöntőt, majd Pető Tibor nagykövet, Rigó Konrád, a szlovák kulturális minisztérium államtitkára, valamint Berényi József, Nagyszombat megye alelnöke beszéltek a reformá-

ciónak az anyanyelv és a nemzeti identitás megőrzésében játszott szerepéről.

A program fénypontját a Kocsis István által írt, *Árva Bethlen Kata* című monodráma jelentette, amelyet Pozsgai Zsolt rendezett. Kökényessy Ági és a mellékszerepeket játszó Incze Máté igényes, magával ragadó előadását a nézők felállva tapsolták meg.

A megemlékezés végén Nagy Olivér mondott zárszót, egyben felhívta a figyelmet a templomban jelenleg látható, *Soli Deo Gloria* címet viselő ideiglenes kiállításra, amely a reformáció történetét és napjainkig tartó hatását mutatja be.

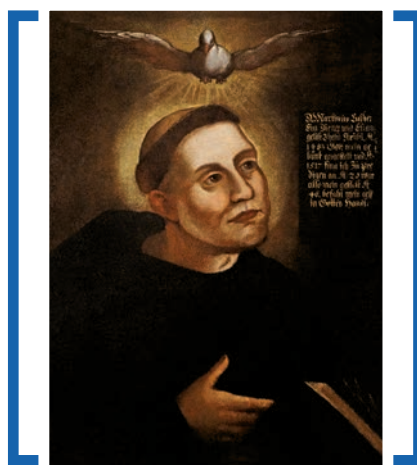
■ ADÁMI MÁRIA *felvétele*

Luther-arckép a raktárból

A Soproni Evangélikus Gyűjteményekben őrzött, szerzetest ábrázoló képről korábban is tudtak a muzeológusok, nemrégiben azonban bebizonyosodott: a festményen Luther Márton látható. Az ünnepi lapszámunk címlapjára került kép jelentőségét az adja, hogy hazánkban ez a legrégebbi Luther-ábrázolás. Felfedezéséről Gálos Miklós művészettörténészt, a budapesti Iparművészeti Múzeum ötvösgyűjteményének vezetőjét kérdeztük.

– Hogyan talált rá Luther legkorábbi magyarországi ábrázolására?

– Tavaly júniusban a Soproni Evangélikus Gyűjtemények adott otthont az egyházi muzeológusok éves találkozásának. A konferencia egyik szünetében Kertész Botond barátom, az Evangélikus Országos Múzeum munkatársa megkérdezte, tudok-e az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében korai, 16. vagy 17. századi Luther-ábrázolásról, mert szükség lenne valami ilyesmire a múzeum új állandó kiállításához. Még a válaszon gondolkodtam, amikor lehetőségem nyílt megnézni a soproni gyűjtemény raktárait. A gyűjtemény munkatársa, Tóthné Szlavkovszky Mariann muzeológus hívta fel a figyelmemet a raktár egy romos állapotú képére, amely a leltárban mint „szerzetes (esetleg Luther) arcképe” szerepelt. Hiányos keretével, megereszkedett és szakadt vásznával elsőre elszenvedt látványt nyújtott a festmény. Hátoldalt vastagon belepte a por, a képet magát besötétített és penészes lakkréteg fedte. Múzeumi raktárakban edződött szem számára a látvány korántsem volt annyira ré-

misztó, bár az ábrázolásból csak egy felfelé néző, szerzetesi tonzúrárt viselő fej és a fej felett lebegő galamb volt kivehető.

– Mi volt az első gondolata a képet látva? Rögtön tudta, hogy Luther-ábrázolással áll szemben?

– A képen szerepel egy német nyelvű, gót betűs felirat is, amely rövid böngészés után Luther Márton élete rövid összefoglalásának bizonyult. Az olyan évszámok, mint a reformátor születési évét jelző

1483-as vagy az 1517-es évszám már elsőre árulkodóak voltak. De maga az ábrázolás is ismerősnek tűnt. A kép először Lucas Cranachnak, megannyi Luther-portré alkotójának 1520-ban készült, Luthert Ágoston-rendi szerzetesként ábrázoló rézmetsetét juttatta eszembe. Rövid kutatás után bizonyossá vált, hogy a kompozíció valódi előképe Hans Baldung Grien 1521-es fametszete. Minthogy azonban e fametszet az említett Cranach-féle metszet alapján készült, csak előképét kiegészítette a Szentlélek galambjával, azt kell mondanom, hogy első megézésem nem csalt meg.

– Mi adja a kép jelentőségét?

– A soproni festmény előkép után készült szabad másolat, így korának meghatározása nem könnyű feladat, festője kilétének megállapítása pedig reménytelen vállalkozás. Ám a kép sajátosságai, alapozásának módja, a felirat elhelyezése a képtérben, az inkarnát, azaz a testszín megfogalmazása mind a 17. századra utalnak. Mindenképpen a legrégebbi magyarországi Luther-ábrázolás került most elő, és értékét növeli, hogy ha áttételesen is, de Luther első, élő modell után készült hiteles arcképe alapján született.

■ KÉZDI BEÁTA

A legelső magyarországi Luther-arckép megtekinthető a Magyar Nemzeti Múzeum Ige-idők című reformáció kiállításán november 5-ig. A restaurálás munkáját Bucsi Ágnes festő-restaurátor végezte.

Reformáció 500

Ünnepi ülést tartottak a Parlamentben

A Parlament felsőházi termében tartottak emlékülést a protestáns egyházak vezető képviselőinek részvételével október 5-én a reformáció indulásának ötszázadik évfordulója előtt tisztelegve. A Magyarországi Evangélikus Egyház képviselőjében Gáncs Péter elnök-püspök, Pröhle Gergely országos felügyelő, valamint Fabiny Tamás püspök, illetőleg egyházunk reformációi emlékbizottságának több tagja, valamint számos esperes, lelkész és felügyelő is részt vett az ünnepi alkalmon.

FOTÓ: HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

Hafenscher Károly evangélikus lelkész, a kormány által létrehozott Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosa a köszöntőjében kiemelte: a protestantizmus nem elhatárolódás, végképp nem örökös szembenállás, hanem olyan életforma, gondolkodásmód és attitűd, amely nyitottan, felszabadultan éli meg az Istentől felajánlott és ajándékba kapott életet. A protestantizmus a lényege szerint nem egyszerűen protestál, azaz tiltakozik valami ellen, hanem tanúskodik a jó rendről, és figyelembe vesz egy helyes sorrendet, a szeretet, a jóság, a bizalom és az irgalom értékeit szem előtt tartva – mondta. A miniszteri biztos köszönetet mondott a parlament elnökének, Kövér Lászlónak, hogy meghívta az egyházak képviselőit erre az ünnepre.

Fél évezred vetületei

Jakab István, a parlament fideszes alelnöke elmondta, hogy Európának ma is szüksége van megújulásra, lelki és politikai értelemben egyaránt. Luther Márton fellépése ötszáz évvel ezelőtt átrajzolta Európa vallási térképét, és választ adott az akkori kor kihívásaira a kétségek között hanyódo, meghasonlott és utat tévesztett Európa

számára. „Ötszáz éve a reformáció jelölte ki nekünk, magyaroknak is a megmaradás ösvényét” – fogalmazott. Hangsúlyozta: Magyarország „ma is identitásbeli, kulturális, demográfiai, gazdasági, társadalmi és politikai kihívásokkal küzd”.

Az ülés következő felszólalója, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke arról beszélt, hogy a három református erdélyi fejedelemben: Bocskai Istvánban, Bethlen Gáborban és I. Rákóczi Györgyben is a hit volt az erőforrás, ahogyan Luther Márton is felismerte, hogy „az igaz ember hitből él”.

Kató Béla köszöntő szavai után két ünnepi előadás következett. Kósa László történész, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professor emeritusa *A magyarországi protestantizmus történeti sajátosságai* címmel tartott előadást, számba véve a reformáció kultúrára, tudományra, nemzeti művelődésre gyakorolt hatásait, a polgári szabadságjogok, a nemzeti függetlenség területén elért eredményeket. Megállapította, hogy a szekularizált világban a kereszténység ugyan vesztesre áll, és a lehetőségek is korlátozottak, tudományos és kulturális téren viszont hatalmas erőforrások vannak.

Pröhle Gergely, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója, a Magyarországi Evangélikus Egyház országos felügyelője *A reformáció és a magyar irodalom* címmel tartott előadást. Referátumában számos író, költő megnyilvánulását, festőművészek képi üzenetét vette górcső alá.

Hitvalló politikusok

Az ünnepi előadások után három politikus vallott személyes egyházi kötődéséről és a protestantizmussal való kapcsolatáról.

Balog Zoltán mindenekelőtt beszámolt arról, hogy nemsokára a parlament elé fog kerülni az a javaslat, amely szerint az egyházi egy százalékokról való rendelkezést ne kelljen évente megújítaniuk az adózó polgároknak, hanem legyen visszavonásig érvényes. „Az ember nem szokta vallási hovatartozását egykönnyen változtatni” – tette hozzá az emberi erőforrások minisztere, református lelkész. Ezután elmondta, hogy a jövőre esedékes választások előtt minden parlamenti pártból meg fogják hívni azokat a képviselőket, akik egy „nemzeti imareggeli” keretében készek közösen imádkozni a bölcs döntésért. Elmondta, hogy bár „a reformátusok szemérmes hitűek”, a politikusoktól is elvárható a hitük megvallása. „A hitbeli hovatartozást és annak megvallását ugyan könnyű gúny tárgyává tenni, és ezt előszeretettel meg is teszik azok, akik nem értik, mit jelent hívő embernek lenni. De számomra mindig is jó érzés volt, hogy tudtam, vannak hittestvéreim, akikkel egy csapatban dolgozhatok” – magyarázta a miniszter. Mint mondta, a vallás nem magánügy, hanem a legszemélyesebb közügy. „Református hitem nem a ruhám, hanem a bőröm” – zárta gondolatait Balog Zoltán.

Magyar Levente miniszterhelyettes evangélikusként vallotta meg hitét az egybegyűltekek előtt. Tudja, hogy ő maga nem képes tudományos, teológiai magyarázatot adni a hitére, csak reméli, hogy olyan ember, akin átsüt a Krisztus-arcúság. Az, hogy közvetlenül szólhatunk az Úr Jézushoz, a hit bensőségeségét, egyszerűségét és letisztultságát jelenti. Őseinek a hite neki is sokat jelent, és vallja, hogy Jézus személyes jelenlétének földöntúli ereje mentette meg már őket is azoktól a bajoktól, amelyek a kommunizmus alatt érték a családjukat. Ő maga a közösségi szerepvállalást, a közösség építésére tett erőfeszítéseket tartja elhivatottsága útjának. ►

► Hoppál Péter államtitkár feltette a kérdést: vajon a kultúrprotestáns hagyomány vagy a személyes elhívás adja-e az erőt az embernek? Véleménye szerint szükséges az egyensúly megtalálása. Az örökség identitást képző elem, fundamentum lehet, de kell a személyes küldetés megfogalmazása is. „Református krisztusi identitással a más felekezetűek között is ki kell vívni a megbecsülést” – hangsúlyozta. A politikus úgy vélte, hogy korunk igazi kairosoz, ahol láthatjuk, hogy ötszáz év nagy magasságai és mélységei után ismét valami felfelé ívelő van kibontakozóban. „A hit talpig nehéz hűség, idegrendszeret erősítő kötelék, erőt ad a mindennapok harcaiban” – zárta gondolatait az Emberi Erőforrások Minisztériumának államtitkára.

„Mindannyian gazdagodtunk”

Adorjáni Dezső Zoltán, a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház püspöke azt a kérdést vetette fel, vajon elég-e hatalmas molinókon hirdetni a reformációt, ha sok ember számára Isten fogalma, az ő táblája tartalmatlan, kiüresedett. Vajon pezsgés indul-e el a társadalomban a jubileumi forgatag hatására? Meglátása szerint az értelem- és értékvesztés korában felértékelődik a józan és tartalmas emlékezés. „A reformáció nem befejezett esemény, merev tanrendszer, hanem Jézus Krisztus szeretetének megtapasztalt valósága, amely válasz lehet az Isten keresők kérdéseire, az igazságot keresők kételyeire.”

Semjén Zsolt szerint „a reformációra nemcsak emlékezünk, hanem ünnepeljük is”. A katolikus háttérű miniszterelnök-helyettes sokakat meglepett ezzel a kijelentésével, ám rögvést meg is indokolta: „Azért van okunk az ünneplésre, mert a Szentlelket ünnepeljük, aki a mi bűneinkből is valami jót tud kihozni, mégpedig azt, hogy végeredményben mindannyian gazdagodtunk – hangsúlyozta, hozzátéve: – A protestantizmus a katolikus egyházat is saját elveinek tisztázására készítette, segítve a megszabadulást sok történelmi portól, sártól. Azt is a protestantizmustól tanultuk, hogy Isten az égi haza mellett földi hazát is adott nekünk, és azért valamiképpen az égi hazához is hűtlen, aki a földi hazának a sorskérdései elől dezertál” – jelentette ki Semjén Zsolt. A parlamenti ülés a 90. zsoltár, majd a Himnusz elénekelésével zárult.

Forrás: Evangelikus.hu

Nyertes gimnazisták

Az M5 csatorna október elsején tűzte műsorára a reformációról szóló műveltségi és vallástörténeti vetélkedő középiskolai döntőjét. A Re: formáció – Megújuló világ című vetélkedő felvételei szeptember 29-én zajlottak a közmédia stúdiójában. A döntős csapatoknak az iskolai és régiós fordulók után kellett a televíziós kamerák előtt számot adniuk tudásukról.

A vetélkedő sikerét jelzi, hogy – általános iskolás, illetve középiskolás kategóriában – összesen ezeröttszáz diák vett részt rajta.

A középiskolai döntőben végül hat gimnázium öt-öt fős csapata versengett, és nem csupán elméleti tudásukra kellett hagyatkozniuk, hanem képzelőerejükre, kreativitásukra, színészi teljesítményükre is.

A diákok feladatmegoldásait és felkészültségét Bényi Ildikó, a reformáció emlékévének médianagykövete, Molnár Ferenc Caramel énekes, valamint Szontágh Pál, a Református Pedagógiai Intézet igazgatója, Majorosné Lasányi Ágnes, az Evangélikus Pedagógiai Intézet igazgatója, zsűrielnökként pedig dr. Gloviczki Zoltán, az Oktatási Hivatal elnöke értékelte.

A döntő első részében még mind a hat csapat versengett egymással, Balog Zoltánnak, az emberi erőforrások miniszterének rövid és közvetlen köszöntőjét követően azonban már csak három csapat vívta a „döntősök döntőjét”.

Sajnálatos módon még a közmédiában is református versenyként említették a vetélkedőt, jóllehet a Reformáció Emlékbizottság, az Emberi Erőforrások Minisztériumának Oktatásért Felelős Államtitkársága, valamint az Oktatási Hivatal közös rendezvénye a reformáció egészéről szólt...

Az első helyezett a Deák Téri Evangélikus Gimnázium *Visszatérők* fantázianevet választó csapata lett. Második helyen a *Petőfiúk*, azaz a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium tanulói végeztek, míg a harmadikok

FOTÓ: MTVA

a *WittenBE(R)G* elnevezésű csapat tagjai, a békéscsabai Szeberényi Gusztáv Adolf Evangélikus Gimnázium diákjai lettek.

A dobogóról egy ponttal maradtak le a győri Péterfy Sándor Evangélikus Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium növendékei. Utánuk végzett a döntő egyetlen nem egyházi középiskoláját képviselő *Fidelitate* csapat, amelynek tagjai a Szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnáziumból érkeztek, illetve a *Tógátusok*, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának tanulói.

A verseny végén a Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosát is a pódiumra szólította Béli Ádám műsorvezető. Hafenschér Károly egy nem várt, örömteli hírt jelentett be. Látván az igyekezetet és a kivételes lelkesedést, a miniszteri biztos úgy ítélte meg, hogy mind a hat döntőbe jutott csapat kiérdemelte a fődíjat, vagyis valamennyi versenyző elutazhat Wittenbergbe!

■ Forrás: Evangelikus.hu
(A verseny felvétele megnézhető a mediaklikk.hu weboldalon)

Október első hetében jelent meg az ország száz legjobb gimnáziumát rangsoroló HVG-lapszám. A *Heti Világgazdaság* kiadványa a 10. évfolyamosok kötelező és egységes, 2016-os országos kompetenciamérésének eredményei, a 2016. tavaszi, közép- és emelt szintű érettségi eredmények, valamint a középiskolákból a hazai felsőoktatásba 2016-ban felvételt nyert diákok felvételi pontszámának átlaga alapján állította össze 2018-as középiskolai rangsorát, melyet a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, az Eötvös József Gimnázium, valamint az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola és Gyakorló gimnázium vezet. A szűz lista egyötödét egyházi fenntartású intézmények foglalják el, de az első tizenben csak egyetlen egyházi iskola neve „tündökölt”: a Deák Téri Evangélikus Gimnázium az ötödik helyet szerezte meg.

Egykor és ma

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa Női Bizottságának évenkénti regionális konferenciáját idén október 7-én Kecskeméten rendezték. A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójához kapcsolódó ökumenikus női találkozóznak a híros város evangélikus temploma és református gimnáziumának internátusa adott otthont.

A nyitó istentisztelet igehirdetője arra a kérdésre kereste a választ, vajon mi adott erőt egykoron reformátorainknak, ma pedig mi adhat erőt gyülekezeteinknek a megújulásra. Sárkány Tiborné Horváth Erzsébet nyugalmazott evangélikus lelkész Isten igéjének „élő és ható, szívekig hatoló” hatalmában lelte meg a választ (Zsid 4,12). Bevezető előadásában a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) Női Bizottságának elnöke, B. Pintér Márta arról szólt, hogy egykor miként álltak az asszonyok a reformáció ügye

mellé. A délelőtti kerekasztal-beszélgetés vendégei pedig azt boncolgatták, hogyan lehetnek a különböző felekezetekhez tartozó egyházi közösségek az állandó megújulás („semper reformanda”) eszközei. A diskurzus érdekessége volt, hogy a protestáns felekezetek képviselői – Varga Anikó (baptista) és Bárdos Péterné (református) – mellett a polémiában részt vett dr. Perintfalvi Rita római katolikus teológus is. Ő a főként feminista körökben ismert keresztyén gondolkodó, Dorothee Sölle vallomását idézte: „Minden szavunk, min-

den Isten igéjéről szóló bizonyágtételünk tulajdonképpen politikai hatalommal, vagyis élet- és társadalomformáló erővel bír.” A beszélgetést rendkívüli gördülékenységgel vezette Hulej Enikő kecskeméti evangélikus lelkész; mindenkiiben erősítve a küldetés tudatot, bátorítva a jelenlévőket, hogy tegyék hitelesen a dolgukat ott, ahová Isten helyezte őket.

A záró istentisztelet református igehirdetője, Faragóné Bencsik Dóra szólt az *Október a reformáció hónapja* rendezvénysorozat mottójával választott igeverséről: „...változatok meg értelmek megújulásával...” (Róm 12,2), idézve a mondat első felének Károli Gáspár általi fordítását: „És ne szabjátok magatokat e világhoz...” A lelkész egy asszonyok számára fölöttébb érthető képből foglalta össze az igevers mondanivalóját s egyben a találkozó konklúzióját, amikor így fogalmazott: „Isten szabásmintájához igazodjunk!”

■ BPM

Szeretetre megújulva

A főváros XVIII. kerületének keresztény felekezetei október 7-én *Szeretetre reformálva* mottóval rendeztek programsorozatot. A reformáció ötszáz évére emlékező ünnepre mintegy ezren látogattak el a Pestszentimrei Sportkastélyba.

A kicsiket-nagyokat egyaránt vonzó szabadtéri események mellett előadások, bizonyágtételek és a különböző felekezetek, illetőleg keresztyén könyvkiadók standjai várták az érdeklődőket. Az estét a Korál-sziget együttes koncertje nyitotta meg, majd Ughy Attila, a XVIII. kerület polgármestere köszöntötte az ökumenikus gyülekezetet. A Szehtlo Gábor

Evangélikus Gimnázium tanulói előadták a *Filmszakadás* című darabot, amelyet Mándy Iván *Diákszerelem* című novellája alapján vittek színpadra. A Gáncs Péter evangélikus elnök-püspök igehirdetésével zajlott záró istentiszteleten a kerület több lelkésze is vallott hitéről.

A nap lezárásaként a résztvevők mecsekekkel vonultak át az épülő kastélydombi Luther-kápolnához, ahol hálaadásal és Gáncs Péter áldásával ért véget az evangélikusok, reformátusok, baptisták, katolikusok, adventisták, unitáriusok ünnepe együttléte.

■ HORVÁTH-Csitári BOGLÁRKA

Családközpontú reformáció

A reformációi emlékvégyében *A családközpontú reformáció* címmel tartottak közös szervezésű programot október 8-án, vasárnap délután a csömöri protestáns gyülekezetek.

A zsúfolásig megtelt evangélikus templomban először a zenéé volt a főszerep. A baptista és az evangélikus gyülekezeti kórus mellett a római katolikus énekkar is megszólalt. Résztételüknek külön értéket adott az, hogy templomukban egy órával később a bérmálás ünnepi szertartása kezdődött.

A délután magával ragadó pillanata volt, amikor a három kórus – Deák Csaba katolikus kórusvezető szervezésében – közösen énekelte el a kor meghatározó evangélikus szertartáskönyvében, az 1635-ben kiadott *Eperjesi graduálban* található Miatyánk-litániának az egyik részletét. A délután zenei blokkjában a résztvevők a református Solymári Tímea gitárművésztől egy Bach-szvit két tételét hallhatták.

Rövid szünet után az egybegyűltek dr. Bagdy Emőke klinikai szakpszichológus *Hit-remény-szeretet* című előadását hallgathatták meg.

■ BODA ZSUZSA

FOTÓ: KISS TAMÁS

Levelek és ami mögöttük van

Rendhagyó alkalommal folytatódott a budavári evangélikus szabadegyetem idei őszi szemesztere, hiszen a megszokott előadás helyett szeptember 9-én egy frissen megjelent, izgalmas könyv formabontó bemutatóján vehettek részt az érdeklődők. Hermann-Joseph Frisch Kedves Márton testvér! Kedves Ferenc testvér! – Levélváltás című kötete Luther Márton és Ferenc pápa képzelte levelezésén keresztül, teológiai alapállásból elemzi, értelmezi korunk legfontosabb problémáit.

A kötetből a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának két munkatársa, a gyülekezeti és missziói osztályon dolgozó Balogh Éva lelkész és az Evangélikus Diakónia munkatársa, Hajdú Tibor olvasott fel részleteket, amelyekre Beer Miklós katolikus váci megyés püspök és Fabiny Tamás evangélikus püspök reflektált. A püspökök dialógusait Kendeh K. Péternek, a kötetet gondozó Luther Kiadó igazgatójának provokatív kérdései indították.

Az első felolvasott részletben Luther felemlégeti kora pápáinak világi bűneit, a hatalmaskodást, a harácsolást, valamint azt, hogy a hatalom megszerzéséért és gyakorlásáért elszakadtak a szentek közösségének valódi értékeitől és persze Krisztus tanításától. Válaszában Ferenc pápa emlékeztet arra, hogy mindannyian Krisztus testének részei vagyunk, s a vált vagy valós vétkek felhánytorgatása helyett

Beer Miklós (balra) és Fabiny Tamás – akik a levelekről beszélgettek

arra van szükségünk, hogy ötszáz év különállás után azt keressük, ami összeköt.

Beer Miklós az idézetre reflektálva elmondta, hogy 2000-ben módja volt személyesen találkozni II. János Pál pápával, és amikor mélyen a szemébe nézett, Krisztus tekintetét látta benne. Úgy érezte, hogy ott és akkor, a Szent Péter-bazilikában már az ember volt a fontos, nem úgy, mint azokban az időkben, amikor Luther ostromozta a Szentszéket. A püspök talányosan tette fel a kérdést: vajon mi lett volna, másképpen alakul-e Európa történelme, ha annak idején Luther II. János Pállal vagy éppen Ferenc pápával találkozik?

Ugyancsak egy személyes találkozást idézett fel Fabiny Tamás. Neki XVI. Benedekkel volt módja hosszabban elbeszél-

getni, és akkor meghívta őt a reformáció ötszázadik, jubileumi évének nyitóünnepségére. Az invitálásnak végül Ferenc pápa tett eleget, a svédországi Lundban méltatta Luthert, aki közel hozta a Bibliát az emberekhez, s ezzel örökre megváltoztatta Isten és a hívek viszonyát.

A keresztény ember szabadságának kérdéseit elemző Luther-levelekre reagálva Fabiny Tamás azt mondta: a reformátor nézetrendszerének egyik sarokpontja, hogy a keresztény ember mindenkitől szabad a hit által, ugyanakkor mindenkinek szolgálja a szeretet által. A püspök emlékeztetett Luthernek a wormszi birodalmi gyűlésen elhangzott egyik mondatára is: nem tanácsos az embernek a lelkiismerete ellen cselekedni. Vagyis az igaz keresztényi lelkiismeret mindenkor biztos zsinórmértékül szolgál, ha az életben nehéz döntéseket kell meghozni.

Beer Miklós az egyéni szabadság keresztény értelmezéséről szólva kifejtette, hogy könnyebb elbújni a szabályok kötöttségei mögé, mint krisztusi választ adni a leginkább égető társadalmi kérdésekre. Példaként említette az elváltakkal szembeni évszázados, intézményesített katolikus álláspontot, s ezzel szembeállította azt, amikor Krisztus azzal bocsátotta el magát a bűnös asszonytól, hogy „menj el, de többet ne vétkezzél”. Az irgalom, a megbocsátás a keresztény ember igazi szabadsága – mondta a püspök.

A következő idézetben Luther az igaz és a hamis egyházat állította szembe egy-

Balogh Éva és Hajdú Tibor – akik a leveleket felolvasták

mással, mire Ferenc pápa úgy felelt, hogy az eltelt ötszáz év alatt sokat változott a katolikus egyház, és a reformátor aligha ragadtatná magát ma már olyan szigorú kritikára, mint amikor kiszögezte 95 tételét.

Vajon valóban eleget változott-e már az egyház? – tette fel a kérdést Kende K. Péter. Erre Beer Miklós úgy válaszolt, hogy bizony van, amire még a reformáció indulása óta eltelt fél évezred is kevés volt. Sokaknak még ma is magyarázni kell, hogy az egyház nem a papokból álló szervezet, hanem a Krisztusban hívők közössége. Éppen ezért Ferenc pápa arra biztatja papjait, lépjenek ki a klerikalizmus rabságából, hogy a világ meg tapasztalhasssa: Isten temploma embe- rekben, élő kövekből épül. Fabiny püspök erre úgy reflektált, hogy a protestáns egyházban is jelen van a káros klerikalizmus, a hamis kegyesség, azért azon kell munkálkodnunk, hogy életünk szüntelen megújulás, reformáció legyen.

Az eucharisziáról szóló idézet nyomán Fabiny Tamás felidézte, hogy egy, a váci evangélikus templomban tartott alkalmon ő maga szolgáltatotta ki Beer Miklósnak két szín alatt az úrvacsora szentségét, hiszen Krisztus a vele való közösségre hív bennünket, s nem tesz különbséget ember és ember között. Ferenc pápa működése háttérbe szorítja a bennünket elválasztó kérdéseket, s arra biztat, hogy önazonosságunkat nem feladva azt keressük, ami összeköt.

Beer Miklós arról beszélt, hogy a paphiány korábban elképzelhetetlen megoldásokat kényszerít ki az egyházból, kezdve azzal, hogy szükség esetén akár egy diakónus kiszolgáltathassa az oltáriszentséget, elmenve akár egészen odáig, hogy meg kell fontolni a példás családi életet élő férfiak pappá szentelését.

Végezetül az ökumenéről szólva Beer Miklós emlékeztetett: Ferenc pápa arra biztat, hogy ne megváltoztatni, hanem megérteni próbáljuk egymást. „Örülünk egymásnak, gazdagodjunk egymásból!” – mondta a váci püspök. Fabiny Tamás pedig ezt azzal egészítette ki, hogy imádsággal kell munkálni az ökumené ügyét, s az egyház megosztottságának fenntartása helyett a mennyei asztalközösség felé kell tartanunk.

■ I. L. L.

(További információk a könyvről lapunk belső borítóján olvashatók)

Katolikusoké lett a Zákeus-kupa

Négy-nullás vereséget szenvedett a protestáns labdarúgó-válogatott a katolikus papok és teológusok válogatottjától október 8-án Felcsúton, a Pancho Arénában. A Refo500 néven meghirdetett mérkőzés tétje a Zákeus-kupa elnyerése volt, s ezt teljesen megérdemelten vihették haza a kék mezben futballozó „pápsták”.

Bár a kétszer félórás játékidő során folyamatosan cserélhettek a csapatok, a református (hét játékos), evangélikus (öt), pünkösdi (három), metodista (kettő) és baptista (egy) felekezetből verbuválódott protestáns együttesnek percekre sem sikerült ütőképebb gárdát alkotnia a mindenkor katolikus egységéknél. Az első félidő végén még csak egy-nullra vezetett az ellenreformációs indulatoktól mentes ellenfél, ám az egyenlítő gól száztíz százalékos esélyének elpuskázása után (a 39. perctől) lélektanilag is fölénybe kerültek a – mindazonáltal végig derekasan küzdő – fehér mezű reformáltakkal szemben.

A tornát – Béres L. Attila sportújságíró ötlete nyomán – a kormányzati Reformáció Emlékbizottság, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, illetőleg öt tagegyháza, valamint a Magyar Katolikus Egyház közösen rendezte meg hagyományteremtő céllal. A reformációi emlékek egyik legizgalmasabbnak ígérkező esemé-

nyeként beharangozott „rangadó” barátságos – mi több: testvéri – megmérkőzésnek bizonyult. És nem csak a lelátókon helyet foglalók csekély létszáma miatt volt egyúttal kifejezetten családiasnak is mondható.

A csapatkapitányok (Bölcsföldi András református lelkész és Tótsi Bálint plébános) utóbb elárulták, hogy a „tétmeccsen” pályára lépett összeállítással egyikük sem tudott edzést tartani. Ennek ismeretében még a sportágban járatosak is elismeréssel kellett, hogy adózzanak az unalmasnak egyébként sem bizonyult és – a négygólos különbség ellenére is – csaknem kiegyenlített teljesítményt mutató kétszer harminc percért.

Két hivatásos játékvezető – Róka Márton és Vámos Tamás – vezette a meccset, és a Puskás Akadémia különdíjára is ők jelölték a kétféle Barazsuly Istvánt mint a mezőny legjobb játékosát (a másik két gólt Magyar Richárd szerezte). Az Európa Rádió által is sugárzott mérkőzést Novotny Zoltán közvetítette.

A Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosának, a találkozót igei köszöntővel megnyitó dr. Hafenschner Károlynak az értékelése szerint valójában „mi nem egymás ellen küzdünk, hanem együtt, egy távolabbi célért: a hervadhatatlan koszorúért”.

■ TPK

FOTÓ: KISS TAMÁS

„Innere Reformation“

Seit einigen Jahren sind wir unterwegs zum Reformationsjubiläum, und nun jährt sich die Reformation zum 500. Male. Etliches fand landauf-landab schon an Veranstaltungen statt. Doch welche Erneuerung gibt es in uns? Zur „Feier des Jahres“ übertreiben wir einfach mal.

Übertreibungen und Überzeichnungen berühren Menschen nicht nur emotional, sondern können auch auf Wahrheiten hinzuweisen. Die Überzeichnung ist eine Vermittlungsform, die gerade für dieses Thema besonders geeignet ist. So lassen Sie die Gedanken und die Zeichnungen im Miteinander auf sich wirken.

Wenn die Reformation im Mittelpunkt des Nachsinnens steht, ist es eigentlich kein Wunder, wenn sich in uns der

Und irgendwie kommen wir schnell an den Punkt, an dem wir einsehen, dass Reformieren kein Selbstziel sein kann und darf. Wir reformieren also nicht um des Reformierens willen. So begegnet uns die Frage:

**Wie reformieren wir?
Und was eigentlich?**

Begriffe wie „reformieren“ und „erneuern“ wecken in uns den Kritiker. Es kommt vor, dass wir gerne Dinge kritisieren – außerhalb der Kirche und in ihr sowieso.

che häufig kritisiert wird – es sind Arten der Kritik, die auch selbst oft der Erneuerung und des Reformierens bedürfen.

Die eine Form des Kritisiertens ähnelt hinsichtlich der Haltung dem, wie wir im Fernsehen Fußballübetrugungen ansehen – bei Bier und Salzstangen.

Es gibt kaum Fußballspiele, die nicht von Millionen kleiner „Fußballtrainer“ verfolgt werden, die via Bildschirm besser wissen, wie zu spielen sei.

Inzwischen entfällt uns, dass es hier nicht um Fußball geht, sondern dass wir selbst im Trikot auf dem Feld stehen müssten, dass wir Verantwortung tragen müssten, dass wir in dieses Spiel auch unsere Kreativität einbringen müssten. Dann freilich nicht allein als Kritiker, sondern als Teamplayer in der Mannschaft.

Doch der Sessel ist bequemer – und das Nichtstun schützt uns davor, selbst kritisiert zu werden.

Ein anderes Beispiel, wie Kirche gerne kritisiert wird: Denken wir in eine ganz egoistische Richtung – denn auf so etwas trifft man häufig:

Hier liegt das Gemeindeglied – hier liegen wir – auf dem Massagetisch und warten auf die Dienstleistung der Kirche.

Dass die Kirche uns massiert und allerlei Dienstleistungen angedeihen lässt, das steht uns zu. Egal, ob wir Kirchenmitglieder sind und irgendwie Spenden, Beiträge oder Steuern zahlen oder nicht – es steht uns zu.

Und es ist sogar noch schlimmer: Die Kirche macht sogar, was wir wollen, massiert unsere Füße. Aber wir sind unzufrieden, weil die Kirche das nicht so macht – nicht so gut, nicht so intensiv, nicht so schön –, wie wir das wollen.

Was machen wir also? Natürlich, wir kritisieren die Kirche: Besser massieren und verwöhnen müsste sie mich. Ein besserer Dienstleister müsste sie sein.

Freilich, man sieht mich selten in der Kirche, und in den Arbeitskreis Massage bringe ich mich auch nicht ein. Wozu auch? Ich will ja

Gedanke regt, dass Reformation eine gute, nützliche, notwendige und vielleicht auch modische Angelegenheit ist. Also, worauf warten wir? Krämpfen wir die Ärmel hoch!

**Wohlan, reformieren wir auch
...irgendwas.**

Denn alles könnte doch perfekt sein, wenn man uns nur öfter fragen würde, wie man was am besten macht. Aber weil das so selten passiert, sehen wir vieles, was wir nicht gut finden.

Ich stelle jetzt zwei beliebte Arten vor, wie die Kir-

Manchmal wird genau so Kirche kritisiert. Obwohl wir selbst ein Teil von ihr sind, blicken wir so auf sie, als wären wir Außenstehende. „Dies ist nicht gut! Warum wird das so gemacht? Warum kann jenes nicht ordentlich funktionieren?“

Redakteurin:
PFARRERIN ESZTER HEINRICHS

massiert werden und nicht andere massieren – wer bin ich denn?

Auf gut Deutsch: Es gibt manche, die die Frage bewegt: Wie könnte die Kirche meine Ansprüche und die meiner Familie noch besser befriedigen? Diesen Teil der Gemeindegemeinschaft sehe ich irgendwie, alles andere interessiert mich nicht. Aber es genügt auch, dass ich von der Gemeinde nur so viel sehe, wie mich direkt betrifft – jedenfalls genügt es dafür, dass ich mich mit meiner Kritik und meinen Erneuerungsideen hervortun kann.

Na, jetzt halte ich doch mal inne. Vielleicht regt sich schon der eine oder andere auf, dass das jetzt doch auch nicht so ganz die Wirklichkeit widerspiegelt. Eine Schwarzmalerei ist das! Es gibt doch viele aktive, engagierte Gemeindeglieder.

Das weiß ich gut. Doch ich versprach eingangs Überzeichnungen. Und wer weiß, vielleicht ist in ihnen doch ein Fünkchen Wahrheit.

Ich denke, ehe wir nach außen blicken, was es in der Kirche, in den Gemeinden anlässlich des Jubiläums noch schnell zu verbessern gibt, sollten wir nach innen schauen. Beginnen wir diese Arbeit in uns selbst!

Welche „95 Thesen“ würden wir formulieren, um sie nicht an die Kirchentür zu heften, sondern uns selbst,

unserem Herzen, anzubefehlen?

Blicken wir in uns selbst, in unser Herz, unsere Seele. Seien wir kritisch mit uns selbst und bereit zur Erneuerung.

Was bedeutet mir Gott?

Was bedeutet mir der Glaube?

Was bedeutet mir die Kirche?

Das könnten theoretische Fragen bei der Selbstprüfung sein.

Und dann: Wie lebe ich mein Leben?

Und dann darf eine spannende Frage nicht außen vor bleiben: Haben die Antworten, die wir eben auf die gestellten Fragen gefunden haben, etwas miteinander zu tun?

Es könnte ja auch sein, dass wir sagen: Natürlich ist uns Gott wichtig, und der Glaube bedeutet mir viel – und auch die Kirche schätze ich hoch. Aber in meinem Leben, in meinem Alltag kann man eigentlich keine Spuren dessen entdecken.

Und ein späterer Schritt: Was kann ich tun in der Kirche, in der Gemeinde?

Wozu bin ich fähig, was kann ich gut, was sind meine Talente? Und wie kann ich all das in die Gemeinde einbringen, zum Wohl anderer, zu meiner eigenen Freude, zum Bau der Kirche Christi und zur Ehre Gottes?

So kann aus der „inneren Reformation“, aus der Reformation in den Herzen, auch etwas wachsen, was sich auf das gemeindliche und kirchliche Leben auswirkt. Das bringt andere Erneuerungen, wenn wir mit erneuertem Herzen und erneueter Seele auf Gemeinde und Kirche blicken, als wenn wir einfach aus einer Laune des Reformierens heraus erneuern.

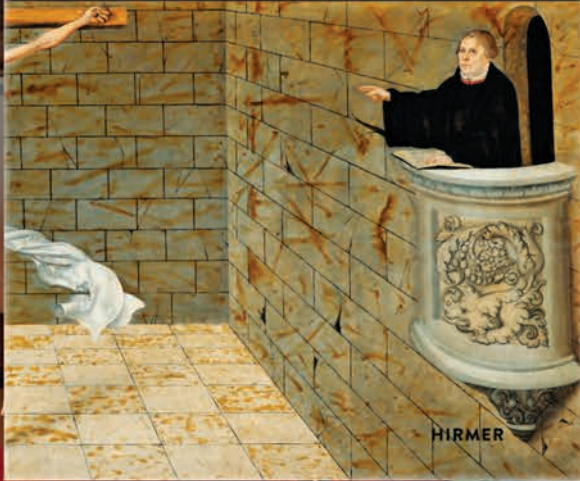
Die Kirche ist immer zu erneuern.

Diesen Slogan sollten wir nicht hören, ohne noch etwas anderes mitzuhören: Die Herzen in der Kirche bedürfen ebenfalls der ständigen Erneuerung. Über erneuerte Herzen erfährt auch die Kirche auf gute Weise Erneuerung.

■ HOLGER MANKE
(Gedanken)

■ MANKE-LACKNER ESZTER
(Zeichnungen)

LUTHER! 95 TREASURES - 95 PEOPLE

HENRY MELCHIOR MÜHLENBERG
AMERICAN LUTHERAN

1751 wurde Heinrich (Henry Melchior Mühlberg) im Ort seines Geburt, der Kleinstadt Einbeck im Kurfürstentum Hannover, in der evangelisch-lutherischen Kirche konfirmiert. Ab 1770 studierte er in Göttingen Geschichte, Hebräisch, Mathematik, Logik und Theologie. Später wechselte er an die Franckeschen Stiftungen zu Halle. Das Zentrum des lutherischen Pietismus. Dort wurde er 1779 ordiniert und war anschließend Pfarrer einer evangelischen Gemeinde im sächsischen Großhennersdorf. Er begann mit dem Gedanken, als Missionar nach Indien zu gehen, nahm aber 1781 einen Ruf nach Pennsylvania an, wo er im Oktober 1781 eintraf. Die nächsten 45 Jahre widmete Mühlberg der Aufgabe, die lutherische Kirche in den USA aufzubauen – sein Motto lautete: »Ecclesia plantanda« – »Die Kirche muss gepflanzt werden«.

Mühlberg war ein geschickter Verwalter, der sich schnell an die Zurückhaltung der pennsylvanischen Kolonialregierung in der Religionsfragen und an die verglichen mit Europas größere Bedeutung von Laien in den Vereinigten Staaten gewöhnte. Die lutherische Bevölkerung lebte weit verstreut, die Entfernung zwischen den Gemeinden war groß und die Zahl der Kirchen und ordinierten Pastoren gering. Zunächst musste Mühlberg die Kontrolle über seine drei Gemeinden (Trappe, New Hannover und Philadelphia) jenen aus der Hand nehmen, die in Abwesenheit eines Pastors eingesprungen waren. Zu ihnen gehörte auch der Gründer der Herrnhuter Brüdergemeinde, Nikolaus Zinzendorf.

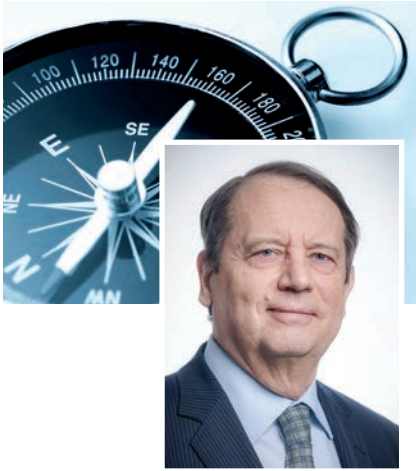

Gemeindeordnungen, erlassen und Verträge gegen die Kirchen disziplin verhandeln durfte. Auf seiner ersten Sitzung versammelte sich die Mitglieder in Mühlberg's Haus, wo er wie der Hausberg protokollierte, »Nahrung für Körper und Geist aus [Carl Heinrich von Bogatzky's] Scherzen-Kalender und meinem patriarchalen Haushalts' erhielten. In einer beispiellosen Kooperation zwischen Pastoren und Laien war er 1791 an der Abfassung einer Kirchenordnung für die Gemeinde von Philadelphia beteiligt.

Gegen Ende seines Lebens arbeitete Mühlberg an dem amerikanischen-lutherischen Gesangbuch mit – er schrieb das Vorwort und half bei der Auswahl der Lieder. Der 1786 publizierte Band enthielt neben Liedern von Martin Luther auch Paul Gerhardt noch viele weitere Weisen aus den Hallischen

95 kincs – 95 ember

Gáncs Péter püspök
Déli Evangélikus
Egyházkerület

Még mindig a wittenbergi magyar napok emlékeiből meritek, és remélem, Olvasóinknak nincs még „ref500-mérgezésük”... Szeretnék megosztani legalább valamit abból a gazdag élményből, amelyet a wittenbergi Lutherhaus melletti Augusteum épületében élhettem át, ahol a magyar napok nyitányaként exkluzív vezetés keretében megtekinthettük a *95 kincs – 95 ember* című kiállítást.

Már a pazarul berendezett tárlat és az azt bemutató könyv címe is sokatmondó. Luther a reformáció egyik központi üzenetét a 62. tételbe sűrítette, ahol ezt olvassuk: „Az egyház igazi kincse Isten dicsőségének és kegyelmének legszentebb evangéliuma...” Mindebből következően azok az emberek is drága kincseink, akik ezt az evangéliumot a legkülönbözőbb módon továbbadták az elmúlt ötszáz esztendőben.

A wittenbergi kiállítás első része Luther életén vezet végig, és csattanóként bemutatja egyházunk egyik legféltettebb kincsét, a Luther-végrendelet eredeti példányát, amelyet erre a jubileumi alkalomra adtunk kölcsön. A második rész pedig kilencvenöt személyen keresztül tárja elénk a reformáció lelki-szellemi örökségét, kisugárzását egészen napjainkig. Johann Sebastian Bachtól Martin Luther Kingig, Gusztáv Adolftól Dietrich Bonhoefferig, Albrecht Dürertől Ingmar Bergmanig, William Shakespeare-től Thomas Mannig, Joseph Ratzingertől Steve Jobsig...

Számomra egy kevésbé ismert név, pontosabban a hozzákapcsolódó üzenet vált különösen is aktuálissá. Bevallom, korábban nem tudtam, kit tiszteljek Henry Mühlenbergben, de most megállított életének vezérgondolata: „ecclesia plantanda”, amelyet talán így lehet magyarra fordítani: „Az egyház plántálandó.” A hallei pietizmusból táplálkozó lelkész 1711–1787 között élt. Kapcsolatban állt Zinzendorffal, a herrnhuti testvéregyház alapítójával, akinek többek között az úgynevezett „Losungot” (a bibliolvasó *Útmutatót*), valamint énekes-

könyvünk két népszerű énekét köszönhetjük: *Isten szívében megpihenve* (266), *Vezess, Jézusunk* (443).

Mühlenberg számára nem csupán szép lözung volt az „ecclesia plantanda”, hanem egész életét meghatározó program. Először Indiába készült misszionáriusnak, de végül 1741-ben Pennsylvániába kapott elhívást, ahol negyvenöt éven át számos evangélikus gyülekezetet plántált, és énekeskönyvet is kiadott.

Talán felesleges magyaráznom, hogy miért ragadott meg annyira ez a váratlan találkozás Henry Mühlenberg küldetésnyilatkozatával éppen Wittenbergben. Újra megerősödtem abban a meggyőződésemben, hogy a reformáció, teológiai lényegét tekintve, egyfajta új pünkösöd, egyházi ébredési mozgalom nyitánya, amelynek kisugárzása napjainkig tart. Lehet, hogy nem tudatosan történt, de valójában ezt az örökséget élesztette fel zsinatunk tavaly novemberi bölcs döntése az új egyházközsegek alapításának elindításáról, meghirdetve az „ecclesia plantanda” mühlenbergi programját a 21. századi Magyarországon.

S hogy ez a program ma is életképesen működik, arról a közelmúltban ismételtlen meggyőződhettem, amikor meghívást kaptam Balatonszárszóra, a Horváth-Csintári Boglárka lelkész által szervezett pezsztentimrei gyülekezetplántáló hétvégére. Péntek estétől vasárnap délig közel hatvanan (!) voltunk együtt, hogy közösen álmódjuk meg, miként töltsük meg élettel a reménység szerint még az idén használatba vehető Luther-kápolnát.

Fontos, hogy legyenek álmunk, akárcsak Jákóbnak, akinek az Úr álmában tárta fel a megnyíló ég titkát. Fontos, hogy formálódó gyülekezeteink mindenekelőtt felfelé, a „közös ég” felé nyitott közösségek legyenek. Weöres Sándor gyönyörűen vall erről: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.” (*A teljesség felé*) Zseniális költői kép, amely azért némi teológiai pontosítást igényel. A létra csak akkor van bennünk, ha Pállal együtt ki tudjuk mondani: „...nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20), hiszen ő az igazi létra, út, ajtó az atyai ház felé...

Szükséges tehát felébrednünk az álmok olykor csalóka világából. Ebben is segíthet nekünk az apostol hártározott biztatása, amely akár az egész reformáció egyik alapigéje lehetne: „Ébredj fel, aki alszol, támadj fel a halálból, és felragyog neked a Krisztus.” (Ef 5,14) Ennek az ötszáz évvel ezelőtti wittenbergi napfelkeltének máig is fényt és meleget ajándékozó sugaraíért adhatunk hálát a következő napokban.

S ne feledjük kitartóan kérni Urunkat: ne legyen többé „napfogyatkozás”, azaz senki ne álljon közénk, senki és semmi ne takarja el őt előlünk! Ezért könyörgünk már egyik 16. századi énekünkben is: „Krisztus, ki vagy nap és világ, / Minket sötétségben ne hagyj! / Igaz világosság te vagy...” (EÉ 109) ■

Katalin, aki karbantartotta Luthert

Interjú Fabiny Tamás püspökkel

A Duna Televízió október 29-én, vasárnap, 21 óra 10 perckor vetíti a Bóra Katalin életéről készített filmet. Fabiny Tamást kérték fel, hogy lektorálja a magyar szöveggönyvet, és szakértőként működjön közre az alkotás hazai változatának elkészítésében. Ennek apropóján kérdeztük a püspököt a filmről, egyúttal pedig a most záruló reformációi emlékvéértékelésére is kértük, hiszen ő egyházunk reformációi emlékbizottságának elnöke.

– Nem véletlen, hogy önhöz fordultak a tévések: úgy tudom, ön is forgatott már filmet Luther Márton feleségéről.

– 1999-ben ugyancsak a Duna Televízióknak készítettem egy filmet Bóra Katalinról, főképpen azért, mert a magyar evangélikusság mindig igyekezett életben tartani az ő emlékét. Néhány éve feleségem fordításában jelent meg a *Rózsák a hóban* című regény Bóra Katalin életéről. Sokakat az ő kalandos életútja ragad meg, s nyilván ez az, amiért most a német ARD televízió is filmet készített róla. A kettejük viszonyát bemutató történet valódi gyű-

anyaga a reformációnak, hiszen lássuk be, egy kiugrott szerzetes és egy szökött apáca házasságában bőven van sztori.

– **Hogyan vezetett Bóra Katalin útja a reformátorral kötött házasságig?**

– Minden azzal kezdődött, hogy az elszegényedett nemesi családból származott apáca többedmagával fellázad a nekik ott-hont adó kolostor rendje ellen. A film egyik legmegindítóbb epizódja, amikor Katalin kezébe veszi sorsát, és Luthernek a keresztény ember szabadságáról szóló iratát becsempészi a szigorú, fegyelmezett életvitelt megkövetelő zárdába, megoszt-

FOTÓ: KISS TAMÁS

ja apácátársaival. Ez egyértelműen egyéni bátorságra vall, ugyanakkor remekül bemutatja azt is, hogyan terjedtek annak idején a reformátor gondolatai. Társaival együtt Katalin végül kalandos módon, heringeshordókba rejtőzve szöki meg a kolostorból. Egyébként ez az epizód felbukkan a Richly Zsolt által rendezett, Luther életéről szóló rajzfilmben is, amelyet ugyancsak ezekben a hetekben tűzött műsorára a Duna Televízió. Vagyis Bóra Katalin Luther gondolatainak hatására tudatos döntést követően hagyja el a kolostort, s Istenben bízva indul el a teljes bizonytalanság felé.

– **Miként lett éppen ő Luther házastársa?**

– Szökött nőtársai egykettőre találtak maguknak férjet, ám Katalinnak ez nem ment ilyen gyorsan – meglehetősen válogatós volt. Wittenberg akkori társasági életének egyik nagy szervezője, Lucas Cranach felesége, Barbara asszony több kérésre is közvetített Katalinnak, de ő elégedetlen volt a nyeszlett, vidéki papokkal. Luthert szemelte ki magának!

– **Hogyan találtak egymásra?**

– A film szerint Luther rettenetes, fizikai szenvedéssel is járó belső vívódásai, harcai közepette egyszer elesik, megsérül, Katalin pedig igyekszik segíteni neki. Így fizikailag is közel kerülnek egymáshoz, s ekkor indul be a testek kémiaja, hirtelen rezonálni kezdenek egymásra.

FOTÓ: MDR / EIKON SÜD / STEFFEN JUNGHANS

– Jó partinak ígérkezett a reformátor?

– Aligha. Luther Márton rendkívül szerény, lényegében szerzetesi életre rendezkedett be, s mint afféle magának való legényember, nem is volt a rend és a tisztaság mintaképe. A film egyébként ezt a tényt meglehetősen valóságosan mutatja be, nem szépítve az okkal feltételezhető részleteket. Katalin érkezésével aztán ezek az életviszonyok alapvetően megváltoztak. Az erősebb asszony egykettőre rendbe tette Luther háztartását, annyira, hogy utóbb jól működő gazdaságot épített ki körülötte. Katalin gazdálkodott, sört főzött, és ellátta a reformátor mind népesebb szellemi holdudvarához tartozó barátokat, tanítványokat is.

– Szellemi partnerként vagy inkább emberi társként látjuk kettejüket?

– Mindkettő igaz! A film diszkrétan, de egyértelműen ábrázolja erős, gyengédségre épülő fizikai kapcsolatukat. Különösen szép, finoman érzéki jelenet, amikor a zavartan pironkodó Luther véletlenül rányit a dézsában fürdő Katalin-

ra. Ugyanakkor egyértelmű, hogy Luther szellemi partnernek is tekintette feleségét. Az egyik egyik jelenetben a legendás asztali beszélgetéseinek egyikét folytató reformátor maga mellé ülteti Katalint, mondván, neki is ott a helye, gondolkodjon, legyen véleménye a világról.

– A filmben megrajzolt két karakter mennyire illeszkedik a magyar evangélikusságban élő Luther-, illetve Bóra Katalin-képhez?

– A feleség figurájában aligha lehet hibát találni, remekül követhető jellemének a változása, fejlődése, vagyis az, hogyan lesz egy szótlan apácából vonzó nő, papné s egyben karakán gazdaszszony. Luther figurája talán halványabb a kelleténél.

– De nem is ő a főszereplő.

– Így van. És könnyen lehet, hogy kettejük viszonyában ez volt a valós „leosztás”. Ez némileg ellentmond a bennünk korábban kialakult, kissé heroizált Luther-képnek, de lássuk be, manapság sem ritka az olyan párkapcsolat, amelyben az erős akaratú feleség néha a hét-

köznapi életben bizony túldominálja a férjét. Úgy gondolom, hogy a film alkotói Luthert a maga emberségében akarták bemutatni. Erre utal az a megrendítő jelenetsor is, amikor a reformátor apa mélyen és megtörtten gyászolja elhunyt gyermekét, Magdalénát. A filmben itt egyébként óvatosan, de nyilvánvalóan megjelenik Luther lappangó antiszemizmusa: a zsidó orvosokat okolja gyermeke haláláért. Valójában ez az okkal kifogásolt gyűlölet csak közvetlenül Luther halála előtt bukkan fel írásaiban, vagyis az alkotók ezt a motívumot innen akár ki is hagyhatták volna. Ám az tény, hogy ez a film hús-vér emberekről szól, s ehhez bőven hozzátartozik a gyarlóság ábrázolása is.

– Miért érdemes megnézni a filmet?

– Egyrészt azért, mert jó. Másrészt pedig azért, mert alkalmas lehet arra, hogy gyülekezetek, kisebb közösségek utána beszélgessenek róla, megvitassák a látottakat, ezzel is közelebb jutva Bóra Katalinhoz és persze Lutherhez.

■ ILLUSZ. L. LÁSZLÓ

A reformációi emlékévé

Fabiny Tamás a jubileum jelentőségéről. „Közel egy évtizede készül egyházunk a lutheri reformáció megindulásának ötszázadik évfordulójára. Méltó megünneplésére alapította meg a zsinat az emlékbizottságot. A felkészülés során a tematikus évek a reformáció egy-egy fontos, máig érvényes üzenetére hívták fel a figyelmet, kiadványok készültek, gyülekezeti munkaprogramokban dolgoztuk fel az adott témát.

Egyik legnagyobb vállalkozásunk, a Luther Válogatott Művei könyvsorozat már az ötödik köteténél jár, minden parókiára eljuttatunk egy-egy példányt. Úgy gondolom, hogy akár évtizedekig hasznos segítséget nyújthat a kiadvány ahhoz, hogy a hívek közösségei közelebb kerüljenek a reformátor gondolatrendszeréhez. És persze a világi tudomány is bőven hasznát veheti a kritikai kiadásnak. Hasonlóan nagy ívű és reményeink szerint nagy hatású vállalkozás a Luther-rajzfilm elkészítése. Indul a mű külföldi forgalmazása, jó néhány országból érdeklődnek a sorozat iránt, már elkészült az angol, a német, a brazilai portugál szinkron, és folyamatban van a finn, a litván és az orosz változat gyártása is.

Több jelentős kiállítást rendeztünk, illetve létrehozásában közreműködtünk. Ezek közül kiemelkedik az Evangélikus Országos Múzeum állandó kiállításának újranyitása, valamint a Magyar Nemzeti Múzeumban, az állami Reformáció Emlékbizottság támogatásával rendezett, Ige-idők című kiállítás.

Feltétlenül ki kell emelni az események sorából a wittenbergi magyar napokat, amelyek, úgy hiszem, minden résztvevőnek maradandó, lelki töltekezést jelentő élményt nyújtottak.

Az egyház pályázatok kiírásával segítette a gyülekezeteket abban, hogy tartalommal tudják megtölteni a felkészülés éveit, illetve magát az emlékévet. A legutóbbi időkben pedig az »500 +« szlogen nyomán már azon gondolkodunk, hogyan tudjuk majd október 31. után is életben tartani azt az érdeklődést, amely a jubileum okán Luther Mártonra és tanítására irányul. Nem annyira tárgyokban, mint inkább lelkieken igyekeztünk nyomot

hagyni. Készült ugyan néhány szobor, installáció is, de ennél sokkal fontosabb eredmény, ha a hívek, a gyülekezetek tudatában, lelkében sikerült élesztenünk a reformáció és a reformátor máig érvényes, egyéni és közösségi életünket szervező, meghatározó üzenetét.”

Egyházunk zenészszemmel

A Norvégiai Evangélikus Egyház Mørei Egyházkerületének öttagú delegációja vendégeskedett hazánkban szeptember 21–25. között. Az Északi Egyházkerülettel 2000 óta fennálló testvérkapcsolat keretében korábban egyházvezetői látogatásokra, gyülekezeti és ifjúsági csoportok cseréjére került sor – most első ízben egy szakmai csoport tagjai indultak tanulmányútra.

A „norvég” küldöttség tagjai színes nemzetiségi és szakmai hátteret tudhatnak magukénak: Dirk Hauenschild és Michael Wagner Németországból, míg Nikolas Fehr Kanadából költözött az északi országba. Dag Johan Flattun a herøyi szigetvilágban szolgál, Ola Eide pedig Norvégia második legnagyobb lélekszámú gyülekezetének zenei vezetője. (Egy héttel korábban éppen itt, Ålesundban rendezték meg a norvégiai egyház egyik reformációi ünnepét, amely a teremtésvédelmet helyezte a középpontba. Az alapvetően olajkitermelésre épülő norvég gazdasági rendszerben élők számára különösen sokatmondó ez a téma.)

Egyházzenei szolgálat Norvégiában

Vendégeink gyülekezeti kántorok, de munkakörülményeik nagyban eltérnek a Magyarországon tapasztalhatóktól. A kántor heti munkaideje a felkészülési időt is beleszámítva 37,5 óra. Egy főistentiszteletre hét órát, egy temetésre négy órát számolhat el az egyházzenesz – ami jobban érthető, ha tudjuk, hogy a temetőkápolnáknak zajló búcsúztatás kötelező eleme a kamarazenélés, amely külön próbát is igényel. A vasárnapi és hétközi istentiszteletek és a kazuális szolgálatok ellátásán felül számos énekkar működik a gyülekezetekben. A tagok átlagéletkora gyakran a hatvan vagy akár a nyolcvan évet is eléri, így vendégeinkre nagy hatást gyakorolt az itt hallott énekkarok fiatalos hangképzése.

Olyan kántori állás is létezik, amelynek a nagy részét, akár nyolcvan százalékát kórusok vezetése teszi ki. Gyakoriak az egyházzenei hangversenyek, helyi fesztiválok, de mint elmondták, ezekre csak a reformációi emlékévkben sikerült külön finanszírozást szerezni, többnyire a helyi kántor zenél. A kántor havi egy szabad hétvégéjén a gyülekezet köteles helyettesítést biztosítani. Az itthoniakhoz képest ideálisnak tűnő munkakörülmények mellett is töb-

ben vállalnak másodállást zeneiskolában, vagy vezetnek városi kórust anyagi kiegészítésként.

Tanulmányúton a vendégek

A program résztvevői áttekintették az evangélikus egyházzeneszek itthoni szolgálati területeit. Vasárnap Szentendrén vettek részt istentiszteleten, ahol most még a harmónium szolt Asszonyi Flóra és Kövesdi-Ratkay Vilmos Miklós keze alatt, de hamarosan sor kerül a várva várt orgonaszentelésre. A kétnyelvű alkalmon Bence Áron beosztott lelkész hirdette Isten igéjét. Vasárnap este a Bence Gábor

vezette Fővárosi Protestáns Kántorátussal szolgáltak együtt vendégeink: a kelenföldi templomban több mint húsz éve minden vasárnap 18 órakor énekelt vespera ezúttal díszes orgonazenével és norvég szerzők műveivel bővült. A magyar–angol nyelvű vesperán Gáncs Tamás igazgató lelkész hirdette az igét, és Fabiny Tamás püspök köszöntötte a gyülekezetet.

Látogatóink Ecsedi Zsuzsanna vezetésével megismerhették a Gálos Miklós tervezte budahegyvidéki orgona hangképét, majd a vadonatúj budavári stílus-hangszert szólaltatták meg Kormos Gyula orgonaszakértő avatott kalauzolásával. A Deák téri templom orgonáján Finta Gergely tartott emlékezetes bemutatót magyar szerzők műveiből.

Az egyházi oktatás és a zenei képzés helyszínei sem maradhattak ki a programból. A Deák Téri Evangélikus Gimnázium reggeli áhítatát követően Gadoné Kézdy Edít igazgató mutatta be az egyházi okta-

FOTO: NIKOLÁS FEHR

A budahegyvidéki orgonánál

tási rendszert és az intézmény sajátosságait. Egyházunk fóti kántorképző intézetében egész napos műhelymunka keretében találkoztak a hazai és a norvég kollégák. Kinczler Zsuzsanna, az intézet igazgatótanácsának elnöke bemutatta a kántorképző történetét és a képzési formákat, kiemelve az intézményben folyó lelki munka fontosságát. Bence Gábor, az intézet vezetője szólt a hazai énekkincsről és a liturgikus éneklés alakulásáról.

Gálos Miklós egyházzenesz a hazai repertoár központi szerzőit és az elmúlt évtizedek során megjelent evangélikus gyűjtemények anyagát mutatta be élőzenei példákkal. Balás István, a Mandák kórus vezetője a felhangrendszer matematikai modelljeire építő kórusintonációs gyakorlatról tartott izgalmas bemutatót Kardos Pál nyomán – a szemléltetésről a Mandák kórus tagjai gondoskodtak. Michael Wagner a gregorián előadói gyakorlatáról, Dirk Hauenschild Martin Behrmann kórusmunka-elméletéről tartott módszertani bemutatót, Nikolas Fehr Trygve Madsen életművét mutatta be egy friss cédéösszkiadás tükrében, Ola Eide pedig a norvég népi dallamokra épülő orgonarepertoárból adott ízelítőt. (Az elhangzott előadások vázlatai elérhetők az Evangélikus.hu honlapon.)

A hazai kórusmunka megismerésének jegyében fontos esemény volt a Kamp Salamon vezette Lutheránia énekkar zenekari főpróbáján való részvétel. Az együttes színvonala és a karnagyi munka mély benyomást tett a norvég kollégákra, akik a tanulmányút kiemelkedő zenei és lelki élményeként értékelték a kóruspróbát.

Kölcsönös tapasztalatok

Itthon gyakran idealizáljuk északabbi kollégáink szerencsés munkakörülményeit, de tény, hogy az ottani kántorok egymástól nagy földrajzi távolságokra, szakmai elszigeteltségben végzik a szolgálataikat, így a magyarországi tanulmányút az egymással ritkán találkozó kollégák közti kapcsolatépítésre is lehetőséget adott. Jómagam az egyházkerület képviselőjeként vettem részt a program tervezésében és megvalósításában. Újszerű élmény volt az ő szemükkel tekinteni saját helyzetünkre és a számunkra gyakran áthághatatlanak tűnő akadályok mellett rácsodálkozni a pozitívumokra saját itthoni munkánkban.

■ PAP KINGA MARJATTA

FOTÓ: OLA EIDE

A Deák Téri Evangélikus Gimnázium dísztermében

Kinczler Zsuzsanna: Számomra mindig a találkozás, a szakmabeliekkel való tapasztalatcsere a legfontosabb. Európában a protestáns egyházzeneszek helyzete, státusza és sokszor feladatai is nagyon különbözőek. Azonban mindannyian ugyanarról az Úrról és ugyanannak az Úrnak énekelünk, muzsikálunk. Így nagyon fontos az egymásra figyelés, a mások tapasztalatai által való szakmai, lelki és hitéleti fejlődés.

Ola Eide: Az út során a fóti kántorképzőben fiatalok közt végzett munka jelentette a legfontosabb tanulságot. Jó példákat láthattunk az utánpótlás-nevelésre – Norvégiában a Musica Sacra családos egyházzenei hét megszervezésével próbálunk hasonló eredményeket elérni. Az evangélikus zenei együttesek színvonala egészen kiemelkedő. Különösen Bach h-moll miséje volt számomra emlékezetes.

Michael Wagner: A fóti intézet és az ott szolgáló tanárok idealizmusa példamutató. Nagy dolog, hogy fiatalok szolgálnak az egyházzeneben, még ha nem kapnak is érte fizetést.

Dag Johan Flattun: A fóti munka mellett a fiatal, növekvő szentendrei gyülekezet megismerése volt emlékezetes számomra. A Deák téri gimnázium reggeli áhítata, az oktatás színvonala és az intézményben folyó zenei munka lenyűgöző.

Bence Gábor: Az az első gondolatom, hogy Kinga milyen alaposan megszervezte ezt a néhány napot nekik (nekünk), s hogy ez valóban egy workshop volt, amelynek során az ember felfrissülhetett a szakmai odaadás terén. Szembesülhettünk azzal, hogy az egyházzenei-kántori munka milyen sokoldalú, s mennyi képességünket veszi igénybe, s azzal is, hogy érdemes több területen is lépegetni egyet-egyét a szakmában. Jó volt találkozni elkötelezett lutheránus kollégákkal, akik láthatóan hasonló gondokkal küzdenek, mint mi, de kitartanak a küldetésük beteljesítésében.

Nikolas Fehr: Nehéz rangsorolni a rengeteg élményt: a Zeneakadémia bejárása, a budavári új orgona, az Óbudai Danubia Zenekar Kodály-koncertje, a szentendrei istentisztelet és a személyes beszélgetések, a közös vespera élménye és a hétfő reggeli iskolalátogatás egyaránt hozzájárult egy igazán emlékezetes tanulmányút élményéhez.

Dirk Hauenschild: Sokatmondó a kántorképző története, amely ugyanúgy fontos a gyülekezeteknek, ahova kántorok kerülnek ki az intézetből, mint a fiataloknak, akik életre szóló impulzusokat kaphatnak itt. Inspiráló volt a szombati közös workshop a kollégákkal. Hálásak vagyunk az egyházkerület vendégszeretetéért. Isten áldja meg további szolgálataikat!

Átélni a szárnyalást

Szidoly Roland Szélrózsa-szervező és ifjúsági referens

Sorozatunkban az Evangélikus Hittudományi Egyetem teológusi, lelkeszi hivatásra készülő hallgatóit szólaltatjuk meg indíttatásukról, a szolgálattal kapcsolatos elképzeléseikről, céljaikról. Aki volt már Szélrózsa találkozón vagy egyházunk országos irodája gyülekezeti és missziói osztályának ifjúsági rendezvényén, vagy egy jó Közel-koncerten kapcsolódott ki, az már biztosan találkozott Szidoly Rolanddal. A büki teológushallgató évekig a hallgatói önkormányzat szeniorjaként is szolgált. Most pályaválasztásáról, gyülekezetképéről és hivatásáról kérdeztük.

FOTÓ: MAGYARI MÁRTON

– **Miért választottad a teológiát?**

– A kőszegi evangélikus szakközépiskolában tanultam, és sokáig mérnök informatikusnak készültem. Tizenegyedik évfolyamosként kezdett érdekelni a lelkeszi hivatás, mert az iskolalelkész tevékenysége rendkívül inspirálóan hatott rám. Négy évig jártam az evangélikus zenei táborba is, ott megéltem azt, hogy milyen egy keresztény közösség, de az otthoni, büki gyülekezet is meghatározó volt az életemben.

– **Ki volt ez az iskolalelkész, és mitől volt annyi inspiráló?**

– Nyitott volt, a fiatalok felé forduló, nem kívülről irányító, hanem közötünk élő személyiség. Zsóri-Ments Orsolya együtt gondolkodott velünk, a mi korosztályunkat érdeklő programokat szervezett.

– **A teológiára kerüléssel egy időben alapítottátok meg a Közel zenekart. Mi ösztönzött erre?**

– A zenekar erős magját adta a zenei tábor csapata. Évfolyamunkba négyen jöttünk a táborból. Több teológushallgató csatlakozott hozzánk. Az volt a célunk, hogy minél vidámabb, felszabadultabb keresztény zenét játszunk.

– **A gyülekezeti és missziói osztály ifjúsági referense vagy. Mivel tudja ma az egyház megszólítani a fiatalságot?**

– Szerintem az első lépés az oktatási intézményeink kínálta lehetőség lenne. Iskoláinkban közvetlenséget kellene mutatnunk, s az is rajtunk múlik, hogy képesek vagyunk-e gondolkodásra serkentő, saját identitást kifejllesztő evangélikus nevelést közvetíteni.

– **Mit jelent ez?**

– A felszabadult, szabad gondolkodás átadását! Amikor nem ránk erőltetik az egyes dolgokról a véleményt, hanem segítő iránymutatást kapunk, amelyet a saját gondolkodásunkra, tevékenységünkre tudunk alkalmazni.

– **Évek óta aktív szervező tagja vagy a Szélrózsa evangélikus ifjúsági találkónak. Mit jelent számokra ez a fesztivál?**

– A hit olyan formáját tudom a Szélrózsa alkalmain megélni, amelyet máshol nem. Bár fesztiválon vagyok, mégis érzem, hogy itt az egész közösség akár még egy világi koncert alkalmával is összetart; hogy Istennek köszönhető, hogy itt együtt lehetünk. Akik egyszer eljönnek erre a találkozóra, azoknak a nagy többsége vissza is fog térni. A csapat is nagyon fontos: negyven munkaágvezető egy cél érdekében dolgozik együtt, hogy egy mindenki számára örömteli, maradandó közösség jöhessen létre.

– **A 21. században milyen értékeket kellene az egyháznak jobban megfogalmaznia?**

– Olyan megszólító istentiszteleti formákat kell közvetítenünk, amelyekbe könnyen be tudnak kapcsolódni az emberek. Olyanokat, ahol friss, élő közösséget és együtt ünneplést élhetnek meg a jelenlévők. Az érdeklődőket fontos lenne megszólítanunk, majd önkéntes szolgálatra ösztönöznünk. A családlátogatások és a fiatalok programjainak a szervezése is megkerülhetetlen feladatunk. Jó lenne, ha nem lelkeszcentrikus közösségek alakulnának ki, hanem a gyülekezet közösen szolgálna.

– **Melyik bibliai ige különösen meghatározó számokra?**

– Amikor a teológiára jöttem, akkor a gyülekezeti lelkeszmentől, Simon Rékától ezt az áldást kaptam: „De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem lankadnak meg, járnak, és nem fáradnak el.” (Ézs 40,31) Hálas vagyok, hogy ezt a szárnyalást – még ha néha vannak is mélyrepülések – át tudom élni.

■ GALAMBOS ÁDÁM

MUNKÁCSY MIHÁLY: GOLGÓTA

Szentírásról, almafáról

Három felekezet, három püspök, több kérdés, egy könyv

A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára készült el a Hit által című izgalmas ökumenikus kötet. Bogárdi Szabó István református, Gáncs Péter evangélikus és Veres András katolikus püspök gondolatait olvashatjuk a könyvben reformációról, Lutherről, hit általi megigazulásról és sok más témáról. A jubileumra készülve a reformációhoz kapcsolódó beszélgetésekből közlünk szemelvényeket.

Sola Scriptura. Valljuk a *sola Scripturát*, de én árnyaltabban szeretek fogalmazni erről. Tudniillik nem vagyunk könyvvallás. Óva intem azokat, akik szinte csak a könyvet imádják. A felszínes szemlélők a következőképpen közelítik meg a kérdést: három könyvvallás van – a zsidóság, az iszlám és a keresztyénség. Mi nem vagyunk könyvvallás. Ez akkor is igaz, ha ott van az oltáron, az úrasztalán a Biblia.

Számomra mindig megrendítő, amikor a katolikus testvérek az evangéliumnál meg is csókolják a Bibliát. Ez a szeretet csodálatos kifejezése. Nagyon drága nekünk a Szentírás. Jól tudjuk, hogy erőforrás, sokan az életüket is adták érte és miatta. De én is azt gondolom, amit többek között Luther is megfogalmazott: a Szentírásból az az izgalmas, ami Krisztusra mutat. A „was Christum treibet” alapvető írásmagyarázati elv.

Jézus maga igazítja helyre a már akkoriban is meglévő, kissé fundamentalista könyvimádatot. János leírja evangéliumában, hogy Jézus írástudókkal vitatkozik, mert azok az írásokban keresik a saját életüket, miközben az írások Jézusról tesznek bizonyosságot. Szó szerint: „Fütkészitek az írásokat, mert azt hiszitek, hogy örök életet találtok bennük. Bár éppen rólam tanúskodnak, mégsem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen.” (Jn 5,39–40) Éppen Jézus mutat rá, hogy a Szentírás csodálatos eszköz, de abban is őt kell keresni.

Csodálatos apostoli útmutatásnak tartom azt is, hogy „a betű megöl, a Lélek pedig megelevenít” (2Kor 3,6). A Szentlélek tudja megeleveníteni az önmagában holt betűt, a Lélek juttatja eszünkbe, amit Jézus tanított, és róla tesz bizonyosságot. Fontosnak tartom, hogy forgassuk a Bibliát. Nem hiszek abban, hogy egy lehetséges posztgutenbergi korszakban elfelejtjük az olvasást. A Biblia szövegét bármilyen modern eszközre föl lehet tenni, végül is mindegy, min olvassuk a szöveget. Időről időre készülnek új fordítások. Nagyszerű dolog, hogy minden korban megkíséreljük újra interpretálni az újszövetségi iratok aktuális üzenetét. De ismét hangsúlyoznom kell, hogy a *solus Christus* mindig fölülírja a *sola Scripturát*. Érdemes ezt a hierarchiát szem előtt tartani a reformáció értékrendjében.

GÁNC S PÉTER

FOTÓ: VARGOSZ / REFORMATIUS.HU

Bogárdi Szabó István

A *sola Scriptura* elve tehát nem azért alakult ki, mert a keresztyéneknek fundamentalista hajlamaik lettek volna, hanem azért, mert ez az az írásgyűjtemény, ezek azok a könyvek, amelyeket végigolvasva az elsőtől, a *Teremtés könyvétől* az utolsóig, a *Jelenések könyvének* a nagy üdvhívásáig megtudjuk, hogy milyen az Isten. Milyen az az Isten, aki szeret bennünket, aki most már emberi nyelven szól hozzánk, nem az angyalok nyelvén kommunikál velünk. Aki ezekben a könyvekben tárja fel önmagát, és meghív, hívogat magához, hogy vele éljünk, legyen vele személyes kapcsolatunk, értsük meg őt, az ő akaratát. Ezért fontos számunkra a Szentírás, és ezért valljuk a *sola Scripturát*.

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

A *sola Scriptura* hittételével kapcsolatban fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy Jézus Krisztus micsoda hűséggel ragaszkodik a Szentíráshoz. „Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy betöltssem” – mondja (Mt 5,17). Számára is mint Istenember számára fontos üzenetet hordozott ez az írásban megjelent, de isteni sugallatra leírt könyv. Ezért természetes minden keresztyén számára, akár a katolikusoknak, akár a protestánsoknak, a Szentíráshoz való hűségünk. Mi is azt tartjuk, hogy amit az isteni kinyilatkoztatás önmagáról közölni akar, az ott le van írva. Vannak olyan emberek, akik saját koncepciójuk szerint próbálják a Szentírást magyarázni. Mások belegabalyodnak a magyarázatokba. Ezért szükséges mindannyiunk számára, hogy folyton visszatérjünk a Szentíráshoz. Ellenőrizzük magunkat, a gondolatainkat, hogy hűségesek tudjunk maradni a kinyilatkoztatáshoz.

VERES ANDRÁS

FOTÓ: MOHAI BALÁZS / MTI

Veres András

A fáültetés gyönyörű szimbólum. Benne van annak a reménysége, hogy fennmarad az, amit az Isten megígért az özönvíz után.

„Ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még akkor is ültetnék egy almafát.” Hogy megértsük a mondat üzenetét, néhány dolgot figyelembe kell venni. Először is azt, hogy Luther kora rendkívül mélyen vallásos kor volt. Az az igazság, hogy a mai világ már föl sem tudja fogni a vallásosságnak ezt a fokát. Luther korában a legkevésbé vallásos ember is túlbuzgó rajongónak tűnne a mai világban, beleértve magát Luthert is. A dolgok rendje szerint ez a kor felfokozott világvég-váradalmakat hordozott. Hozzá kell tenni, hogy a középkori kegyesség egy vonulata – és nem egészen meghatározó része – leértékelte a világot. A világ leértékelésével együtt leértékelte a Gondviselést is.

FOTÓ: KISS TAMÁS

Gáncs Péter

Luther tehát leginkább ezekre az áramlatokra reagált, legalább is az idézet jól láthatóan egyfajta válasz is a kor szemléletére. A válaszban a Lutherre annyira jellemző humorérzék is tetten érhető. Az Isten dolga, hogy mikor jön el a világvége, mikor jön vissza Krisztus, mikor bomlanak föl tűzbe borulva az egek, és mikor olvadnak fel az elemek égve, ahogyan Péter apostol mondja (vö. 2Pt 3,10). Ez Isten dolga, nem a mi dolgunk. A mi feladatunk ugyanaz, mint a tanítványoké Krisztus mennybemenetelek. Akkor azt mondta nekik az angyal: „Galileai férfiak! Mit álltok itt égre emelt tekintettel? Ez a Jézus, aki tőletek az égbe vétetett...” (ApCsel 1,11). Ők pedig visszatértek Jeruzsálembe, hogy megvárják az Atya ígését. Nekünk is ez a dolgunk. Biztos, hogy a bölcs válasz mögött ez is meghúzódik.

Elképzelhetőnek tartom azt is, hogy Luther saját kora rajongóinak is akart ezzel válaszolni. A 16. század rendkívül sok bonyodalmat, tragédiát hozott. Luthernek, szegénynek sokat kellett magyarázkodnia, mert még a parasztháború kitörését is ráfogták. Azt mondták: elindította a parasztháborút, és jött a zűrzavar. Az almafa ültetésének gondolata talán ezekre a vádakra is válasz: nem kell nekünk itt a földön rendkívüli dolgokat csinálni.

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

Kétségtelen, hogy Luther mondata a paradicsomi állapotra, a bűn előtti állapotra utal. Az én értelmezésem szerint – bár korábban nem ismertem ezt a lutheri mondatot – ebben az üzenet a nyugalom. Ha a világvége közeledik is, én nem esem kétségbe. Ha Istennek éltem, akkor számomra beteljesedik

az, amire vártunk: az Isten országa, aminek az építkezésén fáradoztunk.

Ez a hit – úgy gondolom – csak a lelki nagyságok nyugalma. Ebből a szemléletből kellene tanulni azoknak is, akik szeretnek világvége-hangulatot teremteni, és az embereket pánikba akarják sodorni. Mert aki az Istennek él, az nem esik kétségbe akkor sem, ha a világvége közeledik. A kétségbeesés helyett inkább a beteljesülés öröme tölti el az embert. Az almafa ültetése talán éppen ezt jelenti: nem veszítem el a nyugalمامat, hanem csinálom a dolgomat tovább. Ültetnék egy almafát, mert aki fát ültet, értelemszerűen a jövőben reménykedik. Bizalommal várjuk Isten országának érkezését.

VERES ANDRÁS

A faültetés gyönyörű szimbólum. Benne van annak a reménye, hogy fennmarad az, amit az Isten megígért az özönvíz után. Hogy lesznek évszakok, és nem pusztul el a természet úgy, ahogy csaknem teljesen elpusztult az özönvízben. Lesz eső, lesz napfény, és lesz, aki a gyümölcsfákat gondozza. Jézus egyik példázatában is előjön az a bizalom, hogy a gyümölcsfa teremni fog. Emlékszünk *Lukács evangéliumában* a terméketlen fügefára, amikor a gazda nem engedi kivágni a gyümölcsfát, mert az ő reménysége az, hogy még termőre fordul, és érdemes vele dolgozni.

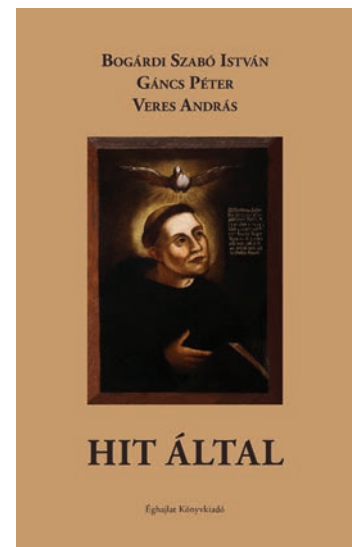
A fasori gimnázium lépcsőházában áll egy Luther-szobor: Luther éppen egy gyümölcsfával bajlódik. Pontosan ugyanez a feladatuk az oktatási intézményeinknek. „Kindergarten”, „gyereknevelés” – az utódokról való gondoskodást megnevező szavak tanúsítják a jövőbe vetett bizalmunkat.

Egy német evangélikus lelkész, Christian Schwarz, a gyülekezetplántálásról szóló több könyv szerzője írta le azt a gondolatot, hogy az almafa gyümölcse nem az alma, hanem egy másik almafa, amely továbbadja az életet. Tehát az a legegyszerűbb, ha az, amit mi plántáltunk, új életet plántál, ez így megy tovább, amíg az Isten jónak látja. Ez egy olyan világnézet, amelybe valóban nem fér bele a spekuláció: érdemes-e bármit csinálni. Hiszen a bizalomra és a kötelességtudatra épül: amíg az Isten kegyelmi időt ad, addig plántálok és ültetek.

GÁNCZ PÉTER

Hit által

Éghajlat Könyvkiadó,
Budapest, 2017.
Keménytáblás,
240 oldal.
Ára 3990 forint.
Könyvesbolti
hálózatokban
hamarosan kapható,
az Éghajlat könyves
kávészóban (1117
Budapest, Karinty
Frigyes út 9.)
kedvezményel.

Lombos emlékmű

Luther-kerti beszélgetés Hans Kasch evangélikus lelkésszel

Wittenbergben a szó szoros értelmében élő, zöld emlékműve is van a reformációnak. Nem is találhattunk volna kellemesebb helyet a Hans Kasch evangélikus lelkésszel, a Lutheránus Világszövetség Luther-kert programjának igazgatójával való beszélgetéshez, mint a 2009-ben megnyitott parkot, ahol mára már árnyékot adnak a lombok.

– Legutóbb 2011. április 24-én ültünk itt együtt, amikor a Magyarországi Evangélikus Egyház küldöttsége elültette a kert hatvanhatodik fáját, egy azóta már hatalmasat nőtt kislevelű hársat. Kérem, segítsen felidézni, mit kell tudni a Luther-ketről!

– Az idei, jubileumi évre készülve felmerült az ötlet, hogy hozzunk létre egy reformációi emlékművet, de ne kőből vagy bronzból, és még csak ne is egy újabb Luther-szobor legyen, hanem valami élő alkotás. Luther jól ismert mondása alapján – „ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, ma akkor is ültetnék egy almafát” – egy kertépítő mérnök megálmodta a Luther-kertet.

– Mitől lesz ez a hely élő emlékmű?

– Az ötszázadik évforduló emlékére ötszáz fa lesz elültetve itt, Wittenbergben, és legalább másik ötszáz szerte a

A SZERZŐ FELVÉTELE

FOTÓK: KISS TAMÁS

Egyházunk küldöttsége egy kislevelű hársat ültetett 2011-ben, azóta a fa hatalmasat nőtt

világon, a fákat „szponzoráló” egyházak városaiban. Mivel élő növényekről van szó, olyan, mintha egy világot átfogó, élő reformációi hálót hoznánk létre.

– Minden fát elültettek már?

– Nem, még nem. Négyszázharminc került a helyére eddig, idén még huszonegyet ültetünk, jövőre pedig a maradék negyvenhatot, azonban már szinte minden fának van „szponzora”. Nagyon boldogok vagyunk, hogy világszerte ennyire népszerű lett ez a projekt, hiszen mind egyik kontinensről, összesen kilencvenkét országból jelentkezett nálunk faültetésre delegátus. Ha belegondolunk, hogy a világon mintegy százkilencven ország van, akkor ez azt jelenti: a fél világ képviselteti magát a Luther-kertben!

– Már nyolc év telt el az első fák elültetése óta. Tapasztalata szerint mennyire lett része a wittenbergiek mindennapjainak a Luther-kert?

– Kezdetben nem voltunk biztosak benne, hogy a helyeket is olyan lelkesedés fogja eltölteni a kezdeményezés iránt, mint minket. De ahogy az idő telt, a wittenbergiek is egyre inkább felismerték: ez nemcsak egy egyházi projekt, amelyet egy távoli, genfi szervezetben ta-

STEFFEN MAINKA LÉGI FELVÉTELE - JESSEN / ELSTER

A wittenbergi Luther-kert. A kert a vártemplomtól (Schlosskirche) és a városi templomtól (Stadtkirche) néhány percre található, tervezője Andreas Kipar milánói kertépítész. Hivatalos megnyitója 2009. november 1-jén volt. Az ellipszis alakú kert közepén egy Luther-rózsza körvonala látható és járható körbe. A rózsától különböző irányokban hét ösvény vezet. A főösvény – utalva a 95 tételre – 95 méter hosszú. A Luther-rózsza és ösvényei mentén az ötszáz fából kétszázkilencvenkettőt ültettek el, a többi az új városházánál és a Luther-háznál kapott helyet. Az emlékfák földrészenként más és más fajtájúak, ezzel is jelképezve a projekt nemzetközi jellegét. Azoknak a keresztyén egyházaknak a fái, amelyekkel a Lutheránus Világszövetség (LVSZ) intenzív ökumenikus párbeszédet folytat, a Luther-rózsza öt szirmánál állnak. A magyarországi evangélikusoké a 7. parcellában

található, 113. számú kislevelű hársfa, amelyet 2011. április 12-én ültetett el jelképesen egyházunk reformációi emlékbizottsága. A szervezők nemcsak az LVSZ tagegyházait invitálták a projektben való részvételre, hanem más keresztyén felekezeteket is. A kertben – a díszcsemetéken kívül – néhány gyümölcsfát is elültettek. Minden fa mellett tábla hirdeti a szponzor nevét és az elültetés dátumát. Egy fa ára ötszáz euró. A szervezők kérésére minden wittenbergi fának van, illetve lesz egy párja az adott ország vagy város egy kiemelt helyén. Így világszerte összesen ezer lombhullató fa hívja majd fel a figyelmet a reformációra. A magyar „testvérfát”, egy császárfát 2011. október 4-én ültették el az evangélikus reformációi emlékbizottság tagjai a főváros VII. kerületében, a farsori evangélikus templom mellett található Reformációi emlékparkban.

láltak ki, hanem olyan ügy, amelyből ők is profitálhatnak. Hadd mondjak erre három példát. A Luther-kert közvetlen szomszédságában egy játszótér van. Amikor a kert kialakítását elkezdtük, a korábbi játszótér le kellett bontanunk. Az emberek ettől megijedtek, és azt mondták, hogy az egyház gyerekellenes. Egyáltalán nem erről volt szó! Egész egyszerűen arrébb kellett egy kicsit tennünk, és hamarosan egy vadonatúj játszótér építettünk fel. 2014 júliusában volt a megnyitőünnepség, a gyerekek pedig azonnal birtokba vették a helyet, és azóta is nagyon szeretik. Így a felnőttek is láthatják, ezzel az egyházi projekttel ők is jól járnak. Tavaly júniusban ünnepélyes keretek között felavattuk a Luther-rózsza fémkeresztjét

a kert közepén. Erre az ünnepségre több mint hétszázan jöttek el, többnyire helyiek. Számomra ez is azt mutatja: a wittenbergiek egyre inkább a saját ügyüknek tekintik a Luther-kertet, figyelemmel kísérik, ha itt valami nagyobb esemény történik. Sőt a hozzájuk vendégségbe érkező rokonaikat, barátait is elhosszok ide. A harmadik dolog, amit fontosnak tartok kiemelni, a kert gyümölcsfáinak a sorsa. Ugyanis a díszfák mellett néhány szilva-, alma-, körtefát is ültettünk. Felmerült a kérdés: mi legyen a gyümölcsökkel. Végül szerződést kötöttünk az egyik helyi iskolával, és háztartástanóra keretében a diákok szüretelték le a termést. A leszedett gyümölcsökből az órán lekvárt készítettek, majd a karácsonyi vásáron el-

adták. A befolyt pénzt pedig egy másik iskolai projektbe forgatták. Ez az iskolai együttműködés azért is jó, mert a kertet járva a gyerekek elolvashatják, melyik ország melyik egyháza ültette az adott fát, majd utánaolvashatnak a velük kapcsolatos tudnivalóknak. A felnőttek pedig ezen keresztül is megtapasztalhatják, hogy a reformációi emlékparknak még a fiatal korosztály számára is van haszna.

– Október 31-én itt, a kertben is lesz ünnepség?

– Sok ünnepi esemény lesz a város templomaiban és nevezetes épületeiben, de a kertben nem szervezünk külön programot. Aki szeretne, természetesen tehet egy jubileumi sétát.

■ BODA ZSUZSA

Luther-utak – 5. rész

Egyetem, vár, kolostor

**A reformáció története elválaszthatatlanul összeforrt az olyan jelentősé-
gű városokkal, mint Eisleben és Wittenberg. Mégis, elterjedése és sikere
szinte elképzelhetetlen lett volna Luthernek a Németország más régióiba
tett számtalan utazása nélkül; a reformátor mindig készen állt arra, hogy
szembenézzen ellenzőivel. A különösen szép ötödik útvonal Frankfurt és
Berlin között nagyszerű felfedezésekre hív.**

A középkor végével új korszak kö-
szöntött be – vallási, földrajzi, tudomá-
nyos és művészeti tekintetben is. Hogy mennyire, azt a nürnbergi Germanisches Nationalmuseum (Német Nemzeti Múzeum) Luther, Kolumbus und die Folgen – Weltbildwandel im 16. Jahrhundert (Luther, Kolumbusz és a következmények – világképváltozás a 16. században) című nagyszabású, november 12-ig látható kiállítása mutatja be.

WORMS, LUTHER-EMLEKMŰ

COBURG VÁRÁBAN

Frankfurtól Berlinig

Frankfurt és az évszázadokon át a német császárok koronázótemp-
lomaként szolgáló dóm a kiinduló-
pontja a délnyugatra tartó ötödik útvonal-
nak. Az innen csupán hetven kilométerre
lévő Wormsban, Németország egyik leg-

régebbi városában védte meg 95 tézisét
Luther 1521 áprilisában V. Károly császár
előtt, ezért áll itt a világ legnagyobb refor-
mációs emlékműve is. A közeli Speyerben
1526–1529 között fontos birodalmi gyű-
léseket tartottak; a város azonban a világ
legnagyobb, épségben fennmaradt román
stílusú templomáról is híres.

A HEIDELBERGI VÁRKASTÉLY

Következő állomásunk Heidelberg,
amely már Luther idejében Németország
fontos egyetemi városa volt. A tézisek
kiszégezése után, 1518-ban először az
egyetem termeiben mutatta be nézeteit
a reformátor. A város romantikus kasté-
lyáról is híres, amely magasan, a háztetők
felett pompázik, és a mai napig az ország
egyik legismertebb látnivalója.

Heidelbergi látogatását követően Lu-
ther Bajorországba utazott, az augsburgi
karmelita kolostorban lakott, 1518-ban
első alkalommal ott védte meg téziseit a
rettegett Cajetan bíboros előtt. 1524-ben

WEIMAR, VÁROSI KASTÉLY

Útvonal-információ

Hossz: kb. 1200 km

Kiindulópont: Frankfurt

Célállomás: Berlin

Állomások: Frankfurt, Worms,

Speyer, Heidelberg, Augsburg,

Spalt, Nürnberg, Coburg,

Schmalkalden, Eisenach, Erfurt,

Weimar, Halle, Wittenberg, Berlin

Repülőterek: Frankfurt, Nürnberg,

Erfurt-Weimar, Berlin, Lipcse-Halle,

Drezda, München

InterCityExpress-pályaudvarok:

Frankfurt, Worms, Heidelberg,

Augsburg, Nürnberg, Eisenach,

Erfurt, Weimar, Halle (Saale),

Wittenberg, Berlin

FOTÓK: A NÉMET TURISZTIKAI HIVATAL OLDALA – GERMANYTRAVEL

Nürnbergben megújították a reformátor ellen kimondott egyházi átkot, kevéssel később Nürnberg az első szabad birodalmi városként mégis bevezette a reformációt – Luther korai diadala volt ez. 1532-ben pedig itt kötötték meg a nürnbergi vallásbékét, amellyel fokozatosan megszűnt a birodalom területén élő protestánsok üldözése.

1530-ban Luther néhány hónapig Coburgban lakott, ahol ma is láthatók lakhelyei és tevékenységének helyszínei.

Érdeemes megtekinteni a várat is, amely Németország egyik legnagyobb és legjobb állapotban fennmaradt középkori várépítménye.

Tübingiába visszatérve Schmalkalden favázas házakkal tarkított városába vezet az út, ahol 1531-ben megalapították a protestáns fejedelmek fontos közösségét, a schmalkaldeni szövetséget. Az ötödik útvonalon meglátogathatjuk a már korábban bemutatott Eisenachot és Wartburg várát, illetve Erfurtot is mint

Luther életének egy-egy fontos állomását. Ezen az úton nem szabad kihagyni Weimart az egykori ferences kolostorral, a Cranach-oltárral és a városi kastélyal, ahol Cranach híres Luther-portréja helyet kapott. Halle (Saale) városában meglátogathatjuk a piactéren álló templomot (Marktkirche), ahol Luther halotti maszkja és kézmása látható. Az út innen Wittenberg Luther-város mentén az utolsó állomásra, Berlinbe, a mindig élénk és izgalmas fővárosba vezet. (X)

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Németország
Egyszerűen barátságos

www.germany.travel

Éljen át 500 év reformációt! Nem itt szólt Luther Márton a szószékről? Nem itt visszhangzottak a kalapácsütések, amikor 95 tézisét kiszögezte a Wittenbergi Vártemplom kapujára? A Luther-helyszíneken szinte érezheti a nagy reformátor szellemét. **Kövesse Luther Márton nyomát Németország-szerte: www.germany.travel/luther**

_a látnok

Sola fide

„Hiszek, segíts a hitetlenségemen!”

Nemrégiben egy mélyen hívő evangélikus édesapa mesélte, hogy fia kritikus kérdéseket tett fel neki Istennel kapcsolatban. Rákérdezett Jézus kereszthalálára is. Az apa őszinte fájdalommal a szívében idézte vissza, hogy arra a kérdésre: „milyen Is-

mégis egyre nőtt az aggodalom: soha nem lesz elég jó ahhoz, hogy Isten kegyelmét kiérdemlje. Az Isten-keresés kínzó óráiban egyszer csak világosságot hozott szívébe a *Római levél* 1. fejezetének 17. verse: „Az igaz ember pedig hitből fog élni.” A fiatal szerzetes – Luther Márton – egy-

nül távol áll Teremtőjétől és saját emberi valójától.

Az Istentől való távolság, a céltévesztés milliő formája, az emberi bánat, az emberi gonoszság döbbenetes megnyilvánulásai a mindent helyreállítani tudó és az embernek megbocsátó Isten felé kiáltanak, ahogyan a zsoltáros is könyörög: „Segítség, Istenem, mert nyakamig érnek a vizek! Feneketlen iszapba süllyedtem, nincs hol megállnom. Örvénylő vizekbe estem, elsodort az ár. Belefáradtam a kiáltásba, kiszáradt a torkom, szemem elhomályosodott, míg Istenemre vártam.” (Zsolt 69,2-4) A golgotai kereszten értünk életét adó Jézus Krisztus visszafordította ezt a folyamatot, és a megújulásnak, a reménység megszületésének minden terhét magára vette, ezért az életét is odaáldozta.

A reformáció születésének ötszázadik évfordulóján nem feledkezhetünk el arról, hogy Luther Márton nem csupán történelmi változásokat indított el, hanem saját életében lett tapasztalattá, hogy Isten hit által fogadja el az embert, Krisztus által bocsátja meg bűneit, és ezek alapján indítja el az igéjének való engedelmesség útján. A hit által való elfogadottság nem csupán kiegészítő dísz a reformáció indulására való emlékezésnek, hanem az alapja, a bázisa, az erőforrása, az éltető eleme.

Ma Magyarországon és az egész világon sokan határolódnak el a hittől, a keresztény egyházaktól. Amikor a hit által való megigazulásra gondolunk, sok-sok emberrel együtt képzeljük bele magunkat a néma lélek által meggyötört fiú apjának a helyébe, akinek szíve szakad meg fia életének nyomorúságáért. Amikor Jézus a hit lehetőségét említi neki, felszakad szívéből a kérés: „Hiszek, segíts a hitetlenségemen!” (Mk 9,24)

A reformáció ünnepén a világban megélt sok szenvedés, emberi élethelyzetek kilátástalansága, az erőszak és mindenfajta szélsőség megjelenésének veszélye idején hozzon új világosságot és reménységet életünkbe az Istentől jövő, Krisztus által ajándékba kapott hit!

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

ten az, aki hagyja fiát a kereszten meghalni?”, annyit felelt: „Erre mindenkinek saját magának kell a választ megtalálnia.”

Talán túl keménynek tűnik ez a szülői nevelési módszer, hiszen az apa bizonyosságot is tehetett volna. De talán úgy érezte, hogy nem kevésszer tette már meg, akár direkt, akár indirekt módon. Az Istenre való ráatalálás és a legnehezebb kérdések megértése nem nélkülözheti Isten és ember legszemélyesebb kapcsolatának megszületését. Az apa tudta: fia szívében a hit megszületéséért csak imádkozhat, helyette sem hinni, sem bízni nem tud.

Az erfurti Ágoston-rendi kolostorban rendszeresen kellett egymás előtti bűnvalást tenniük a szerzeteseknek. Reménykedtek abban, hogy Isten ezért is, és napenkénti jó cselekedeteikért is megjutalmazza őket. Egy fiatal szerzetes szívében

szerte megértette, hogy Isten a hiten keresztül ragadható meg. Isten a hit által válik aktívvá Krisztuson és a Szentléleken keresztül a benne hívő ember életében.

Istent saját erőnkől képtelenség megismerni. Amit ő ad, az emberi erőfeszítéssel vagy neki felajánlott cselekedetekkel nem szerezhető meg. Isten és ember egymás felé való irányultságában van egy előzetes gesztus, egy mindent megelőző mozzanat, egy áldozathozatal, amely alapvetően egyedül az Istenbe kapaszkodó hittel érhető meg. Egyedül hit által kapjuk ajándékba annak a megértését, hogy Krisztus miért halt meg értünk a kereszten. Abszurdítás, megütközés, botrány ez azok szemében, akik ebben nem hisznek, a hívő ember számára viszont a golgotai kereszt annak a valósága, hogy Isten nélkül az ember milyen mély sötétségben van, milyen hihetle-

Sola gratia

A kegyelem oda kell,
ahol elfogy a remény

Először sírsz.

Azután átkozódsz.

Aztán imádkozol.

Aztán megfeszíted

Körömszakadtig maradék-erőd.

Mit jelent ez a szó: kegyelem? Jelent-e még valamit számunkra a 21. században? Érzünk-e valami felemelő, magasztos vagy szívet szorongató érzést, amikor kiejtik, vagy kiejtjük szánkon: kegyelem? Félek: nem. Félek, ez a szó is olyanná vált, mint oly sok egyházi kifejezés. Kiüresített, lejáratott, elhasznált. A lelkészek még használják, talán többször is, mint kellene, egyfajta kötőszóként, amikor elfogy a mondanivaló. A hívek megszokták, talán bele sem gondolnak a szó valódi mélységébe, igazi jelentésébe. Az átlagember meg nem érti, de őt igazán nem is érdekli. Ez ma a kegyelem.

Akarsz, egetostromló akarattal –

S a lehetetlenség konok falán

Zúzod véresre koponyád.

Azután elalélsz.

S ha újra eszmélsz, mindent újra kezdesz.

A ma embere nem számol a kegyelemmel – és nem azért, mert nem lenne szüksége rá, hanem azért, mert talált helyet-te „jobbat”. Önmagát! Hisz mit jelent a kegyelem annak, aki képes önmagát felmenteni! Mit ér a kegyelem ott, ahol a saját törvények, a saját igazságok, a saját istenek uralkodnak! Egy olyan világban, ahol a saját vélemény mindenek felett áll, mindig győz, ott súlytalanná, erőtlenné, értelmezhetetlenné válik a kegyelem. Ahol én uralkodom testem és lelkem felett, ahol én mondom meg, meddig van szükségem feleségre és gyermekre, ahol én határozom meg, mi a jó, még akkor is, ha érzem, látom, tudom: az egész a semmibe visz – oda nem kell a kegyelem.

Utoljára is tompa kábulattal,

Szóltalanul, gondolattalanul

Mondod magadnak: mindegy, mindhiába:

A bűn, a betegség, a nyomorúság,

*A mindennapi szörnyű szürkeség
Tömlöcéből nincsen, nincsen
menekvés!*

A kegyelem oda kell, ahol elfogy a remény. A kegyelem ott tör magának utat, ahol az ember végérvényesen belefárad a saját igazának hajtásába. Amikor az ember fájón rádöbben: nem isten, nem úr, nem mindenek felett való bölcsesség, pusztán teremtmény. Egy a sok közül. Telve bűnnel, hazugsággal, szennyyel, arcátlansággal, törekényen, védtelenül, kegyelemre szorultan.

Hetven évvel ezelőtt egy fiatal fiú túl volt már a második világháború pusztításán. A frontvonalon harcolt, majd a vilálgégés végén elvitték Szibériába. Apja a karjában halt meg, nem bírta a kényszermunkát. A fiatal fiú azonban túrt. Tette azt, amit az élet kívánt tőle, bízva a hazajutásban. Hazatérve elvettek tőle mindent! A tékozló fiú sorsára jutott. Reményvesztetten nézett saját sorsára. Semmije nem maradt, de – szinte felfoghatatlan – mégis övé lett a kegyelem.

S akkor – magától – megnyílik az ég,

Mely nem tárult ki átokra, imára,

Erő, akarat, kétségbeesés,

Bűnbánat – hasztalanul ostromolták.

Mert az Isten ilyen. Furcsa talán a ma embere számára, de ez az igazság. Ő elrejti magát az önteltség és a gőg elől, de feltárja magát a reménytelenség és a kilátástalanság emberei előtt. Elrejti magát a tökéletes és hibátlan elől, de feltárja magát a bűnbánó és megtört szívű emberek előtt. Amikor azt hiszed, végre a markodban tartod, végre érted, végre birtokolod, olyan távolra kerül tőled, mint soha. De amikor úgy érzed, elveszett, nincs, és hiánya fájón marja tested és lelked, egyszer csak igéjén és szentségein keresztül melléd szegődik, és hív.

Nincs semmi más magyarázat, nincs semmi más megoldás, mint egyedül a kegyelem! Nem lehet befolyásolni, nem lehet követelni, pusztán vágni rá és elfogadni! Elfogadni, hogy az Isten ingyen, kegyelemből adja neked a megváltás csodálatos ajándékát ott és akkor, amikor ő akarja. Csak úgy magától, mert szeret.

Akkor megnyílik magától az ég,

S egy pici csillag sétál szembe véled,

S olyan közel jön, szépen mosolyogva,

Hogy azt hiszed: a tenyeredbe hull.

Istent csakis szenvedések közt és a kereszten, azaz Krisztus keresztségében lehet megismerni. A keresztség értelme pedig csak annak a számára lesz nyilvánvalóvá, aki maga is keresztség és szenvedések alatt van. A keresztség teológusa tudja, hogy az igazi teológia és Isten igaz megismerése a keresztre feszített Krisztusban van, ahogyan Luther Márton írta.

Akkor – magától – szűnik a vihar,

Akkor – magától – minden elcsitul,

Akkor – magától – éled a remény.

Álomfájdnak minden aranyágán

Csak úgy magától – friss gyümölcs terem.

Ez a magától: ez a Kegyelem.

(Reményik Sándor: Kegyelem)

■ PONGRÁCZ MÁTÉ

Sola Scriptura

Ki a bíró, aki által egy kérdés a végéhez ér?

Luther Márton az egyház tanításának és életének vonatkozásában hangsúlyozta a Szentírás kritikai funkcióját: egyedül a Szentírás (*sola Scriptura*) lehet az egyház igehirdetésének mértéke. Ezzel a követeléssel a Biblia tekintélyéről szóló tanítást kétféleképpen emelte ki.

Egyrészt: minden, ami az üdvösség elnyeréséhez szükséges, benne foglaltatik a Bibliában. Teológiai tekintetben számára Krisztus a Szentírás egyedüli tartalma; a Bibliában arról van szó, hogy Isten az embert hitre szólítja, arra a bizalomra, hogy ő a bűne ellenére Krisztus által és tisztán kegyelemből elfogadott. A Biblia üzenetének az üdvösségben betöltött szerepe miatt sok függ attól, hogy az Írást valóban szóhoz engedjék, hogy elfogadják legfőbb autoritásként és kötelező érvényű döntéshozó instanciának a teológiai viták során, valamint minden emberi magyarázatot neki rendeljenek alá.

„Ki a bíró, aki által egy kérdés a végéhez ér, ha az atyák mondásai egymásnak ellentmondanak? Hiszen szükséges, hogy ekkor az Írás ítélete alapján szülessen döntés, ami nem történhet meg anélkül, hogy ne helyeznénk az Írást mindazon állítások elé, amelyek az Atyák magyarázatai; ez azt jelenti, hogy az Írás önmaga által maga legyen a legbiztosabb, leghozzáférhetőbb, legérthetőbb, ami önmagát magyarázza, ami minden magyarázatot megvizsgál, megítél és megvilágít. [...] Ezért a keresztyének számára az első helyen nem lehet más az Íráson kívül, az emberek szavai pedig olyan kulcsok, amelyek belőle származnak, és ismét hozzá vezetnek vissza.” (Luther Márton: *Assertio* – WA 7,97; ford. O. G. V.)

Másrészt az Írás mértékadó jelentősége a világosságából fakad. Luther szá-

mára a Szentírás oly mértékben teljes, hogy nem szorul további magyarázatra, bár ez nem jelenti azt, hogy ne lennének benne nehezen érthető helyek. Luther azonban úgy gondolta, hogy ennek ellenére az Írás tárgya, közepe, amely Jézus Krisztus evangéliuma, egyértelmű. E középpont felől közelítve minden más helyet meg lehet érteni, ha a szavak jelentését és a grammatikai összefüggéseket

rum felől minden egyes bibliai szakasz teológiai helyénvalóságát aszerint ítélje meg, hogy tanítja-e Krisztust, azaz hogy a Krisztus-esemény Isten tisztán kegyelmi cselekedete. Ez az úgynevezett Schriftpinzip (Szentíráselv-elv) magába foglalta a Biblia kritikáját is. „Mert ha az Írás ellenfelei Krisztussal szemben felvonulnak, akkor mi Krisztussal vonulunk föl velük szemben.” (Luther Márton:

Propositiones disputatae, Nr. 49 – WA 39 I, 47; ford. O. G. V.)

Luther tanította, hogy éppen az egyszerű és a szó szerinti értelem az Írás közepének megértése szempontjából a döntő. De a Biblia szó szerinti értelmének felkutatása egyben azt is jelenti, hogy a bibliai könyvek szerzőinek beszéd- és gondolatvilágát az igemagyarázat során alaposan figyelembe kell venni. Ezzel a követeléssel Luther a modern történetkritikai megközelítés számára alapvető impulzusokat adott.

Egy másik lényegi, de gyakran háttérben maradó aspektusa a Szentírásról szóló reformatori tanításnak, hogy hangsúlyozza Isten szavának eredendő szóbeliségét. Luther Márton és Kálvin János azon a nézeten voltak, hogy Isten szava először is a szóbeli ige, betűkkel való rögzített-

ségük ezzel szemben másodrendű. Jóllehet az írásbeli rögzítés szükséges volt – ezt mindketten hangsúlyozzák is –, mert ezáltal Isten szava nem merült feledésbe, és nem volt kitéve az önkényes meghamisítás veszélyének. A Szentírás helyes hirdetését és olvasását a Szentlélek ihleti. Olyan atmoszférát teremt, amelyben az egyszerű hívők Jézus Krisztus evangéliumának jó illatát lélegezhetik be, és megtelhetnek életújító erejével.

■ OROSZ GÁBOR VIKTOR

megfelelő módon vesszük figyelembe. „Vedd ki Krisztust az Írásból, mit akarsz ezután benne megtalálni? Amit tehát a Szentírás tartalmaz, az napvilágra került, habár egyes íráshelyek még homályosak, mivel szövegértelmezésük nem tisztázott.” (Luther Márton: *De servo arbitrio* – WA 18,606; ford. O. G. V.)

Luthernek az a felfogása, hogy a Krisztusról szóló örömhír, a Szentírás közepe lehetővé tette, hogy e cent-

Solus Christus

Csak Krisztusban élünk örökké

Jézus ezt mondta: Én vagyok az ajtó, senki sem mehet az Atyához, csakis általam. Ajtó, amely nem elválaszt és távol tart, hanem inkább feltár és továbbvezet. Ajtó, amely mögött többé nem a kiismerhetetlen, mégis sejtett és vágyott Isten lakik, hanem éppen a hazaérkezőt váró és annak elébe futó mennyei Atya. Jézus Krisztus legszorosabb köteleke ez, amelyről eljött bizonyosságot tenni, bizonyosságot adni a világnak – ahogyan csak ő tud szólni az Atyáról, senki más. Ahogyan ő ismeri, ahogyan ő szólíthatja meg, ahogyan őt elküldte az igazságért, hogy megtudja és megismerje a világ: mi Atyánk, a nyitott ajtóban...

Jézus ezt mondta: „Én vagyok a világ világossága...” A világosság pedig azért jött, hogy ne maradjunk és ne járjunk a sötétségben. Egykor még ő volt minden ember világossága, ma pedig alig-alig ismeri valaki egy olyan világban, amely a nap fényére és melegére ugyan megéled napról napra és gyümölcsöt hoz évről évre, de az ő jelenlétére többnyire érzéketlen marad. Az emberek jobban szeretik a sötétséget, a félhomályt: világnézeti elméleteket, politikai ideológiákat, elvtelen kompromisszumokat, megalázó babonákat, zavaros érzelmeket, korrupt üzleteket, megtévedt cselekedeteket. Az ő világában járunk, de csak félig-meddig az ő napvilágában.

Jézus ezt mondta: „Én vagyok az élet kenyere...” Gondoskodása, pazarló figyelmessége teszi élhetővé a körülményeknek kiszolgáltatott mindennapokat, mindennapi kenyerünket ő adja meg nekünk. Mégsem csupán egy globális szeretetszolgálat rátermett menedzsere a rászorulók körében, mert éltető-élhető ajándékainak sajátos ízvilága van, mint a mennyei, égi kenyérnek. A tápláló tésztahoz, a minden-

nél drágább, tiszta ivóvízhez, a szükséges ruházathoz igyekezne hozzákerekíteni az igazságos megélhetést, a szeretetteljes családot, a jó kormányzatot... S valamit még ezen is felül – az Isten országának mennyei kenyerét, mert minden más csupán csak ráadás.

Jézus ezt mondta: „Én vagyok az út, az igazság és az élet...” Mi viszont leginkább olyanok vagyunk, mint egy keret nélküli,

szürrealista festmény, egy jel nélkül maradt GPS, egy megvalósításról szóló jelentés nélküli projektdokumentáció. Hitéletünkben egyre kevesebb a konkrétum, a bizonyosság, a megvalósulás, s a nyakunkon maradt általános jó szándékban és szeretetemelegítésben sodródva egyre türelmetlenebbül keressük magunknak azt a valakit, aki egyszer tényleg kimondhatja: én vagyok az út, az igazság és az élet. S ha kimondja, akkor vajon nem oldódik-e fel

mindez újra a misztikus-borongós árnyalatokban, a továbbvezető jel nélküli szárguldásban, a valós eredmény nélküli öndokumentálásban?

Jézus ezt mondta: Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők, nélkülem semmit sem tehettek. Több erőt, több szeretetet... és ehhez valódi egyházat és gyülekezeteket, igehirdetésre hajló szívüket és szolgálatra elkötelezett testvéreket is kérünk. Hol

keressük ehhez az erőforrást és a továbbsegítő kapcsolatot? Hiszen túl minden missziói stratégián, túl a megújulást szolgáló reformokról összeállított anyagokon, az intézményi vagy közösségi túlélést jelentő, anyagi forrásokat biztosító döntéseken, végső soron mégis valami ezen felül valót kell szolgálnia mindannak, amit teszünk. S hányszor éltünk már át, hogy cselekedni tudtunk önélküle, de tenni sosem? Ezért ma is ő a kapcsolati tőke! Végső soron az egyetlen.

Jézus ezt mondta: „Én vagyok a feltámadás és az élet...” Mert valahol majd mégis meg kell állni. Vagy kitesszük a végére a pontot, vagy félbeszakad az utolsó mondat – s aztán kihullik minden, ami szorít és deformál, megront és hiábavaló. Kapaszkodhatunk agyagba, kőbe, ércbe, feketünk betűbe, színbe, hangba, s adjuk magunkat bíborba, borbába, ölbe, öljük magunkat betonba, vasba, vérbe... Így tud beszélni erről

a költő, s így éljük mi is mindezt prózaian. Csupán a tanulás nem lehet más: csak Krisztusban élünk örökké!

Jézus ezt mondta: „Hát ti kinek mondotok engem?” A tanítványok erre ezt felelték: Mi hisszük és tudjuk, hogy te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!

■ KORÁNYI ANDRÁS

(Az illusztrációk Gustav König rézmetszetei 1840–1845-ből. Megtekinthetők október 31-ig az Evangélikus Országos Múzeumban)

50 nap, 500 év

Vendégségben Zalaistvándon

Ragyogó, őszi nap délutánján érkezünk Koczor György evangélikus lelkész zalaistvándi parókiájára. A csend, a békesség, a táj szépsége, a levegő tisztasága azonnal megteszi hatását: a pesti rohanásból érkezve szinte tapintható a nyugalom. Kíváncsian várjuk, hogy megismerjük az 1783-ban alapított, nagy területet lefedő Zalaistvándi Evangélikus Egyházközség múltját és jelenét.

Az 50 nap, 500 év címet viselő programban – amely az egyházközség egész területére kiterjed – eddig szerepelt családi nap, szüretelők istentisztelete, zenei találkozó és hangverseny, hálaadó nap, e lapszámunk megjelenését megelőzően, október 21-én pedig a régi Kemenesaljai Egyházmegye gyülekezeteinek összejövetele zajlott. Pakodon énekkari találkozó volt, Zalaszentgróton drámajátékkal és

Völgyessy Szomor Fanni-koncerttel színesített gyülekezeti nap várta a lutheránusokat. Az ünnepi majd két hónapot természetesen reformációi istentiszteletek zárják: október 31-én ökumenikus úrvacsorai istentisztelet lesz, amely után a gyülekezeti ház udvarán a katolikus testvérekkel elültetik „az összetartozás fáját”.

Vendéglátónk a volt iskola épületébe kalauzol, ahol gondosan berendezett re-

formációi és gyülekezettörténeti kiállítás fogad. A kiállított tárgyak, dokumentumok, fotográfiák, könyvek javát a hívek adták össze, sok közülük már régen a gyülekezet tulajdona. Üdítő színfolt a gyermekrajzpályázatra érkezett műveket bemutató tabló.

A falu is készített helytörténeti kiállítást – meséli Koczor György –, ez látható az első teremben, s mivel régen a falu evangélikus volt, ott is sok, a lutheránusokhoz köthető dokumentum látható. A nagyteremben a történeti jelentőségű és személyes anyagok kaptak helyet. „Megható volt látni a megnyitón, ahogy az idősebb testvérek mutatták a nyolcvan-száz évvel ezelőtti fényképeken a szüleit, nagyszüleit, sorolták a családi neveteket. Mindjárt itt van az első anyakönyv 1784-től kezdődően – mutat rá a történelmi dokumentumra –, latin nyelvű volt a hivatalos anyakönyvezés, amelyet akkoriban csak az egyház végzett.”

Továbbbátálva az asztalok között ódon kegytárgyakat, kelyhet, paténát, ciboriumot és terítőket látunk. „Mi ez? – mutat rá vendéglátónk egy hosszú, nyeles vasfogóra. – Egy gyerek azt válaszolta erre a kérdésemre, hogy régi tanári fegyelmező eszköz a csintalan gyerekek megregulázására. Pedig ostyasütő! Abban az időben helyben sütötték ugyanis a szentséghez használt ostyát.”

Akad itt régi keresztelőkancsó és egy még régebbi ónkancsó, vannak konfirmációs emléklapok, iskolai feljegyzések, nőegyleti számadások, sok fénykép. „Nagy élet volt itt, amikor még négy-ötszáz lelket számlált a gyülekezet. Ahol most vagyunk, ez volt az iskola. 1939-ben ifjúsági otthonná bővítették. Ott magasabb volt a terem – mutat előre Koczor György –, ugyanis ott volt a színpad, ott folyt a színjátszás. Ma, amikor alig kétszáz lelket számlál a gyülekezet, próbálunk újra életet lehelni az öregedő közösségbe. Hiszen egyre több az itthon maradó fiatal család. Így van reménység a megmaradásra.”

Színes emléklap, Luther-ábrázolások, egy gyönyörű, nagy kép a reformátorról, amely hajdan minden evangélikus otthonban megvolt – mára alig lelhető fel egyegy –, és egy portré, amelyet tulajdonosa nem tudott beazonosítani. „Tisztelendő úr, ez a kép ott lógott a szüleim ágya fölött. Luther vagy Kálvin, mert ez a kettő volt meg nekik, de nem tudom, melyik, és a másik már elveszett...” – mesélte a tulajdonos. „Aztán kiderült, hogy Melanchthont ábrázolja! Az evangélikus családok ágya

felett tehát Luther és Melanchthon portréja függött!” – teszi hozzá a lelkész.

„Huszonkét gyermekrajz érkezett az országos pályázatra” – mutatja nem titkolt büszkeséggel Koczor György a szebbnél szebb alkotásokat: jó, evangélikus, kreatív ábrázolások. Az egyikben például az 500-as számban benne van Luther arca, a Luther-rózsa, egy magyar trikolor és az alkotó lakhelyének, Alsóságnak a temploma. A másikon a család a reformáció tükrében:

ahogy nő a család, egymás mellett ülnek a lutheránus generációk. „Ez az egyik kedvencem – mosolyodik el Koczor György –, még óvodás volt az alkotója, amikor rajzolta. A díjkiosztó napján beteg volt szegény – persze elküldtük neki a jutalmat. Az abszolút kedvencem pedig az a mű, amely a *Luther apját ábrázolja ez a kép, ahogy dolgozik* címet viseli.” Egy bányában dolgozó férfit látunk rajta. De nem hagyhatjuk ki az egyik „levegélikusabb mondanivalójúnak” tartott képet sem, amelyre Koczor György felhívja a figyelmünket: *Luther Márton és hívei*. Az előtérben Luther, mögötte embercsoport, de nem Luthert nézik, hanem mindannyian egy irányba, talán Jézus Krisztusra néznek.

Egy következő asztalon 1935-ös kiadású *Kis káté*, a Luther-végrendelet 20. századi kiadása s a legféltettebb kincs a lelkész könyvtárából: egy 1792-es „napról napra” imádságos kötet: *Reggeli és estvéli könyörgések*. Régi hittankönyvek, énekeskönyvek és a hitélethez kapcsolódó sok más tárgy mesél az evangélikusságukat megélt zalai családokról.

Tablókön a gyülekezet múltját, a templom építését-felújítását dokumentáló iratok, tervrajzok, gyermekkéz róttá sorok egy imádság szavaival, rajta kis áthúzás – a szöveg nehéz volt a kisiskolásnak.

Közben lassan átsétálunk a templomba. Hőfőhérf falai csak úgy vakítanak az őszi napsütésben. „Érdekes, hogy a türelmi rendelet idején ide, Istváandra építették a templomot, noha ezen a területen Zalaszentgróton előbb volt evangélikusság. Birtokunkban van egy 1696-os keltezésű oltárterítő-darab! Csak hát akkor jött az ellenreformáció, és elsöpört mindent... Zalaegerszegtől, sőt Pusztaszentlászlótól Zalaszentgrótig mindenki ide járt templomba száz évig” – meséli a lelkész.

Maga a barokk stílusú templom 1784-ben készült el, a tornya száz évvel később, és az orgonát is akkor vásárolták. A bejáratnál levő márványtábla a valaha itt szolgált lelkészeknek állít emléket. Az oltárkép kuriózum, Barabás Miklós alkotása: *Krisztus a kereszten*, 1872-ben festette a mester. S hogy mitől különleges? A festőnek ez az egyetlen oltárképe, amely ma is funkcionáló templomban van!

Koczor György lelkész szándéka szerint az *50 nap, 500 év* eseményei megszólítják a legfiatalabbakat, a legidősebbeket, az elszármazottakat, a helyben maradtakat és a vendégeket egyaránt – méltó emléket állítva a jubileumnak és erőforrást nyújtva a jövőnek.

■ STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA

FOTÓK: KISS TAMÁS

Mit üzen a reformáció?

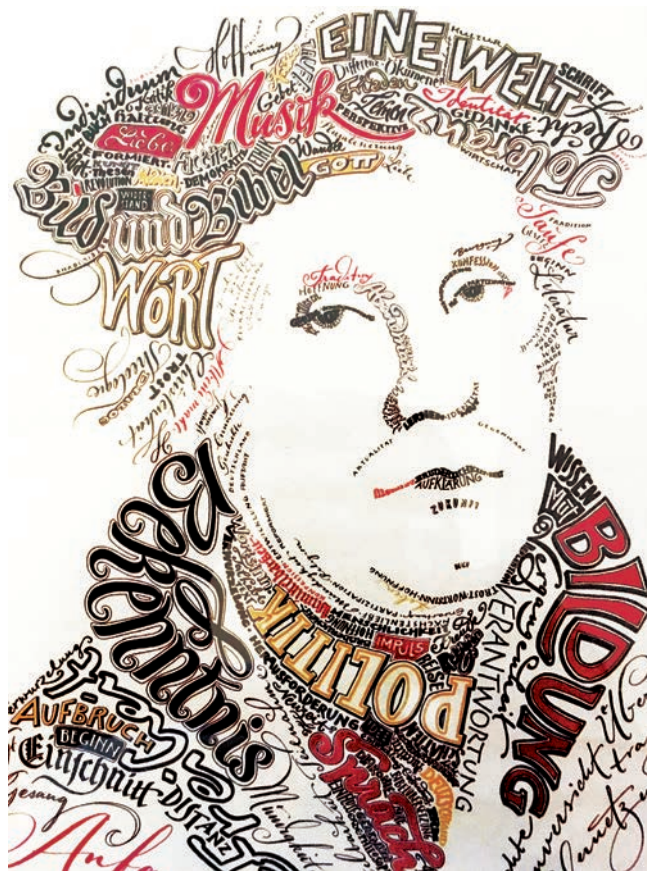
Egy kérdés, négy válasz

Mi a reformáció, a reformációi emlékévé legfontosabb üzenete egyházunk közössége számára? Egyházi vezetők és egyetemi professzort kértünk arra, hogy október 31-re készülve osszák meg gondolataikat olvasóinkkal.

Amikor egymást érik a reformációs megemlékezések a legkisebb gyülekezetektől a sportarénáig, amikor a rendezvények műfaja a tudományos tanácskozástól kezdve a film- és könyvbemutatótól, a kiállításon, hangversenyen, parlamenti megemlékezésen át az ünnepélyes zsinati ülésig és az igazi népünnepélyig terjed, vagyis a kellős közepén vagyunk a programoknak, nehéz meglátni a lényegét. Olykor túl soknak hat az évfordulós események kavalkádja, máskor pedig inkább hiányérzetem van: vajon tudunk-e a magunk ünnepségén kívül másnak is mondani valamit arról, amit mi magunk – a jelek szerint – ilyen fontosnak tartunk.

Pröhle Gergely

Ahány közösség, annyiféle üzenet a reformációs megemlékezések által – adhatnánk kitérő választ a kérdésre, de ez szükségképpen a „mi” és „ők” szembeállítását vonná maga után, ami – bármennyire fontos is a jól meghatározott identitásunk – alapvetően ellentétes lenne a reformáció alap gondolatával. A Szentírás közkinccsé tétele, a közös nyelv megteremtése ugyanis olyan közösségteremtő erő, amely nem engedi meg a parttalan frakciózást, vagy legalábbis nem engedheti szem elől téveszteni azt a viszonyítási pontot, amelyet a bibliafordító Luther és követői tűztek ki.

Évek óta őrzök egy újságkivágást – német hitsorsosaink hirdették ezzel a szavakból összeállított Luther-portréval a közeledő kerek évfordulót. A reformátor arcvonásait kirajzoló szavak elemzése hosszabb írást is megérne, mivel nem kétséges, az alkotó így próbálta összefoglalni azt a bizonyos üzenetet. Sapkája tetején az „eine Welt”, vagyis az egyetlen teremtett világ, amelyért mindnyájan felelősek vagyunk, egyik hajtókáján a nagybetűs „oktatás” mellett a „múlt” és a „felelősség”, másik hajtókáján a „hitvallás” és a „szabadság”, fülénél a „vigasz”, fején a „zene”, a „szó”, a „Biblia” és „Isten” – és számos egyéb kifejezés mellett sokszor ismétlődve a „kezdet”, a „jövő” és a „remény” szavak.

Amikor a napokban azt olvasom, hogy Deák téri gimnáziumunk már az ötödik legjobb középiskola az országban, amikor a diakónia napján szeretetintézményeink munkatársai töltik meg a templomot, s új diakónusokat bocsátunk újtukra, amikor megújult múzeumunk sorra nyeri a nemzetközi díjakat, amikor az országos presbitérium tagjaival egyetértésben, józanul tudunk mégoly nehéz helyzeteket is megvitatni, amikor a konfirmációra készülő nagyobbik fiam lelkesen mesél a konfis alkalmáról – akkor el tudom hinni, hogy a népmozgalmi adataink ellenére is van remény, a jövő bizakodásra is okot ad, s az ötszázadik évforduló voltaképpen a kezdet. Ebből erőt merítve érdemes ezt elhiteni a lehető legtágabb közösséggel is.

PRÖHLE GERGELY,

a Magyarországi Evangélikus Egyház országos felügyelője

„...változatok meg értelmek megújulásával...” A Reformáció 500 emlékévé legfontosabb üzenete az ökumenikus közösség számára az, ami a reformáció alapüzenete, vagyis a megújulás, a megváltozás. Ez volt az oka annak, hogy 2017-ben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Október a Reformáció Hónapja Bizottsága vezérigének választotta a következőt: „...változatok meg értelmek megújulásával...” (Róm 12,2)

A megújulás, megváltozás azt jelenti nekünk, hívő keresztyéneknek, hogy állandóan tudatában kell lennünk: alapjában véve bűnösök vagyunk, de az Isten kegyelme és szeretete által az életünk meg tud változni, meg tud újulni, amikor egy ilyen komoly évfordulón megyünk keresztül.

Ilyenkor természetesen át kell gondolnunk, hogy milyen változáson ment át az egyház az elmúlt ötszáz évben. Változott-e egyáltalán valamit? Volt-e valamilyen hatása a reformációnak az egyházra? A válasz egyértelműen az, hogy az egyház megváltozott. Az a katolikus egyház, amely a 16. században volt, már nem ugyanaz, mint amellyel ma találkozunk, de az a reformált egyház, amely Luther Mártonnal elindult, sem ugyanaz az egyház, mint amelyet ma ismerünk.

Meggyőződésem, hogy a reformáció számunkra, keresztyének számára azt is jelenti, hogy a fejlett technika bűvöletében, ma, amikor a Facebook, a Twitter, az Instagram korában élünk, a legfontosabb számunkra továbbra is: visszatérni a Szentíráshoz és olvasni azokat az igéket, amelyek nap mint nap megszólítanak bennünket. Ahogy a reformáció korában a legújabb technikai vívmányt, a könyvnyomtatást is használták, nekünk is használni kell a legújabb kori technikai vívmányokat az Isten üzenetének terjesztéséhez, de úgy, hogy azok valóban üzenethordozók legyenek.

2017-ben rengeteg olyan esemény volt, amely a reformációhoz kapcsolódott: középiskolai vetélkedők, konferenciák, hangversenyek, hálaadó istentiszteletek és kiállítások. Vajon mi marad meg az utókornak az évforduló üzenetéből? Az a reménységem, hogy mindenki, aki részt vett az emlékévé bármely programján, kapott olyan impulzust, amely számára az emlékévé után is erő, lendületet, változást és megújulást hoz. Adja Isten, hogy így legyen.

DR. FISCHL VILMOS evangélikus lelkész,
a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtájkára

„...én élek, és ti is élni fogtok.” (Jn 14,19). Néhány éve egy nemzetközi folyóirattól olyan feladatot kaptam, hogy vegyem számba az 1983-as Luther-év hazai eredményeit. Bár voltak személyes élményeim, utóbb csak arra támaszkodhattam, ami mindebből megmaradt. Láttam ugyan az akkori nagy kiállítást, és meghallgattam a tudományos konferencia előadásait, halvány emlékeimnél mégis többet mond ma számomra az ezek alapján készült sokszorosított katalógus és az utólag megjelent tanulmánykötet. Ilyen tapasztalatok birtokában a felkészülés kezdetétől, azaz 2010-től fogva az 500+-ra igyekeztem koncentrálni: azaz mi marad az évfordulóból az utókornak, a jövő közösségének.

Szerencsére nem megyünk haza az ünnepről üres kézzel, kiadványokkal tele a polc, és ami esetleg még nem volna itt (mint a még 2017 őszén megrendezendő konferenciák utólag szerkesztendő kötetei), jövőre az is biztosan meg fog még érkezni. És idén már nemcsak nyomtatott médiumokat kell ezen érteni (mint 1983-ban), hanem a Luther-rajzfilmet és olyan internetes adatbázisokat is, mint a Magyar Evangélikus Bibliográfia (MEB) és a Magyar Evangélikus Digitális Tár is (MEDiT) – hogy sok hasznos fejlesztés között csak a legnagyobb vállalkozásokat említsem. ►

Fischl Vilmos

Csepregi Zoltán

FOTÓ: ARCHIV

Minden remény megvan arra, hogy ezek is az 500+-ot fogják szolgálni, nem egyszeri erőfitogtatásból készültek el, nem halnak meg a jubileum másnapján.

Hogyha ezt a termést tekintem át, és ezekből az eredményekből próbálok leszűrni valami általános, jövőnek szóló üzenetfélélet, akkor ezt kétféle szinten tudom megfogalmazni.

A hazai olvasóközönség és publikum számára 2017 megfogható és megőrizhető lenyomata arról tanúskodik, hogy sikerült túllépni a fél évezredes egyházszakadás sebein, és megvalósult a felekezeti béke. Luther-szövegeket idén nemcsak evangélikus szervezetek vagy világi vállalkozások jelentettek meg, hanem katolikus és református kiadók is. Mindenképpen új jelenség, hogy 1517-ről nemcsak protestáns és neoprotestáns rendezvényeken emlékeztek meg, hanem a katolikus egyházban is; jómagam négy különböző püspökség konferenciájára kaptam előadói felkérést. 2017-re olyan felekezetek feletti tudományos együttműködés alakult ki Magyarországon a reformáció, a reformátori teológia és a reformációban gyökerező művelődéstörténet kutatására, amilyenről például még Németországban is csak álmodnak jelenleg.

A nemzetközi közösség számára pedig főleg az említett internetes állományok közvetítik azt a tanulságot, hogy a lutheri reformáció hazánkban páratlan etnikai, nyelvi és kulturális sokszínűséget képviselt. Ebből mára ugyan főleg csak emlék és hagyomány maradt, de – úgy tűnik – az itteni evangélikusság történeti gyökereinek hála 2017-ig át tudta menteni a nyitottságot és az elfogadás magatartását.

DR. CSEPREGI ZOLTÁN *egyetemi tanár*
(Evangélikus Hittudományi Egyetem)

Az emlékévként Isten adta lehetőség. Ezt vallom. Régóta készültünk már, s amikor megérkezett, nem tudtuk, fel vagyunk-e készülve rá. Azután elgondolkodtunk rajta, mi is a célunk az emlékezéssel és az ünnepléssel. Majd elérkezve az első felének végéhez, azon tanakodtunk, hogy bár sok szép esemény zajlott le, igazán sem nem vagyunk ünnepi hangulatban, sem nem tervezünk olyat, ami ilyen, ötszáz évhez méltó, „egyetverő” program.

Valami hiba csúszott a számításba? Túl sokat terveztünk és vártunk, vagy éppen túl keveset tettünk az ünnepért? Kérdések sora ágaskodhat bennünk.

Ahogy a reformáció az ige nyomán született, úgy az új, a mai reformáció is az ige által zajlik.

Ötszáz évvel ezelőtt nem volt menetrendszerűen tervezett reformáció. Luther nem végzett előszámításokat, nem készített stratégiát. Intenzíven és nyitott szívvel kutatta a Szentírást, sokat imádkozott, és belső viaskodással kereste Isten igazságát. És tetszett Istennek, hogy egyszer csak elinduljon valami egy emberben, egy közösségben, a világban. Luther rájött arra, amit Pál így fogalmaz meg: „...nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.” (Róm 9,16)

A könyörülő Istennek pedig akarata, hogy az ige által üdvözítsen. A hallható és a látható ige által.

Nem a rettegést kiváltó villám, nem is a kitérő, szorgalmas kutatás, nem is egyszerűen az életodasznás üdvözítette, azaz

FOTÓK: KISS TAMÁS

Hafenscher Károly

tette teljes életűvé Márton testvérünket és később sok követőjét, hanem az Ige, a testté lett, a betűvé alázkodott, az emberek számára vett, a hirdettet, a fülbe való, a szájban megrágható, torunkba nyelhető IGE.

Teremteni és újjáteremteni a Szentlélek ma is az ige által fog. Ha igazi ünnepet akarunk – az ünnep a lényege szerint pedig találkozás –, akkor erre van szükségünk: olvasni, hallgatni, hirdetni, befogadni az igét. Isten az igében közeledik, a megújulás az ige által működik. Ahogy a reformáció az ige nyomán született, úgy az új, a mai reformáció is az ige által zajlik – ahol zajlik.

Nem mi csináljuk az ünnepet, hanem az ige készíti számunkra az Istennel való életújító találkozást. Luther a lényegre koncentrálna visszatért az igéhez. Mi, mai magyar evangélikusok igéből élő egyházzá kell, hogy váljunk. Ahol mindennél fontosabb, hogy hangozzék az evangélium, hirdettessék az ige. Ne az emberi okoskodás, ne a ragyogó bölcsesség, ne az életszagúnak tűnő példák és történetek sokasága. A kereszt igéje!

Sok mindent elvesztettünk, sok minden kicsúszott a kezünk közül, sok lehetőséget elszalasztottunk. De még mindig olvasható, és még mindig hangzik az ige.

Megérteni, befogadni, továbbadni az igét – ez a reformáció nagy lehetősége. Ez volt ötszáz éve, ez ma is, és ez lesz a jövőben is. Ez a reformáció Isten adta lehetősége. Semmi új? De! Ez a legújabb, mindennap a legújabb!

DR. HAFENSCHER KÁROLY *evangélikus lelkész,*
egyházunk zsinatának lelkészi elnöke

A Szentírás nem olyan, mint más könyvek

A magyar Biblia és a magyar irodalom

A címbeli állítás háromszáz éves, Bethlen Miklóstól való. És hogy mi is a Biblia? – kérdezné az Irodalom, ha egy ilyen kérdésnek egyáltalán lenne értelme... De válaszunk azért lehet. A Biblia foglalta mindannak, ami az irodalomnak is anyaga és tárgya, témája és eszköze. A Biblia – ha eltekintünk attól, amitől nem lehet egy pillanatra sem eltekinteni: a könyvek könyvének üdvtörténeti szerepétől – maga a teljes szókincs, ugyanakkor és ennek megfelelően a Biblia minden fontos emberi helyzet, kihívás, érzelem és történet gyűjteménye. Egyszerre Isten ígéje és az embernek a szava – közös nyelv tehát, amelyen Isten üzen, s amelyet az embernek érdekében áll megérteni, tisztelni és elfogadni; de a Bibliában az ember is megszólítja Istent, akinek az összes kérdésre érvényes válasza mindössze ennyi: „Vagyok, aki vagyok.”

A Biblia egyszerre a kinyilatkoztatások könyve és a talányoké, kristályosan tiszta és mégis rejtélyes, és – egyebek mellett – azért tudja lelki utazásokra hívni az olvasóját, mert a kérdésekre néha távoli szöveghelyeken rejti el a választ.

A teljes Szentírást elsőként magyar szavakba foglaló Károlyi Gáspárról írja Németh László, hogy „ő a szándék, aki ma-

gyarul akarta hallani és hallatni Istent, s mert nagyon akarta, hallatta is”. És – folytatja – „nemcsak Isten magyarba ültetett ígéje, de egy változatos és kimeríthetetlen költői antológia indult útnak az eldugott Vizsolyból”. Tehát mindennemű később irodalmi alkotás forrása, ihletője, témakínálata és zsinórmértéke.

A magyar nyelvű Biblia létezése olyan ajándék a reformáció századának, amely nélkül nincs magyar beszéd,

azaz tudatosult magyar sors. A nemzeti élet fundamentuma is tehát. „Nincs egyetlen magyar könyv sem, amely a Bibliához hasonlítható erővel tudná olvasóját bekapcsolni a magyar történelem és sors egységes, eleven láncolatába, mert egyik sem teremthet olyan közösséget olvasóinak sok száz éves táborá között, mint ez” – írja a könyvek könyve magyarul megszólalásának háromszázötvenedik évfordulóján Makkai Sándor református püspök, és ihletett egyházi férfiúhoz méltó képpel összegezi az Úr és a mindenkori hívő ember bibliás kapcsolatát: „Mint egy aranyvetélő, szó egybe az Isten magyar beszéde [mindannyiunkat] századok hitvallóival, nagy építőivel, tanítóival, gondviselőivel, szenvedőivel...”

Ez a magyar könyv természetesen attól érvényes a letűnt és az eljövendő nemzeti századokban, hogy az egyetemesség foglalta: nyelven túli beszéd is, amely összeköti a bábeli világ embereit. ▶

Senki nem becsüli le a gönci prédikátor nagy munkáját megelőlegező bibliafordítókat, a kódexszövegek magyarítóit, aztán Komjátit, Pestit, Sylvestert, Méliust, a legkevésbé Heltait, és talán még a katolikus testvérek is belátják, hogy az ő „Káldijuk” sem vetekedhet hatásosságában a Károlyi-Bibliával. (Az elkötelezett katolikus Babits Mihály is ezt vette alapul a *Jónás könyvéhez*.) Károlyi magyartását okkal tesszük macskakörmök közé: „a Károlyi”, hiszen – tudvalevően – már a második kiadásával, a Szcenci Molnárfélel megkezdi a maga máig tartó, lassú és megfontolt, ám folyamatos szövegmódosítását, úgy, hogy nem „erodálódik”, hanem valamiként mégis „Károlyi” marad: irodalmi nyelvünknek összegezője és első állapotörögítője, amelynek ha a hajlékonyság nem is a legfőbb jellemzője, de az erő annál inkább.

A 16. század legvégének a magyar nyelvét a Biblia rögzítette a későbbi korok nyelve, grammatikája és szóhasználatára számára, de folyamatos nyelvi kínálatot jelent századokon át a szólásokban és hasonlatokban oly szívesen megnyilvánuló magyar észjárásnak is. És ott tornyosul atyafiságos eréllyel és szeretettel – a Teremtő kérlelhetetlen szigora az egyik, a Megváltó bűnbocsátó szelídsége a másik póluson – az irodalom későbbi művelői előtt, legyenek katolikusok vagy protestánsok vagy akár bibliás magyar zsidók. És ott van az ünnepekben, és ott van a köznapokban is.

A Biblia – a konkrét szöveget nézve természetesen a Károlyi-Biblia – több mint négyszáz éve olvasmánya a magyarságnak, de történeteivel, imaformulaival, példázataival, szóhasználatával részese

a szóbeliségnek, a kisebb-nagyobb közösségeket összekapcsoló kommunikációnak is.

Ha a folyó beszédben valami futó emelkedettséget, netán halvány archaizmust észlelünk, okkal gyanakodhatunk a bibliai örökségre. Legnagyobb irodalomtörténésünk, a partiumi Horváth János pontosan fogalmaz: ez a példátlan sikerű munka „máig befolyásolta és régies ízben konzerválta az egész református magyarság vallásirodalmi nyelvét, részben élőbeszédét is [...], beletartoznak abba [...] idegenszerűségei is, melyek a bibliai »szent nyelvek« örökségeként származtak át reá, s melyeket olvasói ma már csaknem valami ősi, gyökeres magyarság maradványaként hajlandók becsülni”.

De a szállóigévé vált szavak, szókapcsolatok, sőt közmondások használatakor többnyire eszünkbe sem jut a bibliai örökség tudatosítása és az sem, hogy ezek esetében nyomozni kezdjünk: vajon a magyar Biblia szólal meg itt, vagy a sokszázados magyarföldi latinitás emléke. „Két úrnak szolgálni”, „oldalborda”, „egy tál lencse”, „örzi, mint a szeme fényét”, „megbélyegzettség”, „ég és föld között”, „nincs új a nap alatt”, „aki másnak vermet ás”, „aki szelet vet”, „meglátja a szálkát a másik szemében”, „konkolyt hinteni”, „kő kövön nem marad”, „a szem a lélek tükré”, „bogarat tesz a fülébe”, „a baj sosem jár egyedül”, „a vér szava”, „ár ellen úszni”, „nem éri fel ép ésszel”, „vak vezet világtalan” – és így a végtelenségig az élőbeszéd formuláiból, amelyeket gyanútlanul használunk. (Csizmadia Károly bibliai gyűjtése mintegy hatszáz idézetet tartalmaz.) Ám ha azt mondjuk-halljuk, hogy „manna”, „Ponciustól Pilátusig”, „damaszkuszi út”, „a harag napja”, „áldozati bárány”, „elválasztani az ocsút a búzától”, „egyiptomi sötétség”, „az vesse rá az első követ”, „hamis próféta”, „farizeus”, „hegyi beszéd”, „tamáskodik”, „plántál”, „vámstedő”, „atyámfia”, „gyöngyöt a disznók elé”, „ha Isten velünk, kicsoda is ellenünk” – akkor bizony már megakadhat a beszéd, vajh' honnan is jönnek ezek a szavak, szólások? Az istentiszteletről? Egy versből, regényből? Viszont ha ezt halljuk vagy mondjuk imádkozva, hogy „lészen eljövendő”, „egy futamatnyi”, „sem azé, aki akarja”, „perelj, Uram, perliómmel”, „isszátok e pohárt”, „bizony elrejt engem az ő hajlékába a veszedelem napján”, „evangéliom”, „a szeretet hoszszútűró” – akkor biztosak vagyunk abban,

FOTÓK: KISS TAMÁS

hogyan az a forrás buzog előttünk-bennünk, mint századok magyarjaiban.

Idevágó adalékként emlékeztetünk Tóth Béla klasszikus, *Szárul szájra* címen kiadott szólásgyűjteményére, amely a Bibliából (zömmel a latin „eredetire” hivatkozva) mintegy kétszáz szállóigét szed

A magyar nyelvű Biblia létezése olyan ajándéka a reformáció századának, amely nélkül nincs magyar beszéd, azaz tudatosult magyar sors. ” ”

össze: a „bábéli zűrzavar”-tól az „egyiptomi húsos fazekak”-ig, az „aranyborjú”-tól „Bálám szamará”-ig, és onnan, hogy „a nép szava Isten szava”, odáig, hogy „a gyertyát véka alá rejteni”... És jó tudni, hogy a néprajz mennyi példát volt képes begyűjteni a paraszti köznévvé vált bibliai szavakból... Csűry Bálint, a remek

Szamosháti szótár megalkotója emleget olyan tájnyelvi közszavakat, amelyek a generációs bibliai mesemondásokból csapódtak ki: „gyehenna” (a városnak ama része, ahol a bordély volt), „lázár” (nyomorék és koldus), „manna” (a málna helyett), „pilátus” (vakoskodó, álmos ember). És ugyanő hoz példát arra is, hogy olykor egy-egy ugyancsak „károlyis” szó-lás lehet későbbi korrekció eredménye. Például „a Siralom völgye” – a zoltárok „Vallis lachrymarum”-a – Szenczi Molnárnál csomósodik ilyen tökéletessé, az őskiadásban kissé terpeszkeszű szerepel: „által menvén a víz nélkül való völgyeken”. (Káldinál a szintén szépen hangzó, de talán kevésbé zord „könnyhullatások völgye” áll.) Csűry, aki egy kis Szatmár megyei református falu szülöttje, azt is fölemlíti, hogy az itteni gyermekek a Bibliából és a zoltárokból tanulták meg a folyékony olvasást.

Ám a magyar nép bibliai „tudásának” alighanem a leglátványosabb dokumentuma Lammel Annamária és Nagy Ilona gyűjtése és összeállítása, amelyet *Parasztbiblia* címmel, azaz szinte műfajalapító eréllyel jelentettek meg jó harminc évvel ezelőtt, s amelynek súlyát olyan tekintélyek is növelik, mint Erdélyi Zsuzsanna, az előszó írója és Somogyi Győző, az illusztrátor.

Mi is ez a könyv? „Megkonstruált” szövegszerkezet, hatalmas, soha nem létezett kegyes korpusz, amelynek minden szava valódi, és minden szava utánérzés, alanyi epika, „hamisítvány”. Áhítatos népköltés és a legszentebb szövegek profán felülírása. Minden mondatában hitbéli elkötelezettség és mesemondás. Hol együgyűen utánó, hol önfeledten szabad, profán és frivol. A magyar népi apokrif, amelyről soha senki így, egyben nem tudott: amelynek darabjai hol innen, hol onnan bukkannak elő, nem számít, ki katolikus, ki protestáns, ki várvidéki, ki Erdély-széli magyar. Ezek a kis történetek szerveződtek össze egy pseudo-Szentírássá.

Ahogy a Biblia a kultúratörténet műfajilag legszínesebb „antológiája”, s erről maga „mit se tud”, úgy a *Parasztbiblia* kitalálói és továbbmondói a legkevésbé se törődnek azzal, hogy most éppen ima szól a szájukon, példázat, mítosz, spirituális vagy kacagtató anekdota. A kiadvány elő- és utószava figyelemre méltó alapossgal vázolja föl azt a nehezen meghatározható terrénomot, amely a bibliai kánon, valamint az apokrif iratok és a folklorizálódó szövegek között terül el, s amelyből a *Parasztbiblia* merítene tudott.

■ ALEXA KÁROLY

Kuruc király

Thököly Imre emlékezete

Háromszázhatvan évvel ezelőtt, 1657. szeptember 25-én született Thököly Imre, a Habsburgokkal szembe forduló bujdosók tragikus sorsú „kuruc királya”. Rövid élete a korabeli magyar valóság foglalatosa; magába sűrített minden nagy hullámverést és apró rezdülést – a kibomló és elhaló, majd kétségek közt is újból fel-támadó reményt.

Felvidéki nagybirtokos család sarjaként született. Dédapja (Thököly Sebestyén) még csak gazdag tőzsér (marhakereskedő) volt, atyját már a Felvidék leggazdagabb nagybirtokosának tartották.

Thököly Imre evangélikus szertartás szerint részesült a keresztelés szentségében. Serdülőként akkor szakadt el haldokló apjától, amikor annak várát – a Wesselényi-féle összeesküvésben való részvétele miatt – ostrom alá fogták a császáriak. Az akkor még csak tizenhárom éves Imrét azonban sikerült kiszöktetni Likava várából, s Erdélyben lelt menedéket.

Apa Mihály, az árnyékfejedelem udvarában nőtt fel. A mozgékony, szenvedélyes fiatalemberből jó gazda, ügyes diplomata és tehetséges katona lett. Egyesítette magában a kuruc vezérek erényeit és hibáit. A legreménytelenebb helyzetekben sem csüggedt el, vakmerő rajtaütésekkel meglepő győzelmeket aratott, a korszerű hadseregszervezéshez azonban nem értett, s emiatt eredményeit sem tudta kihasználni, és nemegyszer kényszerült menekülésre, ha meglepték a császáriak.

Török vazallus fejedelem

Thököly 1678 és 1685 között valóságos fejedelemséget hozott létre a Felvidék Garamtól keletre eső területein. Megszervezésében elsősorban saját birtokainak a jóvedelmére, majd az I. Rákóczi Ferenc özvegyével, a nála idősebb Zrínyi Ilonával kötött házassága után (1682) a hatalmas Rákóczi-uradalmakra támaszkodhatott.

A megyék Thökölynek sem adóztak szívesen, s államát a protestáns–katolikus ellentét is gyengítette. A „kuruc király” külső támogatására egyedül a török vállalkozott; ennek a szövetségnek a következtében Thököly megítélése a kortársak között és később is ellentmondásos, vitatott: voltak, akik a magyarok szabadságáért küzdő hősnek látták, mások szerint török vazallusként nem volt több, mint szerencsétlen sorsú kalandor, aki csak a maga hasznát kereste.

A kuruc hadsereg a 17. század végének a bécsi udvarral szemben álló, bujdosó szegénylegényeiből verbuválódott, a létszáma mintegy húsz-huszonötezer fő körül mozgott. Az első kurucok harcainak krónikáját olvasva ma már csodával határosnak tűnik, hogyan támadt a kurucmozgalom szinte a semmiből. Egyelőre csak az alkalmas fővezér, a szilárd, központi vezetés hiányzott, ez akadályozta meg jó ideig, hogy a bujdosó hadak átütő sikereket érjenek el. Maguk a kurucok találó kifejezés-

sel „a fejetlen lábság” állapotának nevezték ezt a helyzetet, és mindent elkövettek ügyük orvoslására.

Az ezek lábán futó mozgalom 1678-ban találta meg méltó fejét az akkor mindössze huszonegy éves Thököly Imre személyében. A fiatal főurat, akinek a családjában a Habsburg-ellenes, függetlenségi érzület nemzedékről nemzedékre öröklődött, a történelem már kora ifjúságától nagy tettek végrehajtására érlelte.

Miután 1678-ban nagyszerű hadvezéri sikerei révén a kuruc seregek vezetői között kivívta magának az elsőséget, tekintélye és hatalma tüneményes gyorsasággal emelkedett. Kortársak ahhoz az üstököshöz hasonlították pályafutását, amely sikereinek delén, 1680-ban tűnt fel az ég boltozatán.

Felívelő karrier után feketeleves

Legnagyobb katonai és politikai sikereit huszonegy és huszonöt éves kora között aratta. Mindössze huszonöt éves volt, amikor a felvidéki kuruc állam nagy hatalmú fejedelme, az európai politika befolyásos tényezője lett. Hívei úgy tekintettek rá, mint a magyar nép új Mátyás királyára, a Habsburgoktól független magyar nemzeti királyság közeli várományosára. Gyöngösi István, a barokk költő így írt a *Thököly Imre és Zrínyi Ilona házassága* című költeményében:

*Ha csendesedhetik felzavart hazája,
Nem leszen hasonló senki is hozzája,
Minthogy így érdemli ily nehéz pályája,
Mindeneknél feljebb tétetik pálmája.*

A felvidéki kuruc fejedelemség virágzása nem lehetett hosszú életű. A fiatal fejedelem hatalmának hanyatlása és bukása még feltűnésénél is gyorsabb, feltartóztathatatlannabb volt. A tragikus történelmi fordulat 1683 szeptemberében következett be: a legfőbb szövetséges, a török nagyvezír, Kara Musztafa, aki részben a kurucok sikerein is felbuzdulva Bécs ellen vezette háromszázezer seregét, a Habsburg Monarchia fővárosának falai alatt – külföldi segítséggel – katasztrofális vereséget szenvedett.

Bécs ostroma nagy tanulság volt a Habsburg-udvar számára. I. Lipót császár támadó hadjáratra szánta el magát. A meginduló háború először a teljesen török szövetségre támaszkodó Thököly hatalmát söpörte el. A kuruc fejedelem, aki Bécs ostroma idején hatalmának tetőpontján állt, még az átmeneti török fogságot sem kerülhette el: 1685. október 15-én a váradi pasa a „feketeleves” (török kávé) után elfogatta a nála vendégeskedő fejedelmet, mert azt remélte, hogy kiadatásával békét teremthet a Habsburgokkal.

Szabadságát Thököly hamar visszakapta ugyan, de a fejedelemségét végképp elvesztette. A rendek, elsősorban a megyei nemesek cserben hagyták, katonái pedig átálltak a császáriak oldalára, hogy legalább a töröktől megszabadítsák az országot. Thököly bukása visszafordíthatatlanná vált, csak felesége tartott ki mellette még jó két évig Munkács várában.

Thököly szerencsecsillaga még egyszer felvillant. Török, tájár, kuruc és havasalföldi seregek élén 1690-ben fényes diadalt aratott Zernyestnél, és Erdély fejedelmévé választották, de az év végére végleg kiszorult Erdélyből is. A zernyesti csatában foglyul ejtett császári generálisért, Heislerért cserébe elbocsátották bécsi fogságából feleségét, Zrínyi Ilonát.

Szabadságát Thököly hamar visszakapta ugyan, de a fejedelemségét végképp elvesztette.

Csillaga ezután végleg leáldozott, a szultán szolgálatában harcolt kurucokkal, majd életének utolsó éveit száműzetésben – ahová felesége is követte –, Törökországban, Nikodémiában (Izmitben) a Porta védelme alatt töltötte. Még megérhette a mostohaafia, II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc kirobbanását 1703-ban; 1705. szeptember 12-én halt meg.

Evangélikus gyászszertartás a Deák téren

Földi maradványait 1904-ben exhumálták az izmiti örmény temetőben. Hamvai – miként II. Rákóczi Ferencé és társai is – 1906 őszén érkeztek Orsován keresztül Budapestre, ahol október 28-án kegyeletes, nagy ünnepséget rendeztek a tiszteletükre. Mivel Thököly Imre evangélikus volt, a Deák téri evangélikus templomban ravatalozták fel. Koporsójánál Scholtz Gusztáv püspök végezte az evangélikus egyház szertartását. „Isten hozott, drága hamvak! Isten hozott, jó nagy urunk, Thököly Imre!” – így kezdte beszédét a püspök. Budapest után Késmárkon is méltó ünnepséget tartottak; Thököly végső nyughelye a város új – a 19. század végén épült – evangélikus templomában van.

Fennmaradt naplói és levelei a török–magyar kapcsolatok történetének értékes forrásai.

■ KÓ ANDRÁS

Thököly szobra a budapesti Hősök terén

Thököly szarkofágja a késmárki új evangélikus templomban

FENYVESI FÉLIX LAJOS

In memoriam Luther Márton

A reformáció ötszázadik évére

*Békesség veled, aki voltál porladó századokban
tanító és társ. Nyelv fáradhatatlan őrzője,
hit magvetője; be fájhatott is, mikor
láttad: nem szűnik a harc és a pusztítás.
Meghaltál rég, de üzenetet írtál nekünk –
az örök igazságról.*

*Aki mindenkihez el akar jutni, mint te,
annak végtelen az útja, és nem engedte el
a kezeket, hiába zuhogott az idő tűzesője.*

*Ha kellett, prédikáltál, ha kellett, írtál
éji gyertya fakó lángjánál,
magas házat emeltél szavakból, erős
templomot fénylő zsoltárokból, I s t e n
lapozta Bibliát fordítottál.*

*A betű, az ének fölkelte veled együtt,
megtanultak figyelni álmaidra, jobbító
szándékaidra; új gondolatok születtek
naponta, hinni és győzni akarón –
minden erődre szükséged volt, hogy megtartsd
tételeid várkapura rótt becsét.*

*Te, a reformáció wittenbergi tudósa,
bátor mester annyi másban is,
a szent teológia szorgos magisztere,
eleven törvény és ellentmondás;
történt volna-é, mi lett – nélküled?*

*Neved fényesen ragyog, töprengő arcod
biztatja a gyengét, a keresőt.
Emelt fővel emlékezünk rád most,
ott állsz ötszáz év ködlete ormain,
templomépítők és Isten írnokainak
utóda. Minden szavad az I G E
szelíd igéje, hűség hitünk pecsétes titkaihoz.
Érted bondul sok harang, megszólal a csend,
s betemet új századokra ősz-arany levél.*

Mi teszi a balgát bölccsé?

Animációs film Salamon királyról

Az Ószövetségről elsősorban nem a családbarát történetek jutnak az ember eszébe. Ez persze nem jelenti azt, hogy kellőképpen jó érzékel és fantáziával ne lehetne a gyerekek számára is befogadható alkotásokat készíteni belőle. Erre példa a magyar-izraeli koprodukcióban készült Salamon király kalandjai is, amelyet már vetítenek a mozik.

A történet Jeruzsálemben kezdődik, ahol az ifjú Salamon király azon bosszankodik, hogy az emberek még mindig apjának, Dávidnak a hősteteire emlékeznek, rá pedig a kutya sem kíváncsi. Ami nem is csoda, hiszen a fiatal uralkodó semmi mást nem csinál, csak naphosszat lustálkodik, bajt kever, és úgy általában nem viselkedik királyhoz méltóan. Pedig a tanácsadói szerint ideje lenne felnőni végre, hiszen Balkisz, Sába királynője hamarosan a városba érkezik azzal a szándékkal, hogy férjet keresen magának. Azonban a látogatást keresztülhúzza egy régi ellenség, Hadad megjelenése, aki a Dávid által leigázott Edóm utolsó királyának a fia, és esküt tesz, hogy Salamon apjának bűneiért bosszút áll Jeruzsálemben. Hadad megidéz egy alvilági démont, Aszmódeuszt, akinek az erejével átveszi a hatalmat a város felett, Salomonnak pedig épp hogy sikerül megmenekülnie. Az ifjú

királynak ezt követően fel kell kutatnia a mágikus Samírt, a kőférget, hogy a segítségével ismét csapdába ejthesse a démont, és visszafoglalhassa a trónt. Küldetésében társa lesz hűséges rókája, Tobi, valamint Nama, a talpraesett hercegnő Petra városából.

Ahogy a felvázolt szinopsziszból is látszik, a *Salamon király kalandjai* inkább csak merít a Bibliából, nem törekszik szorosabb értelemben vett adaptációra. Ettől függetlenül maga a történet tanulságokkal szolgál. Ahogy bonyolódik a cselekmény, úgy formálódik Salamon jelleme, és a nemtörődöm ficsúrból a nézők szeme láttára felelős döntéseket hozó, bölcs király lesz. A többi szereplő sem statikus figura, nekik is megvan a saját fejlődéstörténetük, amelynek során jobb emberré válhatnak. Egyedül Tobival, a erőltetett vicceket folyamatosan elsütő róka figurájával nem lehet

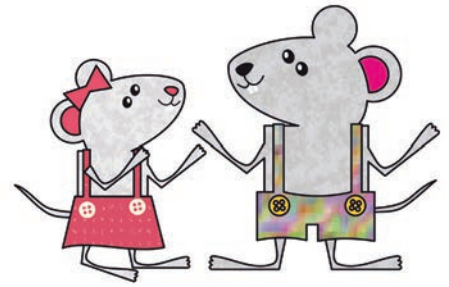
Salamon király kalandjai. Színes magyar-izraeli animációs film. Forgatókönyvíró: Böszörményi Gyula. Zene: Ady Cohen. Animációs rendező: Pálfi Zsolt. Rendezte: Albert Hanan Kaminski.

igazán megbarátkozni. Az animáció kellemően egyedi, ötvöződik benne a klasszikus 2D-s és az új 3D-s rajzfilmek stílusa, bár néhol a karakterek mozgása egy kicsit darabosnak, szaggatottnak tűnik. Az aláfestő zenék sokat segítenek az ókori Közel-Kelet hangulatának megteremtésében. A szinkront sem érheti panasz, hiszen olyan neves színészek hangján szólalnak meg a szereplők, mint Bogdányi Titanilla, Csöre Gábor, Esztergályos Cecília, Nagy Ervin, Pálmai Anna, Schneider Zoltán és Szacsvey László, akik most is kitétek magukért.

A *Salamon király kalandjai* elsősorban a fiatalabb korosztálynak ajánlható, ők biztosan élvezni fogják az ifjú király eseménydús utazását. De a szülei is tehetnek egy próbát vele, hiszen a film tanulságai mindenki számára érvényesek.

■ ILLISZ BALÁZS GERGELY

A templom egere

Feladó: Cin Bora, Legszebbfalu,
Templom u. 1.
Cím: Cinka, Másikváros,
Luther tér 1.

Kedves Cinka!
Nem válaszoltál a múltkori levelemre. Remélem, azért jól vagy. Ígértem, hogy küldök neked a hittanos gyerekek dolgozataiból. Szerintem érdekesek, érdemes elolvasni őket. Talán ezekből is jobban megérted, mi az a reformáció. Szeretettel gondolok rád, és remélem, hamarosan írsz.

Ölel: Bora bátyó

„Nekem a reformáció szó tetszett. Hogy újra vissza lehet állítani egy jó dolgot. Helyre lehet hozni, ami elromlott. A mi családban is figyeltem, hogy régen a nagymamám mindig húslevessel és rántott hússal várt bennünket vasárnap ebédre. És most, hogy tavaly meghalt, anyu templom után totál ideges, hogy kész lesz-e a nagy ünnepi ebéd, mert azt úgy szoktuk, hogy olyankor rántott húst eszünk. Mikor sóhajtván az asztalra teszi, már nem lehet hozzá szólni, és akkor már teljesen mindegy is, hogyan sikerült, mert az nem ugyanaz, mint a nagyival volt. Ott megpihentünk, itt lelapulunk, hogy ne törjön ki veszekedés.

Nemrég apu beszélt erről anyuval. Véletlenül éppen hallottam őket. Kitalálták, hogy inkább legyen egyszerűbb étel vasárnaponként, de hadd legyen megint jó együtt körülülni az asztalt. Anyu kicsit sírt, aztán így lett. Szombaton vagy ha szünet van, azért eszünk rántott húst is, de nem ez a lényeg. A béke visszatérhetett a házukba. Kiléptünk a megszokásból egy jobb, igazibb célért. Szerintem ez is egy kis reformáció volt.”

(GABI)

Katt!

Egyházunk honlapjának gyerekrovatóban (evangelikus.hu/gyerekrovato) több változatban is meghallgathatod az evangélikusok himnuszát, az „Erős vár a mi Istenünk...” kezdetű éneket, amelynek szerzője Luther Márton.

„Végignéztük a filmet, és átvettük Luther életét. Úgy látom, neki se volt mindig olyan hősies az élete. A legjobban arra emlékszem, amikor zásokot húztak a fejére, és elrabolták. Viték sokáig egyetlen szó nélkül. Azt se tudta, kik és hova viszik. Félt rettentően. Pedig éppen akkor mentették meg az életét. Utána került Wartburg várába, és ott rejtették el az ellenségei elől. Kicsit nekem ez a történet a reformáció. Hogy nem tudjuk pontosan, mi történik, még talán félelmetes is a dolog, de éppen megmentenek bennünket. Vagyis Istent nem látjuk mindig munka közben, de számíthatunk rá, hogy ott van. Mindig számolhatunk vele.”

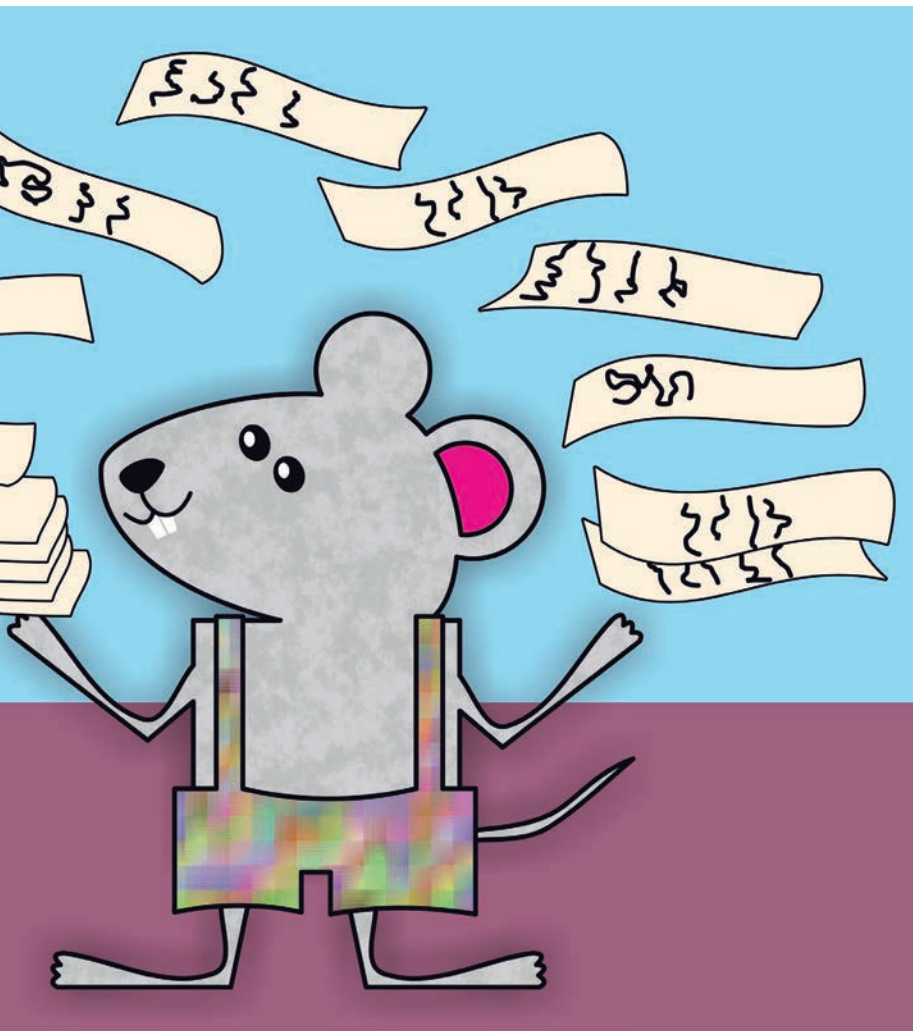
(FANNI)

RAJZ: LÉNYE ISTVÁN

KÉPUNK ILLUSZTRÁCIÓ

„Amikor elsős voltam, nem ment valami könnyen az írás. A nevem betűit pálcikákkal le tudtam vésni a papírra már oviban is, de ezek a kerek-hajlós írott betűk meg a számok közül a kettes és a hetes mindig nagyon rondán sikerültek. Csúf krumplik, fejbe vert és behorpadt vonalak maradtak utánam a sorok között, és bármennyire igyekeztem, csak nem akartak szépülni. Nyomtam a ceruzát, szorítottam erősen, hogy azt csinálja, amit én szeretnék, és ne kanyarogjon el mindenfelé, de hiába. Újra meg újra radíroznom kellett, és a füzet már olyan volt, mint egy darab rongy. Gyűrött és maszatos.

Ráadásul el is fáradtam már. Szerettem volna hagyni az egészet. Inkább játszani, futni, ugrálni, gyurmázni vagy bármit, bármi mást, de nem lehetett: délutáni tanóra volt. A házi feladatot most kell megcsinálni, ha addig élek is. Mindenre haragudtam. A tanító néniire, hogy ennyi leckét ad fel, az iskolára, hogy ilyen vacak, anyura, hogy most nincs itt, magamra, hogy nem vagyok képes leírni ezeket a borzasztó betűket. Elkezdtek potyogni a könnyeim.

Akkor odajött hozzám a délutános tanító néni, mellém ült, simogatta a hátam, amíg a sírást abba bírtam végre hagyni. Adott egy zsepit, és azt mondta, tegyem ezt most félre, és segítsek neki. Szépen beraktam helyette a szekrénybe a gyurmákat, festékeket, zsírkrétákat és rajzlapokat. Kicsit meg is nyugodtam közben. A többiek már színezték és társasoztak, amikor visszaültem a helyemre. Mellém ült megint, és azt mondta, most itt marad velem, és meglátom, menni fog. Először fogta a kezem, és a levegőbe írtuk a betűket, aztán egymás hátára, és csak akkor vette elő a füzetet újra. Ahogy megláttam a koszos és gyűrött lapot, minden kedvem elszállt rögtön. Csak fogtam a pad szélét, és nem bírtam megérinteni a ceruzát.

A tanító néni nem szólt semmit, csak kiemelte azt a lapot a füzetemből, és a saját ceruzáját nyújtotta felém.

– Tessék – mondta. – Tiszta lap. Új kezdet. És most melletted leszek, és együtt sikerülni fog. Ha nem először, akkor később, de meglátod, minden alkalommal egy kicsit jobban megy majd.

Nekem valami ilyesmit jelent ez az egész reformáció is. Hogy nagyon elromlott valami, és már nem is látunk reményt, de Isten odaül mellénk, és egy tiszta lapot ad. Egy új lehetőséget, hogy együtt megtanuljunk felnőni és megküzdeni a mindennapi feladatokkal.”

(GERGŐ)

Pamiatka reformácie

„A tak ospravedlnení z viery máme pokoj s Bohom skrze svojho Pána Ježiša Krista. Skrze Neho dostal sa nám vierou aj prístup k milosti, v ktorej stojíme.“ (Rm 5,1-2)

Zamyslenie nad Božím slovom. „Hrad prepevný je Pán Boh náš“ – tak to na základe 46. žalmu vyznal Dr. Martin Luther v slovách našej evanjelickej hymny. Tak to poznávame a vyznávame aj my, dedičia reformácie. Z Božej milosti je tu deň významného jubilea našej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Dnes je to presne päťsto rokov, ako Pán Boh prostredníctvom svojho služobníka začal dielo obnovy kresťanskej cirkvi. Pán Boh vo svojej láske a milosti významným spôsobom vzhliadol na duchovne zmierajúcu Európu. Vzhliadol na svoju cirkev, ktorá sa stále viac a viac vzdalovala biblickým pravdám a naberala na seba nové a nové svetské praktiky. Len z Božej lásky a milosti sa v 16. storočí Európou začalo zvučne rozliehať: „Jedine z milosti Božej! Jedine pre zásluhy Pána Ježiša Krista! Jedine skrze vieru!“ Dnešné výročie neznamená však len spomienku na udalosti zo života Božieho muža Dr. Martina Luthera či Dr. Philippa Melancthona a ďalších spolupracovníkov, spomienku na ich zápasy o nápravu, obnovu cirkvi po duchovnej

„Nik nemôže položiť iný základ okrem toho, čo je položený, a tým je Ježis Kristus.“ (1Kor 3-11)

i mravnej stránke „v hlave i v údoch“ – ako to Martin Luther zvykol hovoriť. Význam tohto dňa a sviatku pre nás je predovšetkým v možnosti nájsť zdroj nového nadšenia, duchovného povzbudenia za Božie veci v tomto svete. Aj dnes nám znie výzva, aby sme odhodili bremeno malovernosti, ktoré nás zväzuje. Správne pochopenie evanjelia Ježiša Krista a Božej spravodlivosti je to, čo zmenilo život Martina Luthera, je to, čo pozitívne zmenilo život každého človeka. Apoštol Pavel

v Liste Rímskym píše o tom, čo reformácia vlastne znovu objavila a začala priznavať: ospravedlnenie hriešneho človeka z Božej milosti. Je to dar Božej lásky k nám, zaplatený obeťou nášho Spasiteľa Pána Ježiša Krista. A tento dar, táto skutočnosť Božej lásky a milosti, dáva pravý pokoj, vytrvalosť a slávnú nádej, ktorá nezahanbuje za žiadnych okolností, aj schopnosť služby lásky. Soli Deo gloria! Amen.

■ Doc. PhDr. Miloš Klátik
generálny biskup ECAV na Slovensku

Modlitba! Svätý Bože, jedine Tebe patrí sláva a vďaka za všetko, čo nám dáva Tvoja láska a milosť. Uvedomujeme si to aj v dnešný deň významného jubilea začiatku reformácie kresťanskej cirkvi. Prosíme, zachovaj nás i našich potomkov pri čistom vyznávaní evanjelia, vo viere, že sme ospravedlnení jedine z Tvojej milosti, a hodonom užívaní sviatosti. Daj nám i celej kresťanskej cirkvi na zemi Ducha pravdy. Prekaz a zruš všetky zlé úmysly tak, aby sa Tvoje meno posväcovalo a Tvoje kráľovstvo víťazilo v celom svete. Daj, nech nám Tvoja milosť priniesie Tvoj pokoj, nádej, ktorá nezahanbuje a učí nás skutočnej službe lásky. Amen.

„Pristupujte k Nemu, živému kameňu ľuďmi zavrhnutému, ale Bohom vyvolenému a vzácnemu, a aj vy sami ako živé kamene budujte sa na duchovný dom...“ (1Pt 2,4-5)

Živé kamene. Sväté Písmo často používa obrazy. V 1Pt 2,4-5 človeka prirovnáva ku kameňom. Na prvý pohľad sa nám to zdá nelogické, veď kameň je neživá hmota. Je obrazom chladu... lenže dôvod tohto prirovnania plynie z reality, naozaj sme ako tie kamene: tvrdí – nevieme si odpustiť, zvalujeme vinu jeden na druhého – necítíme: nevšímame si, čo trápi iných... Tvrdí, chladní a necitliví jednotlivci vytvárajú prostredie, v ktorom niet prijatia, niet dôvodu opäť sa doň vrátiť.

Živý kameň. Slovné spojenie „živý kameň“ znie nezmyselne. Veď ako môže kameň ožiť. Božie Slovo svedčí, že táto

premena je možná iba vďaka Ježišovi Kristovi. Stal sa človekom – kameňom – a pritom zostal dokonalý, čistý. Nečudujme sa, že spojenie živý kameň nedokážeme pochopiť. Aj Ježiš bol nepochopený, odmietnutý. Jednoducho bol iný. Bol pravým opakom našej tvrdosti, necitlivosti, šírenia chladu a zraňovania. Zaujímal sa o tých najposlednejších, miloval bez dôvodu, odpúšťal tým, ktorí Mu ubližovali. Ako môžeme ožiť my ostatní, ktorí sme mŕtvi pre vlastné prestupenie a hriechy Ef 2,1

Jediný spôsob je pristupovať k Nemu, živému kameňu. To nie je jednorazová záležitosť, ale nepretržitý proces. Bez Ježiša Krista nie je možná zmena. V ňom a cez Neho sme prijali spasenie, a tak iba On nás tvrdých, chladných, zraňujúcich dokáže premieňať na svoj obraz. Bez Neho a mimo Neho nemáme šancu.

Budovanie bez Krista. Mnohí budujú svoje životy, manželstvá a rodiny bez Ježiša. Dokonca je možné aj cirkevný zbor budovať bez Neho, rovnako ako aj mnohé spolky v cirkvi fungujú na inom základe ako na Kristovi. Aj sami dokážeme dosiahnuť určité úspechy, veď mnohé manželstvá a rodiny vyzerajú ideálne, usporiadané. Ježišovo podobenstvo o staviteľoch – Mt 7,24-27 A Pavlove slová o budovaní – 1Kor 3,10-15 – nás však varujú, aby sme neprestajne skúmali základ, na ktorom stojíme. Čo je budované bez podriadenosti Kristovi, sa skôr či neskôr rozpadne. Nezáleží na momentálnom úspechu. Určite by každý dokázal poukazať na rodiny, ktoré nie sú veriace, a predsa žijú priam príkladne. Netreba iba im to brať alebo hľadať ich skryté slabiny – Písmo jasne hovorí, že všetko, čo je budované bez Krista, raz padne. Niečo už tu v časnosti, mnohé až pred Jeho tvárou.

Kristus – základ stavby. V uvedenom biblickom texte – 1Pt 2,4-5 – je dvakrát použité slovo duchovný – grécky pneumatikos – tzn. Duchom preniknutý. Podľa prekladovaných a biblických slovníkov je v ostrom protiklade s výrazmi psychikos a sarkikos.

Pojem psychikos znamená pozemský, dokonca živočíсны. Slovo sarkikos sa prekladá ako telesný, hmotný, pozemský, pomínutelný. Musíme sa pýtať, ako buduje-

si bojíme nahlas vysloviť slova apoštola Pavla, že muž je hlavou ženy – 1Kor 11-3 –, že prvoradou povinnosťou muža je milovať ženu ako Kristus miloval cirkvi – Ef 5,25 – a že žena má byť poddaná svojmu mužovi – Ef 5,24

Môžeme ísť rad radom Písmom a skúmať, v čom poslúchame a v čom ignorujeme Pánovu vôľu. Podľa toho môžeme poznať, či budujeme duchovnú, telesnú či duševnú stavbu rodín a cirkvi. Nie je ľah-

me naše osobné životy, rodiny a cirkevné zbory. Nová zmluva nám budovanie duchovného domu najviac približuje na osobe apoštola Pavla. Základom jeho zvesti bol ukrižovaný Ježiš Kristus – 1Kor 2-2 – V cirkevných zboroch každú myšlienku podrobne v poslušnosť Kristovu. – 2Kor 10-5 – Teda nie poslušnosti telu a duši človeka, tomu, čo človeku vyhovuje, čo mu je milé, ale poslušnosti Kristovi. On je Pán. To je základ duchovného budovania.

Sola Scriptura alebo sola Humanita?

Hoci sa hrdíme tým, že sme cirkvou Božieho Slova, v posledných desaťročiach sa z našich domácností vytratilo. No najviac sme poľavili v poslušnosti a podriadenosti Pánovi. Jasnú zásadu reformácie „sola Scriptura“ sme nahradili výrazom „sola Humanita“. Namiesto toho, aby sme deti viedli k poslušnosti rodičom, hovoríme o ich slobode a právach. Pomaly začneme trestne stíhať toho, kto bude presadzovať prísnu výchovu podľa Písma. – Napr. Žid 12,7-11 – Taktiež sa ako-

ké vždy posluchnúť, podriaďiť sa – lebo to znamená smrť pre naše staré „ja“. Ako ľahko sa nám opakuje po apoštolovi: Spolu s Kristom som ukrižovaný a nežijem už ja, ale žije vo mne Kristus. – Gal 2,19-20 – ale ako ťažko sa to zavádza do konkrétnych oblastí reálneho života.

Každý na svojom mieste. Nikto z nás sa nerozhodol, do akej doby sa narodí, nikto z nás si nevybral rodičov. O tých najzákladnejších okolnostiach nášho života rozhodol Boh. On ako múdry stavitel položil nás – kamene-do stavby našich rodín, cirkevného zboru, národa. Nesnažme sa sami vytrhnúť a preložiť na iné miesto. Boh má s nami plán tam, kde nás položil. Tam nás chce obrusovať, formovať práve tými kamenmi, ktoré nás obklopujú, dotýkajú sa nás. Práve tí, ktorých pokladáme za najneprijemnejších, sú nástrojmi v Božích rukách, aby zomieralo naše „ja“ a aby nás nimi ako kamene formoval.

Často snívame o ideálnej rodine, ideálnych bratoch a sestách – aj farárovi –

Pane nauč nás...

*Ó, nauč nás, Pane,
chápať Božie slová,
aby sme vždy v nich našli
cieľ – radosť z domova.*

*Skade si k nám prišiel
hľadať nás a spasíť?
Priniesol si skvelý dar?
Srdce zmenil v oltár...!*

*Ó nauč nás, Pane,
žiť dlá Tvojho slova
nech už aj v nás započne,
chvíľa života nová.*

*Ó nauč nás, Pane,
tak verne milovať,
by sme sa nezdráhali
blížnemu pomáhať.*

*Ó nauč nás, Pane,
pevne v Teba veriť,
aby sme nemuseli
daromne v svete žiť.*

*Ó nauč nás, Pane,
modliť sa, pracovať,
aby sme Ti za všetko,
vedeli ďakovať.*

J. VALENT

v cirkevnom zbore... To je tá naša nespokojnosť, búrenie sa. Ako ľahko vyznáme: Kriste, Ty si môj Pán, a hneď o chvíľu chceme diktovať a rozkazovať.

Namiesto toho, aby sme sa pozerali, kde by nám bolo ľahšie, deň čo deň sa pýtajme: Pane, čo chceš, dnes vo mne zmeniť? Pane, ku komu ma dnes posielaš? Pane, komu chceš, aby som prakticky pomohol, potešil? Pane, koho môžem obdarovovať z nadbytku, ktorým si ma pozhnal? Pane, ako mám slúžiť v mojej rodine, v mojom cirkevnom zbore?

Každý z nás svojím postojom k Ježišovi Kristovi, ako tomu základnému živému kameňu určuje, či zostane chladným, mŕtvým kameňom alebo živým. V rodine, v cirkevnom zbore, na pracovisku. Jednoducho všade tam, kde nás Boh umiestnil.

■ LUBOMÍR ĎURAČKA
zborový farár

Stranu zostavila:
HILDA GULÁČIOVÁ-FABULOVÁ

Bemutatkozik a Budapest-Kelenföldi Evangélikus Egyházközség

A kelenföldi evangélikus gyülekezet idén ősszel ünnepli a Schulek János által tervezett, neoromán stílusban épült (1928-ban felszentelt) templomának 89. születésnapját. Raksányi Dezső 1932-ből származó oltárképe hitetlen Tamás történetét eleveníti meg, amint Krisztus megmutatja sebeit a kételkedőknek. A templom orgonáját 1934-ben avatták fel, 1974-ben Sulyok Imre tervei szerint építették át. A gyülekezet első lelkésze Szűts Gábor volt, de a meglehetősen viharos 20. században szolgált Kelenföldön Szántó Róbert, Ordass Lajos későbbi püspök, Kendeh György, Botta István és Bence Imre is.

Kelenföldön vasárnaponként három, Farkasréten pedig egy istentisztelet tartanak a gyülekezet jelenlegi lelkészei: Blázy Árpádné másodlelkész, Blázy Árpád parókus lelkész és Gáncs Tamás igazgató lelkész, akik a számos lelkes önkéntes munkatárs mellett számíthatnak Vincze Délia ötödéves teológushallgató-hitoktató, Gombkötő Beáta hitoktató lelkész, valamint Rezesy Miklós és Missura Tibor nyugdíjas lelkészek szolgálataira is. A hagyományos istentiszteleti formák mellett havonta családi, nagy ünnepekkor gyer-

mek-istentiszteletet is ünnepel a gyülekezet. A Fővárosi Protestáns Kántorátus 1996 óta végez heti rendszerességgel liturgikus szolgálatot a vasárnap esti vesperán, illetve havonta egy alkalommal, a hónap harmadik vasárnapján zenes istentiszteleten énekes és hangszeres szólisták is szolgálnak.

A kelenföldi evangélikus közösségben hosszú évek óta vannak bibliaórák, működnek gyermek- és ifjúsági csoportok, imaközösség, fiatal házások köre, baba-mama kör, középkör, kézimunkakör, női kör, férfikörök, istentiszteleteken felolvasók alkalma, sőt még kézimunkakör és tornacsoport is.

A gyülekezet ének- és zenekarát Bence Gábor karnagy-kántor vezeti, Pál Diana pedig orgonista-kántorként szolgál a gyülekezetben. A budavári evangélikusokkal közös 32. számú Dévai Bíró Mátyás cserkészcsapat őrsgyűléseinek is a gyülekezet ad otthont. Jelenleg az egyházközség előtt álló legnagyobb kihívások egyike megtalálni a megfelelő anyagi forrásokat a tervezett Fügefa Kelenföldi Evangélikus Óvoda kialakításához és működtetéséhez.

Az idei jubileumi évben a *Reformáció* 500 hónapjának egyik kiemelt alkalma –

Evangélikus istentisztelet a Duna Televízióban

Október 29-én, a Szentháromság ünnepe utáni 20. (Biblia-) vasárnapon 11 órától istentiszteletet közvetít a Duna Televízió a kelenföldi evangélikus templomból. Igét hirdet Fabiny Tamás püspök.

a bibliatörténeti kiállítás, gyermekprogramok, a *Reformáció szimfónia* előadása, irodalmi est, tematikus estek mellett – a reformációi istentisztelet közvetítése, amelyen Fabiny Tamás püspök szolgál igehirdetéssel, a liturgiában a gyülekezet lelkészei szolgálnak, valamint a gyülekezet ének- és zenekara, amely – többek között – Bach 80. kantatájából ad elő részletet. Orgonán játszik Pál Diana, vezényel Bence Gábor.

További információk, illetve az évente négy alkalommal megjelenő hírlevél elérhetők a kelenfold.lutheran.hu weboldalon, valamint a gyülekezet egyre látogatottabb Facebook-oldalán. ■

FOTÓK: SCHERMANN ÁKOS

A reformáció ünnepe

Zsolt 46,2-12

Mire jó az örökölt vár?

Biztonságra, védelemre vágyunk. Hogy azt érezhessük, nem vagyunk kiszolgáltatva az ellenséges vagy talán csak annak hitt erőknél, hogy elviselhesünk bántó szavakat és tetteket, hogy legyen, ami megtart a bizonytalansággal szemben. Ezért jelent nagy vigasztalást annak az evangélikus jelmondatunknak a tartalma, amellyel ebben az évben talán még hangsúlyosabban szembesülünk, és amely szerint erős várunk van.

Amikor a birodalmi átok alá vetett, tehát mindenki szabad prédájának tekintett Luther Márton 1522 márciusában elhagyta a számára menedéket nyújtó Wartburg várát, ezt írta az őt védelmező Bölcs Frigyes választófejedelemnek: „Wittenbergbe sokkal magasabb védelem alatt megyek, mint a fejedelemé.” Oltalmoként tekintett Istenre, akárcsak a zsoltáros. Sőt a legbiztosabb erősségként, amely többet ér a látható uralkodóknál, seregeknél és falaknál.

A reformáció elindulásának ötszázadik évfordulóján bennünket is arra figyelmeztet a 46. zsoltár, hogy nem a reformáció emlékezése, nem Luther Márton, de nem is a megújítási törekvések tartanak meg. Egyetlen erős várról szól az ének. Kulturális, gazdasági, társadalmi kincsek, amelyeket a reformáció örökségének szoktunk tekinteni, de még a nagyobb megbecsülésre érdemes teológiai felismerések is eltörpülnek a reformáció igazi központi értéke, egyetlen békességünk és segítségünk, Jákób Istene, a mi várunk mellett.

Mire jó az a vár, akit a reformátoroktól és a 46. zsoltár szerzőjétől örököltünk? Védelemre az ősellenség ellen. A zsoltár nem csupán hétköznapi kellemetlenségektől óvó burokról tanúskodik, hanem a mindent elsodró pusztítással szemben rendíthetetlenül álló, biztos pontról. Arról, aki le tudja győzni az ősi káoszt, aki ajtókkal zárta el a tengert. Hiába énekelték az „Erős vár”-t harci dalként, az ősellenség nem a katolikusok, nem Tetzl, Cajetan vagy a Habsburg-seregek! A mi oltalmunk és erősségünk ennél nagyobb nyomorúságból akar és tud minket kisegíteni. Hajlamosak vagyunk arra, hogy egyes ismerőseinket tekintsük ellenségnek vagy legalábbis vetélytársnak. Hogy őket akarjuk legyőzni, sőt ellenük kérjük Isten biztos segítségét. A mi Urunk a 46. zsoltáron keresztül feljebb emeli a tekintetünket. Harci helyzetről beszél ugyan, de óv bennünket attól, hogy a másik emberben lássuk az ellenséget.

Mire jó az örökölt vár? Védelemre a félelem ellen. Hatalmas távlatokat vázol fel a zsoltár, mégis alapvetően a szívünkről szól. A fő kérdés nem az, hogy megindul-e a föld, és hogy hegyek omlanak-e a tenger mélyébe, hanem az, hogy félünk-e.

E világ minden ördögének akkor nincs rajtunk hatalma, ha minket meg nem rémít. Döbbenetes, ahogyan Luther kincs, élet, hitves, gyermek elvesztéséről énekel, és ezek a látható értékek mind másodlagossá válnak a láthatatlan menny mellett. Nekünk olyan Urunk van, aki képes elűzni a félelmünket. Ez többet ér minden külső győzelemnél.

Mire jó az örökölt vár? Védelemre a háború ellen. A mi Istenünk ijat tör össze, lándzsát tördel szét. Meggyőződésem, hogy nemcsak mások fegyvereit, hanem az enyéimet is. Ugyanis e világ ura ott van minden gyűlöletben, minden bosszúmban. Is-

ALFRED RETHEL MÉSZEJE

ten hatalmas ajándéka, hogy véget vet minden perlekedésünknek vele, egymással és magunkkal. Jézus Krisztus keresztje mutatja meg, hogy a Seregek Ura milyen békésen küzd, nem ijat és lándzsát használva harcol értünk, hanem megbékéltet minket is.

Hogyan lesz mindez a miénk? Reggelre kelve. Erőnk magában csak ennyit érne: „Amit raktak estig, leomlott reggelre.” Magunkat, másokat feláldozva hiába igyekszünk olyan falakat felhúzni, amelyek megvédenek az ellenségtől, a félelemtől, a háborútól, falaink kudarcot vallanak. Csendesedjünk el, és tudjuk meg, hogy kegyelemből, a mi fáradozásunktól függetlenül mégis van erős várunk.

■ TÓTH KÁROLY ISTVÁN

Imádkozzunk! Istenem, annyiféle módon próbálok megvédeni magamat, érdekeimet, jó híremet. Add, hogy rád tudjam bízni magam, mert csak te tarthatsz meg engem. Ámen.

Bemutatkozik a Sárvári Evangélikus Egyházközség

Sárvár szellemisége a 16. században, a három részre szakadt országban messzire világított. Nádasdy Tamás nádornak és feleségének, Kanizsai Orsolyának az udvara egyesítette a magyar hagyományokat és a haladó nyugati kultúrát. Sárvár a török elleni küzdelem és a hazai hitújítás központjává vált. Menedéket és támogatást kaptak itt a magyarországi reformáció első jeles képviselői: Sylvester János, Dévai Bíró Mátyás, Tinódi Lantos Sebestyén, majd százötven éven át sok utódjuk.

Sárvár-Újszigeten jelent meg 1541-ben Sylvester János Újszövetség-fordítása; ez az első Magyarországon nyomtatott teljesen magyar nyelvű könyv. A hazai művelődéstörténet olyan kiemelkedő teljesítménye volt ez, amelyhez három kivételes ember közös munkája kellett.

1576-tól Szegedi Máté megválasztásával a Nádasdyak városa lett a hazai evangélikusság első püspöki székhelye.

A török idők elmúltával a Habsburg-ház uralkodása a protestánsokra nézve szomorú emlékű, 1671–1681 közötti gyászévhez vezetett. A pozsonyi véstörvényszéken gályarabságra ítélték közül tizenöt lelkész egy évig itt sínylődött a vár börtönében. A gályarabok em-

léktábláját minden évben megkoszorúzza az evangélikus és a református gyülekezet a február 11-éhez legközelebb eső vasárnapon, közös istentisztelet után, a város vezetőinek részvételével.

Az 1781-es türelmi rendelet után eljött az újrakezdés ideje. Sárváron az evangélikusok először fatemplomot építettek, ez azonban egy városi tűzvészben leégett. A ma is álló templomot Geschrey Sámuel tervezte, 1836-ban szentelték fel. A kitűnő arányú, puritán egyszerűségű épület szépségével kiemelkedik a dunántúli provinciális klasszicista műemlékek közül. A reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára készülve az állami Reformáció Emlékbizottság hatvanmillió forintos támogatásával teljesen restaurálták, így újra eredeti szépségében ragyog. A megszépült templomban három új emléktábla őrzi a korábban itt szolgáló lelkészeknek, tanítóknak és kántoroknak, valamint a gyülekezet patrónusainak és felügyelőinek a nevét.

A vasárnapi istentiszteleteken túl manapság a legelevenebb élet a gyülekezet kiscsoportjaiban folyik. A farsangi bálók rendezésével a rendszerváltás után évszázados hagyományt sikerült újraéleszteni. A templom mögötti árkádsor az ott

Evangélikus istentisztelet a Magyar Rádióban

hirdet Rostáné Piri Magda esperes.

Október 31-én, a reformáció ünnepén 10.04-től istentiszteletet közvetít a Kossuth rádió a sárvári evangélikus templomból. Igét

felépített kemencével sok emlékezetes nyári rendezvény helyszíne. A gyülekezeti újság megjelentetésének szintén régi hagyománya van; az utóbbi húsz évben *Magvetés* címmel kerül a lap az olvasók kezébe.

Sárvár a reformáció európai városa. A helyi evangélikus egyházközség és a város önkormányzata együtt csatlakozott az Európai Protestáns Egyházak Közösségének reformációi programjához, ennek keretében kereste fel Sárvárt ez év február 3-án az európai reformációt bemutató kamion. A Nádasdy Ferenc Múzeum újonnan kialakított bibliatermében, egy nyomdagép mellett ekkor helyezték el Sylvester Újtestamentum-fordításának egy eredeti példányát. ■

FOTÓK: REMPORT RICHÁRD

Egyházi napok Erdélyben

Húsz év után rendeztek újra Kirchentagot, egyházi napokat Erdélyben. A szervezésbe a Nagyszeben központú szász evangélikus egyház bevonta a magyar evangélikusokat is. A nyitó istentiszteletre szeptember 29-én került sor a híres brassói fekete templomban német nyelven, magyar és román szinkrontolmácsolással.

A többnemzetiségű hívek zsúfolásig megtöltötték Európa legkeletebbre fekvő gótikus templomát. Az istentiszteleten elhangzott négy rövid igehirdetés felidézte az erdélyi evangélikusság négy korszakát a reformátor Honterustól a brassói nagy tűzvész után előállott új helyzeten, majd a liberalizmus és a pietizmus idején keresztül a 20. és a 21. század nagy kérdéseire. Ez utóbbiak a kivándorlás, a lakosságcsökkenés, a szórványhelyzet és az új kezdet fogalmaival írhatók le. Az első igehirdetést Koszta Enikő brassói lelkész tartotta. Az eseményen a világ több országából számos testvéregyház küldötte is megjelent.

A brassói Kirchentag keretében jó néhány kifejezetten magyar program-

mal is kedveskedtek az idelátogatóknak. Péntek este ifjúsági istentisztelet volt a brassói evangélikus templomban, szombat reggel Kalit Eszter doktorandusz tartott bibliatanulmányt, majd a nap folyamán Nagy Adél lelkész várta interaktív foglalkozásra a gyermekeket.

Az elmúlt években szépen felújított brassói belvárosban *Honterus nyomában* címmel szerveztek tematikus városnézést. A nagyszámú résztvevő megismerhette azt a sajátos kegyességet és kultúrát, amelyet az erdélyi evangélikusság évszázadokon át képviselt.

Szombat este igazi zenei csemege, ősbemutató várta a Kirchentag vendégeit. A *Brassói mise* evangélikus, katolikus és ortodox szerzők közös műve, amely-

FOTÓ: BENEDEK BÉLA

ben kifejezésre jut Erdély vallási és nyelvi sokszínűsége. A koncert istentiszteleti keretben zajlott, a liturgiát Reinhart Guib erdélyi szász püspök és Koszta Enikő brassói lelkész vezette.

Október 1-jén, vasárnap több külföldi vendég szolgált Brassó és környéke evangélikus templomaiban. Fabiny Tamás, az Északi Egyházkerület püspöke Feketehalom nyolcszáz éves vártemplomában tartott ünnepi igehirdetést.

Forrás: Evangélikus.hu

FOTÓK: KOSZTICSÁK SZILÁRD / MTI

„A magyar egyházak képviselőinek együtt kell maradniuk és továbbmennük” – fogalmazott az emberi erőforrások minisztere szeptember 30-án a kolozsvári Farkas utcai református templomban, a reformációi emlékévként erdélyi főrendezvényén. Balog Zoltán Arany János *Walesi bárdok* című balladáját idézve azt mondta, hogy a Protestáns Teológiai Intézetbe átvonuló lelkészek és világiak nem lángsírba mennek dalolva, hanem arra készülnek, hogy együtt munkálják a lelki-szellemi megújulást. A kolozsvári ünnepségeken részt vett a magyar miniszterelnök is. Orbán Viktor a legszorosabb értelemben vett lelképásztori szolgálat jelentőségét fogalmazta meg elvárásaként a teológusifjúság számára.

„Magyarország ma már lélekben és testben is elég erős ahhoz, hogy felelősséget vállaljon az erdélyi magyarokért is” – ezt már az erdélyi Szászfenes református templomának vasárnapi avatóünnepségén jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök. A Kolozsvárral csaknem összeépült Szászfenes több mint ezerfősre gyarapodott református közössége istentiszteleteit eddig a település kultúrházában, majd egyik presbiterük panziójában tartotta. A reformációjubileum évében felavatott templomuk építése három és fél millió lejbe (238 millió forint) került. A Bethlen Gábor Alapkezelő százhatvanmillió forinttal járult hozzá az építkezéshez.

■ *Forrás: MTI*

Felügyelők országos konferenciája

Mit tanulunk az ötszáz évből? Idén is megrendezzük szokásos revfülöpi konferenciánkat. Szeretettel várjuk a gyülekezeti, egyházmegyei, kerületi felügyelőket országos találkozóinkra november 3–5. között. A találkozó péntek este vacsorával kezdődik, és vasárnap ebéddel zárul. A következő témák várhatók: az egyházi életpálya tervezhetősége; világiak az egyházkormányzásban; a jól működő gyülekezet; felkészülés a tisztújításra – gyülekezeti feladatok. A részletes programot a levelezőlistákon és a honlapon hamarosan közöljük. Jelentkezni a revfulop@lutheran.hu e-mail-címen lehet október 31-ig. Támogatott részvételi díj: 6000 forint.

Felhívás álláshely betöltésére. Az Evangélikus Pedagógiai Intézet pedagógiai előadó, pedagógiai szakértő munkakörökbe (teljes munkaidőben) várja azon leendő munkatárs jelentkezését, aki legalább tízéves, kiemelkedő, eredményes szakmai munkával, kifejezetten jó együttműködési és kommunikációs készséggel, szociális kompetenciákkal rendelkezik. Pedagógus-szakvizsga előfeltétele az alkalmazásnak. Kiemelt területek: szakmai szolgáltatások szervezése, elemzések készítése a szakmai szolgáltató által végzett tevékenységek területén. Előnyt jelent szakmai szolgáltató intézményben vagy evangélikus köznevelési intézményben szerzett tapasztalat. A munkavégzés helye: 1085 Budapest, Üllői út 24. A jelentkezés határideje: október 27., 16 óra. Jelentkezni lehet Majorosné Lasányi Ágnes igazgatónőnél önéletrajz és motivációs levél elektronikus úton történő megküldésével. Levelezési cím: 1085 Budapest, Üllői út 24.; e-mail-cím: agnes.lasanyi@lutheran.hu.

A Keresztény Értelmiségi Fórum következő alkalmán a budahegyvidéki evangélikus templomban (Budapest XII. ker., Kék Golyó u. 17.) október 25-én 18.30-kor *Csontváry, a próféta* címmel Végvári Zsófia vetített képes művészettörténeti előadása hangzik el.

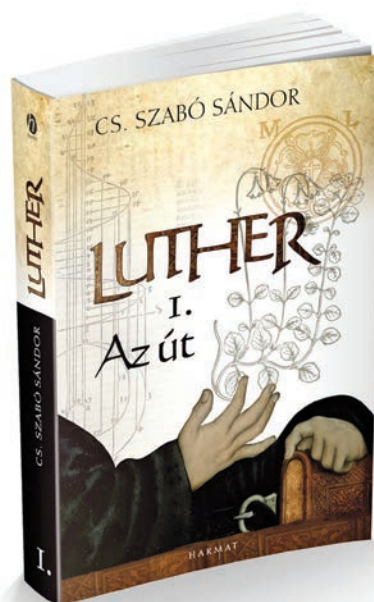
Az Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítvány a Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködve szeretettel várja az érdeklődőket következő disputájára a múzeumba (Budapest V. ker., Károlyi u. 16.). Időpontja: október 26. (csütörtök), 18 óra. Disputapartnerek: Parti Nagy Lajos író és Závada Pál író, dramaturg. Moderátor: Galambos Ádám evangélikus teológus. Téma: Esterházy Péter élete és munkássága. A rendezvényre a belépő felnőtteknek 600 Ft, diákoknak, nyugdíjasoknak 300 Ft. (A belépő megvásárlói a Petőfi Irodalmi Múzeumot támogatják.) A beszélgetés élőben követhető a Pim.hu oldalon is.

Szívesen segítene? A Magyar Rákellenes Liga önkéntes segítőtársakat keres daganatos betegek lelki támogatásához. Az érdeklődők számára Budapesten november elejétől kb. hat hónapos ingyenes képzést tartunk kedd délutánonként. Jelentkezését október 31-ig várjuk! Elérhetőségeink: Magyar Rákellenes Liga, 1507 Budapest, Pf. 7.; lelkisegely@rakliga.hu; tel.: +36-1/225-1621, +36-20/565-5589.

Templomok, templomtornyok felújítása, villámvédelem kiépítése. Több mint 35 év referenciával. Bede László, 06-30/943-5089.

Meghívó könyvbemutatóra

A Harmat Kiadó tisztelettel meghívja Cs. Szabó Sándor *Luther – Az út (I.)* című könyvének bemutatójára október 26-án, csütörtökön 17.30-ra a Libri Könyvpatotába (1072 Budapest, Rákóczi út 12.) és október 27-én 17 órára a Libri Debrecen Könyvesboltba (4029 Debrecen, Csapó u. 30).

Isten szól – bibliatörténeti kiállítás (14–20. század) a kelenföldi evangélikus gyülekezet tanácstermében (Budapest XI., Bocskai út 10.). Megtekinthető december 10-ig munkanapokon és vasárnap 9–13 óra között.

Tisztelt Vásárlóink!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a Luther Kiadó és az evangélikus könyvesbolt október 31-én és november 1-jén zárva tart. November 2-ától a szokásos nyitvatartási időben várjuk kedves vásárlóinkat: hétfőtől péntekig 9 és 17 óra között.

Webáruház: lutherkiado.hu/bolt.

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÖRBOTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levélcím: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 134. Pf. 10.

Telefon: 28/360-170, 30/948-9575, 30/728-8161.

E-mail: gombosmi@harangontes.hu, info@harangontode.hu.

A reformáció megmozgat...

Az osztrák evangélikus-református egyház (Evangelische Kirche Augsburgischen und Helvetischen Bekenntnisses in Österreich) idei legnagyobb rendezvényét szeptember 30-án Bécsben, a Rathausplatzon tartották. A reformáció születésének ötszázadik évfordulóját is ünneplő alkalomra meghívást kaptak a határ menti magyarországi gyülekezetek tagjai is. Ágfalváról, Harkáról és Sopronbánfalváról mintegy ötvenen vettek részt a különleges eseményen.

Az összejövetel Bécs egyik legimpozánsabb részén, a városházát körülölelő téren és parkban zajlott. Michael Bünker püspök a megnyitón elmondta, hogy azért választották ezt a helyszínt, mert egy ilyen ünnep zárt térben, neonégők között elképzelhetetlen volt a szervezők számára.

A rendezvény mottójául a „Reformation bewegt”, azaz „A reformáció megmoz-

gat” mondat szolgált. Ennek jegyében valóban mozgalmas, sokszínű programokon vehetett részt a több ezer érdeklődő. A hatalmas téren az osztrák evangélikus egyház minden tartománya és a főbb munkahelyek is bemutatkoztak egy-egy pavilonban, a színpadokon pedig zenés műsorok, előadások váltogatták egymást. Az utóbbiak három olyan fő téma – a béke, az

igazságosság és a teremtés megóvása – köré csoportosultak, amelyek a szervezők feltételezése szerint a ma egyházát is meg kell, hogy „mozgassák”.

Az eseményen jelen volt és felszólat a Nobel-békedíjas Leymah Gbowee is. A libériai békeaktivista az üdvözlésében elmondta, hogy ma a békének, az igazságosságnak és a teremtés, a természet megóvásának a reformációjára is szükségünk van. Ehhez nem kellene dollármilliárdok, hanem kinek-kinek a szűkebb környezetében kell megtennie a saját kis lépéseit.

Az alkalom a késő estébe nyúló zenés programmal és egy záróáldással ért véget.

■ HEINRICHES ESZTER

FOTÓK: EPD

A látványosan profi szervezés ellenére mi, magyarok egy kis hiányérzettel távoztunk a reformációi jubileum bécsi fesztiváljáról. Ahogy esperesünk, Mesterházy Balázs megfogalmazta: hiányzott a nagy, közös liturgikus élmény. A mi „magyar lelkünknek” hiányzott a programból az istentisztelet, hiányzott az „Erős vár a mi Istenünk...” kezdetű vagy más, jól ismert evangélikus „sláger” közös éneklése. Gyermekeink viszont egyöntetűen pozitívan értékelték a bécsi kirándulást – a Rathaus melletti park remek szabadtéri játékaiknak köszönhetően. A kicsinyek itt egész nap zsonglórködhetnek, óriási felfújtt kukacokon, Gaudiwurmokon csatázhattak, hatalmas gumilabdákba bújva futballozhattak, életnagyságú Luther-babával szelfizhettek, gólyalábakon sétálhattak, ügyességi játékokon versenyezhettek. Mindezt teljesen ingyen. Ezúton is köszönjük tehát az ausztriai egyház vendégszeretét.

Lajoskomáromi hálaadás

A helyreállított oltárkerítésért, illetve az Agape Evangélikus Szeretetszolgálat negyedszázados működéséért adtak hálát a lajoskomáromi evangélikusok az október 8-án tartott ünnepi úrvacsorás istentiszteleten. Az alkalmon Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület püspöke hirdette Isten ígését. A liturgiában Szarka István fejr-komáromi esperes és Decmann Tibor helyi lelkész működött közre. Az énekeket a gyülekezet fúvószenekara kísérte. Három kincsről beszélt a meghívón szereplő 2Tim 1,14 alapján tar-

tott prédikációjában Szemerei János püspök. Elsőként a Luther által ötszáz évvel ezelőtt újra felfedezett evangéliumot említette, amely Isten szeretetének Jézusban megmutatott csodájáról szól. Másodikként a közösséget, harmadikként pedig – az Isten ígéséből fakadó gyümölcsként – a szolgálat ajándékát emelte ki. Az igehirdetés után Szarka István esperes mondott áldást a felújított oltárra (képünkön).

Az istentisztelethez kapcsolódó közgyűlésen Decmann Tibor felidézte a reformáció történetét, majd beszámolt az oltárkerítés készítéséről. Elmondta, hogy a korábbi forma helyreállítására törekedtek; az eredetit a két világháború közötti időszakból származó fotó segítségével sikerült rekonstruálni. A munka költsége egymillió forint volt, amelynek kisebb részét pályázati forrásból, nagyobb részét viszont önerőből, illetve a gyülekezeti tagok céladományaiából tudták fedezni.

■ ADÁMI MÁRIA felvétele

ORATIO OECUMENICA

Urunk, Istenünk, csak a te szavad teheti teljessé töredezett életünket, szakadozott világunkat. Ezért könyörgünk hozzád.

Könyörgünk egyházunkért és a földön élő összes keresztényért. Segíts bennünket, hogy közösen, egy szívvel tanuskodjunk rólad, keressük akarodat, és példát mutassunk a szeretetben minden embernek.

Könyörgünk gyülekezetünkért és benne önmagunkért. Add, hogy jól használjunk fel minden lehetőséget, amikor veled találkozhatunk, akaratodat megismerhetjük, szeretetedet átélhetjük. Segíts bennünket testvérként szeretni egymást és a téged kapott képességeinket a közösség szolgálatába állítani. Ajándékozz meg nyitottsággal azok felé, akik a mi gyülekezetünkben keresnek téged.

Könyörgünk hazánkért és benne minden emberért. Segíts mindnyájunkat tisztességesnek maradni mindennapi küzdelmeink közepette, és adj bölcsességet azoknak, akik életeket befolyásoló döntéseket hoznak.

Könyörgünk minden szűkséget szenvedőért. A betegekért és azokért, akik gyászolnak, és azokért, akiknek közeli halálukkal kell szembenézniük. Azokért, akik megélhetési gondokkal küzdenek, és azokért, akiknek nyugalomra, békére és elfogadásra lenne szükségük. Azokért, akiknek családi problémáik vannak, és azokért, akik csak vágnak családra.

Könyörgünk mindenkiért, aki téged keres, és mindenkiért, akinek életfeladata a te szavaid hirdetése: hittanárookért, gyülekezeti munkásokért, lelkészekért és minden elhivatott keresztényért. Ámen.

Evangelikus Élet

A Magyarországi Evangélikus Egyház lapja

Megjelenik kéthetente

- E-mail: evelet@lutheran.hu
- EvÉlet online: www.evangelikusélet.hu
- Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu
- Előfizetés: kiado@lutheran.hu
- Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-20/824-5519. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): BALLA MÁRIA (maria.balla@lutheran.hu)
- Főszerkesztő: ILLISZ L. LÁSZLÓ (laszlo.illisz@lutheran.hu)
- Magazinszerkesztő: KÉZDI BEÁTA (beata.kezdi@lutheran.hu)
- Hírszerkesztő: T. PINTÉR KÁROLY (karoly.pinter@lutheran.hu)
- Olvasószerkesztő: DOBSONYI SÁNDOR (sandor.dobsonyi@lutheran.hu)
- Korrektor: MÁTÉ TÓTH ZSUZSANNA (matetot@gmail.com)
- Tervezőszerkesztő: SZABÓ DÁVID KÁROLY (david.szabo@lutheran.hu)
- Rovatvezetők: KENDEH K. PÉTER – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA – A vasárnap ígéje (mariann.matrai@lutheran.hu),

FÜLLER TÍMEA – Gyermekeknek (f.timea.71@gmail.com),

TAMÁS TAMÁS – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu),

DR. ECSEDI ZSUZSA – Cantate (ezsu@lutheran.hu),

KOVÁCS ELEONÓRA – Thesaurus (eleonora.kovacs@lutheran.hu),

STIFNER-KÓHÁTI DOROTTYA – Életem ígéje, Tallózó (evtallozo@gmail.com)

- Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 06-1/317-5478, 06-20/824-5518

- Felelős kiadó: KENDEH K. PÉTER (peter.kendeh@lutheran.hu)

- Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.) Felelős vezető: NAGY ZOLTÁN

- Árusítja a kiadó.

- Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletlég telefonszámán: 06-1/767-8262 és a Luther Kiadónál.

- INDEX 25 211, ISSN 0133-1302

- Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyedévre 3900 Ft, fél évre 7800 Ft, egy évre 15 600 Ft, más európai országba egy évre 52 500 Ft (167 euró), egyéb külföldi országba egy évre 61 400 Ft (195 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság.

- Beküldött kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

- Címlepfotó: KISS TAMÁS

9 770133 130004

A nyugdíjas lelkészek következő bibliaóráját a Deák téren november 3-án, délelőtt fél tízkor tartjuk. Győri János Sámuel tart előadást *Visszatekintés, amiért hálát adok* címmel.

Szentháromság ünnepe után 20. (Biblia-) vasárnap

Ám 8,11-12

Kell egy saját Biblia!

Ismerős igeverset keresek. Valaki kedvesen felkínálja a Bibliáját. Lapozok, lapozok... Ám a helyzet egyre reménytelenebb. Pedig szinte a szemem előtt van, fön, a bal sarokban. Hiába – sóhajtok –, nem találom meg, csak a sajátomban.

Minden, a Bibliát rendszeresen olvasó ember számára ismerős helyzet. A saját Bibliám kézre áll. Csukott szemem előtt is ott van az oldalkép. Betűi emlékeket ébresztenek, melegséget árasztanak, szinte élnek. Kell egy saját Biblia!

Nekem is van saját Bibliám. A harmadik azóta, hogy fontosá vált számomra ez a könyv. Az első fekete volt, újrakötött, a borító jobb felső sarkában arany kereszt. A második királykék, új fordítású, egyhasábos. A mostanit nagyon szeretem. A színe ugyan jobb is lehetne, de rugalmas a borítója, jólesik megfogni. Első perctől érzem, hogy az enyém. De fel tudom idézni anyám Bibliáját is, a bordóval metszett lapokat, sőt nagyanyámét is nyomott mintás, fekete borítójával, amelyen néha megcsillant a fény.

Miért kell saját Biblia? Azért, mert a könyv mondanivalója olyan személyes, hogy üzenetét idegen könyv nehezen közvetíti. Luther a zoltárok magyarázatában azt mondja, magunkra ismerhetünk a zoltárszerzők szavaiban. Mintha én mondanám! Mintha az én panaszom szólalna meg! Igen, magunkra ismerhetünk a visszafogadott tékozló fiúban, a megkeseredett idősebb testvérben, a megigazult vámszedőben, a megszidott farizeusban, Péterben, akire nemcsak nagycsütörtök éjszaka tekintett a Mester, hanem húsvét után is, hogy kérdezzen is, mégpedig fontosat.

Ha elérnek engem a Biblia történetei, akkor fordulatot vehet az életem. Villámfényként világosodhatnak meg eddig átláthatatlan helyzetek. Valóban megújulhat az erőm, pedig már mindent kiejtettem a kezemből. Emelt fővel mehetek tovább – „megigazulva” –, pedig azt hittem, én vagyok a leghitványabb. És elcsöndesedhetek, mélységes, megdöbben csendben, pedig abban a tévhitben éltem, hogy én vagyok a legjobb, és én majd megmondom...

Igen, ezek az én történeteim, az én szavaim, az én sorsom. Általuk engem szólít meg, engem hív Isten, és előttem nyitja ki a menny kapuját. Mindent innen, ebből a könyvből, az én Könyvemből tudok meg. És ez a tudás a szó szoros értelmében életet jelent.

Bezárulhat ez a könyv? Ámós próféta szavaival azt üzeni ma, a Biblia vasárnapján Isten, hogy igen. Bezárulhat. A szívünk szakad meg azokért a testvéreinkért, akiknek kezéből kicsavarták a Bibliát. Akik az életükkel játszanak, ha el mernek menni egy templomba, hogy ezt az életet jelentő Szót meghallgassák. Azonban a mai ige nem róluk szól. Hanem mirőlünk, akiket tán

FOTÓ: VALIDA JÁNOS / MTVA

még meg is dicsérnek, ha Biblia van a polcunkon, csakhogy magunk nem becsüljük ezt az égből jött ajándékot. Nem olvassuk és nem hallgatjuk annyiszor, mint lehetne, de legfőképpen nem vesszük komolyan. Egy szikrányit sem változtatunk az életünkön, bár meghallottuk és megértettük, mit üzen nekünk Isten. Dízletnek, státusszimbólumnak használjuk a Bibliát. És ez nagyon veszélyes dolog.

Mert jöhetnek napok, amikor nagy szükségünk lenne a Könyv szelíd hangjára. Hogy erőt öntsön belénk, és értelmet adjon napjainknak. De annyiszor elengedtük a fülünk mellett útmutatását, hogy eltompult a hallásunk. Elvesztettük azt az érzékszervünket, amely fogja Isten megszólító hangját. Elpuskáltunk sok-sok lehetőséget, lepergett rólunk minden, csak szánkkal vallottuk őt Úrnak. Minden ilyen döntés tompította a hallásunkat. Most fülelnék, mert nagyon kellene a Szó, de süket csönd vesz körül. Nem hallunk. Mi magunk zártuk el magunkat szép lassan, nagy jólétünkben Isten kegyelmének áramlásától. Ez az életünk igazi, nagy tragédiája.

Bibliavasárnap pedig azért van, hogy megóvjon ettől a szörnyű végtől, és felbátorítson Isten igéjének figyelmes hallgatására és bátor megtartására.

■ SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Imádkozzunk! *Istenem! Köszönöm, hogy még hallok igédet. Szeretném, ha a szívem mélyéig hatolna, hogy ne tudjak másként gondolkodni és cselekedni, csak úgy, ahogyan te igéd üzenetében élem tárod. Merészség kell ehhez. Add meg nekem! Ámen.*

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (október 29.) *Ámósz így válaszolt: Pásztor vagyok én, és független vagyok. De elhívott engem az Úr a nyáj mellől, és ezt mondta nekem az Úr: Eredj, és prófétáldj népemnek, Izráelnek! Ám 7,14b-15 (1Kor 14,3; Mk 10,2-9[10-16]; 1Thessz 4,1-8; Zsolt 69,1-16) Uram, hálás szívvel veled kezdem a hetem. Mint egykor Ámósz, engem is elküldtél, és megbíztál, hogy hirdessem üzenetedet. Beleszóltál az életembe, kiemeltél a korábbiából, feladattal bíztál meg. Amikor pedig nemcsak látom, vagy magamban forgatom, magamnak tartom meg, hanem nyilvánosan hirdetem is a te üzenetedet, akkor felkavarodik az állóvíz. Tudom, hogy te nem lagymatag, a korszellem, a mai világ által irányított szívet és életet vársz tőlem, hanem a te szent ügyedért buzgólkodót. Olyan, akinek fontos, hogy a te akaratodat cselekedjem, aki küldtél engem, hogy elvégezzem a rám testált feladatot. Hála neked ezért!*

Hétfő (október 30.) *Több jót teszek veletek, mint azelőtt. Akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr! Ez 36,11 (Róm 8,32; 2Thessz 3,6-13; Ez 10,1-22) Rossz látni az elhanyagolt épületeket, a szinte üres templomokat, a parlagon hagyott földeket, a gazos kerteket, a megmetszetlen gyümölcsfákat. Bántja a szemünket, szinte már fáj. Mennyire fájhat Istennek a tőle elfordult, poros, piszkos, gondozatlan lelkünk, kusza életünk látása! Ennek kapcsán mégsem az történik, ami mindebből egyértelműen következhetne. Isten nem fordul el tőlünk, és nem hagy magunkra. Hanem maga jön hozzánk, felénk fordul, és hozzánk szól: jót ígérve. Nemcsak renoválást vagy akár újjáépítést ígér, hanem valami olyanról beszél, ami ennél sokkal, de sokkal több és értékesebb. Kegyelme mérhetetlenül több, mint a korábbi testi-lelki állapotunk helyreállítása. Ő az, aki mindvégig hűséges marad, aki hazavisz bennünket. A kilátástalan és reménytelen helyzetben is reményteljes jövőt, örök életet készített el nekünk. Így Krisztusban üdvözítő hatalmáról ismerhetjük őt meg igazán.*

Kedd (október 31.) *Hagyj fel a rosszal, és cselekedj jót, törekedj békességre, és kövesd azt! Zsolt 34,15 (Róm 15,7; Mt 5,1-10[11-12]; Róm 3,21-28; Ez 11,14-25) Az egyik fontos jelmondata ez volt a reformációnak: vissza a forráshoz, a Szentíráshoz. A hibás szemlélet után visszatérés az Igéhez, Krisztushoz, aki által van megigazulás. Ez kérdések sorozatát vetette fel: a jó cselekedeteimért fogad el Isten, vagy Krisztus-hitemért, mert bízom benne, elfogadva áldozatát? Olvaszuk, halljuk ezt az ígét. Annyira egyszerűnek tűnik, és mégsem megy, saját erőből biztosan nem sikerül. Pedig boldogságot*

nyújtó életet csak így lehet élni: Isten közelségében a jót cselekedve, minden tisztátalant, szentségtelent, rosszat kerülve, Krisztus példáját követve.

Szerda (november 1.) *Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétéltű karnál, mélyre hatol, az elme és a lélek, az ízületek és a ve-lők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait. Zsid 4,12 (Jób 13,9; Ef 5,25-32; Ez 12,1-6) Isten igéje személy, élő és ható, energiával telített, emellett pedig igazán éles. Szükség is van erre a szikeszerű igére, amely szétválasztja a dolgokat, és nyilvánvalóvá teszi, hogy mi az, ami nem helyénvaló, ami bűnös az életünkben, és mi is az igazi jó. Lemetszi, kimetszi a beteg részt, hogy utána gyógyultak, egészségesek legyünk.*

Csütörtök (november 2.) *Igaz az a beszéd és teljes elfogadásra méltó, hogy Krisztus Jézus azért jött el a világba, hogy a bűnösöket üdvözítse. 1Tim 1,15 (Ézs 35,4; 1Kor 14,26-33; Ez 16,1-22) Pál apostol nagyon határozottan jelenti ki, hogy ez a beszéd igaz és teljes elfogadásra méltó. Mégsem kell az igaz beszéd! Milyen kevesen veszik a kezükbe a Bibliát, és milyen kevesen hisznek ma Jézus Krisztusban!*

Péntek (november 3.) *Uram, miért állsz oly távol, miért rejtőzöl el a szükség idején? Zsolt 10,1 (Mk 15,34; Jn 18,28-32; Ez 17,1-24) Szinte mindig ez a mi kérdésünk is, ha betegséget, bajt, nyomorúságot vagy gonoszságot élünk meg vagy látunk. Egyéni életünk megpróbáltatásaiban felfedezzük ugyan, de nem értjük az összefüggéseket. Mivel gyakran vannak olyan pillanataink, amikor úgy tűnik, hogy koromsötét felettünk az ég, a lelkünk is csak egyre terheltebb lesz. „Miért engedi Isten?” – vetődik fel bennünk a kérdés. Azért, hogy amikor jóvoltából kisüt a nap, az ő igazsága tündöklő világossággá legyen, és láthatóvá váljon országában, uralmában, hatalmában. Ezt persze nem nekünk kell intézni, az ő szuverén döntése, mikor és hogyan teszi. Nekünk csak kérnünk kell, és bizonyosak lehetünk: Isten nem vetett háta mögé, és nem felejtett el.*

Szombat (november 4.) *Mert amivel csordultig van a szív, azt szolgálja a száj. Lk 6,45b (Zsolt 21,14; Péld 3,1-8; Ez 18,1-3.20-32) Egy vízzel teli kancsóból természetesen vizet öntünk a pohárunkba, és nem mást. Isten iránti hálával telt szívünkben öröm fakad, és ezt sugározzuk, erről szólnunk másoknak. Nem dolgozunk külön rajta, alapból jön, Isten áldásaként, vele járásunk, a vele megélt lehető legjobb kapcsolat hozadékaként.*

■ LIPTÁKNÉ GAJDÁCS MÁRIA

HIRDETÉS

Kövessen bennünket a Facebookon is: facebook.com/evangelikus
Magyarországi Evangélikus Egyház – Életközelen vagyunk

MARGOT KÄSSMANN – RALPH LUDWIG
FORDÍTOTTA: SZÜCSNÉ PRÖHLE LÍVIA

REFORMÁCIÓI ÁBÉCÉ 95 TÉTELBEN

Ez a kis ábécé örömteli, egyben hasznos olvasmányt ígér. A kilencvenöt példa – a szám természetesen nem véletlen – azt szeretné megmutatni, hogyan változik a világ és annak fogalmai a reformációnak köszönhetően. A rövid, könnyen érthető magyarázatok mellett Luther és más reformátorok is szóhoz jutnak. Igyekeztünk egy-egy témát minél rövidebben, legfeljebb két oldal terjedelemben összefoglalni, mintegy kedvcsinálóként más, mélyrehatóbb olvasmányok tanulmányozásához is.

A címszavak kiválasztása valójában szubjektív. Elsőként azokat a kifejezéseket vettük számba, amelyek tapasztalataink és ismereteink alapján a reformáció korának központi fogalmainak tekinthetők, mint például búcsú, tisztítótűz vagy pokol. Fontosnak tartottuk a reformátorok hétköznapjait, így került be a hivatás, a lelkesedés és a szexualitás szó. Ugyanakkor rá kívántunk mutatni az időbeli távolságot kihasználva bizonyos történelmi változásokra is, ezt jelzik az olyan címszavak, mint önképek, világképek, női szerepek.

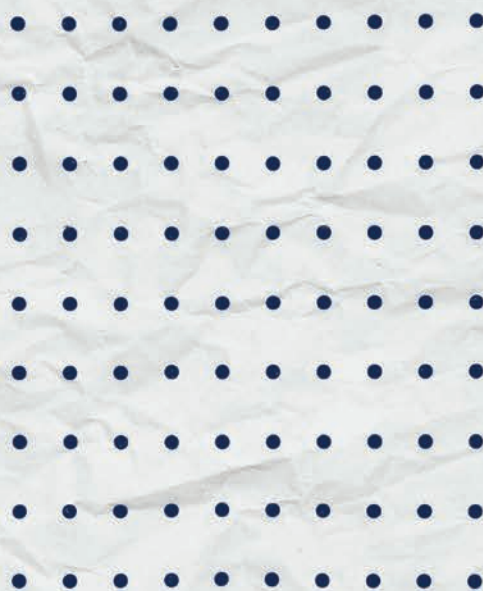
A könyv nem tud és nem is akar egyháztörténeti tankönyv lenni. Célja, hogy felkeltse az érdeklődést a középkor és az újkor közti átmenet izgalmas világa iránt, s hogy ötletet adjon egyik-másik téma elmélyültebb tanulmányozásához. Hiszen az önálló gondolkodás kihívás és örömforrás a mai ember számára is.

1890 Ft / 132 oldal / kartonált

Margot Kässmann – Ralph Ludwig

Reformációi ábécé

95 tételben

„Amire szívedet hagyod és bízod, az a te Istened.”

KÖNYVEINK MEGRENDELHETŐK
A WWW.LUTHERKIADO.HU/BOLT OLDALON

Evangélikus könyvesbolt: 1085 Budapest, Üllői út 24.
Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–17 óra között
www.lutherkiado.hu/bolt • kiado@lutheran.hu • +36 1 411 0385 • +36 20 824 5518
Levelezési címünk: Luther Kiadó, 1085 Budapest, Üllői út 24.

OKTÓBER A REFORMÁCIÓ HÓNAPJA

„...változatok meg értelmek megújulásával...”
(Róm 12,2)

Ünnepélyes megnyitó: Budapest, Deák téri evangélikus templom, október 1. 18:00

Területi Női Találkozó: Kecskemét, október 7. Kecskemét,
Evangélikus templom(6000 Kecskemét, Szabadság tér 3.)

Ökumenikus Missziói Nap: Dabas, október 8. 17:00
Dabasi Református Templom (2370 Dabas, Ravasz László u. 7.)

Reformációi Istentisztelet: Budapest, október 29. 17:00
Újpesti Baptista Gyülekezet (1043 Budapest, Kassai u. 26.)

Reformációi Megemlékezés:
Budapest, Reformációi Emlékpark (Fasor) október 31. 17:00

Tel.: +36 1 371-2690 Fax: +36 1 371-2691

E-mail: oikumene@meot.hu • <http://www.meot.hu/>

Magyarországi
Egyházak
Ökumenikus Tanácsa

Magyarországi
Református
Egyház

Magyar
Pünkösdi
Egyház

Magyarországi
Metodista
Egyház

Magyarországi
Evangélikus
Egyház

Magyarországi
Baptista
Egyház